

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KONSTITUCINĖS TEISĖS KATEDRA

TOMA JEGOROVAITĖ

Parlamento teisės ir valstybės valdžios institucijų dieninių studijų programos
PTVmns9-01 gr. studentės
Studijų programa 62401S104

PARLAMENTARO KONSTITUCINIO STATUSO
SAMPRATA, BRUOŽAI IR PROBLEMINIAI
ASPEKTAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Darius Butvilavičius

Recenzentas:
Lekt. Tomas Blinstrubis

TURINYS

ĮVADAS	3
1. KONSTITUCINIAI ĮSTATYMŲ LEIDŽIAMOSIOS VALDŽIOS PAGRINDAI	6
1.1. Parlamentas kaip atstovaujamoji valstybės valdžios institucija.....	6
1.2. Parlamento teisinė padėtis: funkcijos ir įgaliojimai	9
2. LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIO TEISINIS STATUSAS.....	14
2.1. Seimo nario mandatas.....	14
2.2. Seimo nario įgaliojimų įgijimas ir pasibaigimas.....	22
2.3. Seimo nario imunitetas ir indemnitetas	28
3. SEIMO NARIO KONSTITUCINIO TEISINIO STATUSO TURINYS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE	38
3.1. Konstitucinio Teismo doktrina dėl Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valstybės valdžios institucijos, statuso	40
3.2. Seimo nario teisės ir pareigos	45
3.3. Parlamentinės veiklos garantijos.....	55
3.4. Seimo nario konstitucinio statuso probleminiai aspektai	59
IŠVADOS	66
LITERATŪROS SĄRAŠAS	68
SANTRAUKA	76
SUMMARY	77

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Demokratinis valdymas be parlamento neišsivaizduojamas. Visuomenė, susiorganizavusi į valstybę, per valstybės institucijas ir tarnautojus garantuoja žmogaus teisių bei laisvių ir teisėtų interesų apsaugą. Parlamentas (lot. „parlare“ - kalbėti) – tautos renkama aukščiausios valdžios institucija, kuri priimdama atitinkamus sprendimus (teisės aktus) įgyvendina tautos suverenitetą. Būtent parlamentui tauta rinkimuose paveda spręsti svarbiausius valstybės klausimus ir suteikia teisę kalbėti jos vardu.

Parlamentaro teisinio statuso nustatymo problema - neišsami konstitucinės teisės mokslo sritis¹. Šiuolaikinis parlamento narių statuso turinys brendo istorinėje parlamentarizmo² raidoje. Vienais laikotarpiais parlamentų ir jų narių politinės ir teisinės galios buvo ryškesnės, kitais – menkesnės. Parlamentarų statuso turinį lėmė socialiniai politiniai procesai ne tik konkrečioje valstybėje, bet ir atitinkamoje politinėje geografinėje erdvėje. Vertinant parlamentarų teisinį statusą, būtina atsižvelgti į daugelį faktorių: parlamentaro mandato (laisvojo ar imperatyviojo) turinį; įgaliojimų įgijimo ir netekimo teisinius pagrindus; parlamentarų teisių ir pareigų, dirbant atstovaujamojoje institucijoje, visumą; asmens apsaugos (imuniteto) teises garantijas; parlamentarų veiklos socialines garantijas (indemnitetas).³

Parlamentarizmas Lietuvoje, nors ir su pertrūkiais, siekia tolimą praeitį, tačiau pastarojo meto Lietuvos politiniame gyvenime, susiduria su problemomis ir sunkiai sprendžia svarbiausius šalies vidaus ir užsienio politikos iššūkius. Reikia pastebėti, kad Lietuvos parlamento - Seimo nariai neretai nevengia viešųjų ir privačių interesų konflikto ar pasinaudoja savo pareigų suteiktomis teisėmis asmeninei turtinei ar neturtinei naudai gauti⁴. Be to, susiklostė nevienareikšmė situacija, kada, iš vienos pusės, parlamentinis imunitetas visose pasaulio valstybėse laikomas daugelio politinių laisvių garantu, tačiau, iš kitos pusės, atsiranda piktnaudžiavimo šia teise atvejų iš parlamentarų pusės. Todėl svarbu nustatyti probleminius Lietuvos parlamentaro konstitucinio statuso aspektus ir pateikti galimas šio statuso reglamentavimo tobulinimo kryptis.

Parlamentarizmo tyrimai, tarp jų – parlamentarų konstitucinio statuso probleminių aspektų analizė, laikytini viena svarbiausių konstitucinės teisės tyrimų sričių, nors ir reikėtų

¹ Butvilavičius D., Varaška M. Parlamento nario indemnitetas: teoriniai ir praktiniai aspektai // Jurisprudencija. Mokslo darbai. Nr. 64 (56), 2005. P. 92.

² Konstitucinėje teisėje, politikos moksluose vartojama sąvoka „parlamentarizmas“ reiškia tokį demokratijos būvį, kuriame pagrindinį vaidmenį atlieka atstovaujamoji įstatymus leidžianti institucija – parlamentas, kurio visumą sudaro nariai – parlamentarai.

³ Žilys J. Parlamentaro konstitucinio statuso bruožai demokratijoje. Teisinis istorinis aspektai // Parlamento studijos, 2004. Nr. 2. http://www.parlamentostudijos.lt/Nr3/Teise_Zilys.htm Prisijungimo laikas: 2010-01-14.

⁴ Pavyzdžiui - Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. rugsėjo 9 d. sprendimas Nr. KS-75 dėl R.J.Dagio. <http://www.vtek.lt/sprendimai/wordfile.php?id=869> Prisijungimo laikas: 2010-01-14.

pažymėti, kad Lietuvoje, tiek parlamentarizmo problemos apskritai, tiek atskiri šios srities probleminiai aspektai, be kita ko, ir parlamentarų teisinio statuso sampratos elementai, yra plačiai nagrinėjami teisinėje literatūroje: įvairius parlamentaro konstitucinio statuso probleminius aspektus yra nagrinėję D. Butvilavičius⁵, prof. dr. V. Sinkevičius⁶, prof. dr. E. Šileikis⁷, M. Varaška⁸, prof. dr. J. Žilys⁹ ir kt. Tarp užsienio šalių autorių, nagrinėjamos temos kontekste, galime išskirti: R. Macreadie ir G. Gardiner¹⁰, D. Limon ir W.R. McKay¹¹, R. Blackburn ir A. Kennon¹², L. Vaskova¹³.

Tyrimo objektas - parlamentaro konstitucinio statuso samprata, bruožai ir probleminiai aspektai.

Pagrindinis šio **tyrimo tikslas** – atskleisti ir įvertinti parlamentaro konstitucinio statuso sampratą, bruožus ir probleminius aspektus.

Magistro darbo **tyrimo uždaviniai**:

1. Išnagrinėti įstatymų leidžiamosios valdžios sampratos teorines išvalgas;
2. Identifikuoti pagrindinius Lietuvos Seimo nario teisinio statuso bruožus ir probleminius aspektus;
3. Atskleisti Seimo nario teisinio statuso turinį Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje;
4. Apžvelgti parlamento narių teisinio statuso ypatumus užsienio valstybių teisinėse sistemose.

Tyrimo hipotezė: Lietuvoje teisės aktais nustatytas teisinis reguliavimas sudaro prielaidas Seimo nario mandatą naudoti ne tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, dėl to neišvengiama Tautos ir Lietuvos valstybės interesų supriešinimo su Seimo nario ir jam artimų asmenų privačiais (asmeniniais ar grupiniais) interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusių ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais.

⁵ Butvilavičius D. Steigiamosios ir įsteigtosios valdžių konstitucinė skirtis // Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. 2009, Nr. 2 (2).

⁶ Sinkevičius V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos // Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. 2009, Nr. 1 (1).

⁷ Šileikis E. Seimo nario teisinė padėtis. Finansų ministerijos Mokymo centro leidybos grupė. Vilnius. 1996. P. 82-83.

⁸ Butvilavičius D., Varaška M. Parlamento nario indėnnetas: teoriniai ir praktiniai aspektai // Jurisprudencija. Mokslo darbai. Nr. 64 (56), 2005.

⁹ Žilys J. Parlamentaro konstitucinio statuso bruožai demokratijoje. Teisinis istorinis aspektas // Parlamento studijos, 2004 m. Nr. 2. http://www.parlamentostudijos.lt/Rubrikos/Apie_mus.htm Prisiungimo laikas: 2010-01-14.

¹⁰ Macreadie R., Gardiner G. An Introduction to Parliamentary Privilege. Department of Parliamentary Services, Parliament of Victoria, 2010. No. 2. <http://www.parliament.vic.gov.au/> Prisiungimo laikas: 2010-09-14.

¹¹ Limon D., McKay W.R. Erskine May's Treatise on The Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament. Butterworths, 1997.

¹² Blackburn R., Kennon A. Griffith and Ryle on Parliament Functions, Practice and Procedures. Sweet and Maxwell, 2003.

¹³ Васькова Л. Соотношение свободного мандата с институтами обязанностей и ответственности депутата современного парламента (зарубежный опыт) // Российский юридический журнал. - 2006. - № 3. <http://www.ruzh.org/download.php?id=32088> Prisiungimo laikas: 2010-09-14.

Tyrimo metodai. Atliekant tyrimą daugiausia remtasi sisteminės analizės, lyginamuoju, lingvistiniu, istoriniu metodais bei dokumentų analizės, kritinės analizės metodais:

1) Taikant istorinį metodą apžvelgti parlamentaro teisinio statuso pokyčiai.

2) Sisteminės analizės metodu buvo sistemiškai atskleisti parlamentaro konstitucinio statuso probleminiai aspektai; šis metodas leido ieškoti sutampančių parlamentaro konstitucinio statuso sampratos bruožų ir skirtumų įvairių valstybių konstitucinėje teisėje.

3) Vadovaujantis dokumentų analizės metodu buvo nagrinėjami konstitucinės teisės mokslo atstovų darbai, požiūriai bei teorijos. Parlamentaro samprata iliustruojama konstitucinės jurisprudencijos pavyzdžiais. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir užsienio valstybių konstitucinių teismų praktikos pavyzdžių deskriptyviu lyginimu siekta patikrinti kai kurias teorines išvadas remiantis empirine medžiaga. Atskleidžiant tyrimo problematiką, be kita ko, daug dėmesio skiriama pozityviosios teisės šaltinių – Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių konstitucinės teisės aktų analizei.

4) Formuluoiant pagrindines sąvokas (parlamentarizmas, imunitetas, indemnitetas ir kt.) taikytas lingvistinis metodas.

5) Lyginamuoju metodu autorė lygino Lietuvos parlamento narių teisinio statuso ypatumus su užsienio valstybių (Italijos, Prancūzijos, Anglijos ir kt.) teisinėse sistemose nustatytu parlamentarų teisinio statuso reglamentavimu. Užsienio valstybių parlamentarų teisinį statusą reglamentuojančių teisės normų analizė leido aiškiau suprasti nacionalinės parlamentaro konstitucinio statuso sampratos turinį ir išsiaiškinti jos spragas.

6) Kritinės analizės metodas - išsamios ir gilios analizės būdu ieškoma optimalaus sprendimo. Kritinė analizė padeda nustatyti informacijos šaltinio patikimumą, apibrėžimo tikslumą, pažiūrų ir sprendimo objektyvumą, matyti neaiškius, dviprasmiškus argumentus ir pan.¹⁴

Šių, minėtų, metodinių instrumentų kompleksinis taikymas turi didelę reikšmę tyrimo metu gautų apibendrinimų ir išvadų teisingumui bei patikimumui.

¹⁴ Gudžinskienė V. Kritinio mąstymo įvairios interpretacijos ir jų analizė // *Pedagogika*, 2006. Nr. 81. P. 110.

1. KONSTITUCINIAI ĮSTATYMŲ LEIDŽIAMOSIOS VALDŽIOS PAGRINDAI

1.1. Parlamentas kaip atstovaujamoji valstybės valdžios institucija

Demokratinis valdymas be parlamento neišsivaizduojamas. Būtent parlamentui tauta rinkimuose paveda spręsti pagrindinius valstybės klausimus ir suteikia teisę jai atstovauti. Parlamentas yra įstatymų leidybos ir svarbiausia tautos atstovavimo institucija, įteisinanti politinius bei ekonominius sprendimus. Įstatymai yra pagrindiniai politiniai sprendimai, o parlamentas aiškinamas kaip tautos suverenitetą išreiškianti institucija.

Tautos atstovavimo institucija demokratinėje visuomenėje – parlamentas – praėjo ilgą vystymosi kelią. Tolimi parlamento „protėviai“ – Ispanijos Kortesai, anglų Parlamentas – susikūrė dar XII – XIII a. Tačiau viduramžiais parlamentas buvo tik patariamoji institucija prie monarchų, todėl demokratinės visuomenės parlamentas iš esmės skiriasi nuo atstovaujamųjų feodalizmo epochos institucijų.

Istoriškai suverenu dažniausiai buvo laikomas valdovas arba Tauta. Šiuo metu galiojančios demokratinės konstitucijos yra grindžiamos idėjomis, kad vienintelis suverenas valstybėje yra pilietinė tauta, o konstitucija yra aukščiausios galios teisės aktas, iš tautos suvereniteto kylančios steigiamosios galios kūrinys¹⁵. 1787 m. JAV konstitucijos preambulėje¹⁶ skelbiama: „Mes, Jungtinių Valstijų Tauta, siekdami sukurti tobulesnę sąjungą, įtvirtinti teisingumą, užtikrinti rimtį šalyje, organizuoti bendrą gynybą, rūpintis visų gerove ir išsaugoti laisvės teikiamą gėrį mums bei mūsų ainiams, nustatome ir priimame šią Jungtinių Valstijų Konstituciją“¹⁷. Italijos Respublikos Konstitucijoje¹⁸ skelbiama, kad suverenitetas priklauso Tautai. Esminė Tautos prerogatyva reiškiant savo politines galias – parlamento sudarymas. Parlamento nariai yra renkami remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu. Vadinasi, vienintelis Tautos suvereniteto reiškėjas yra atstovaujamoji institucija - parlamentas, kuris pagal Konstituciją vienintelis įgyvendina savo pagrindines priedermes - leisti įstatymus ir kontroliuoti vykdomąją valdžią.¹⁹

¹⁵ Butvilavičius D. Steigiamosios ir įsteigtosios valdžių konstitucinė skirtis // Socialinių mokslų studijos. 2009, 2(2). P. 89.

¹⁶ The Constitution of the United States of America. <http://topics.law.cornell.edu/constitution/preamble> Prisijungimo laikas: 2010-05-24.

¹⁷ Jarašiūnas, E., Mesonis, G. Užsienio šalių konstitucijos. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2004. P. 268.

¹⁸ The Constitution of the Italian Republic.

http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf Prisijungimo laikas: 2010-05-24.

¹⁹ Žilys J. Italijos Respublikos Konstitucija / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinių reguliavimą. Kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 143.

Daugumoje valstybių ši atstovaujamoji institucija šiandien turi specialų pavadinimą: JAV – Kongresas (Senatas ir Atstovų rūmai), Švedijoje - Riksdagas, Lietuvoje, Latvijoje - Seimas ir t.t. Kai kuriose valstybėse (Anglijoje, Italijoje) jis vadinamas visuotinai priimtu parlamento vardu. Parlamento narių skaičių, parlamento struktūrą, darbo procedūras nustato kiekvienos šalies konstitucija ir įstatymai, taip pat parlamentų reglamentai (statutai). Parlamentai gali būti sudaryti iš vienerių ar dvejų rūmų. Vienerių rūmų parlamentai yra Graikijoje, Lietuvoje, Estijoje ir kitose šalyse. Kitose šalyse parlamentai susideda iš dvejų rūmų - žemesniųjų ir aukštesniųjų: pavyzdžiui, Anglijoje - Bendruomenių ir Lordų rūmai, Lenkijoje – Seimas ir Senatas. Dveji rūmai sudaromi tam, kad užtikrinti detalesnį ir nuodugnesnį įstatymų ir kitų valstybinių reikalų nagrinėjimą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos²⁰ (toliau – Konstitucija) 2 straipsnyje aiškiai nustatyta, kad suverenitetas priklauso Tautai. Tautai priklausanti suvereni galia yra aukščiausia, šią aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus (Konstitucijos 4 straipsnis). Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus. Vienas esminių demokratinės valstybės požymių yra demokratiški atstovaujamoji valstybinės valdžios institucijų rinkimai. Būtent per rinkimus kiekvienas pilietis įgyvendina savo teisę kartu su kitais dalyvauti valdant savo šalį²¹, formuojant Tautos atstovaujamoji instituciją – Seimą.²²

Pagal Konstituciją tik Seimas yra Tautos atstovybė, nes tik Seimo nariai yra Tautos atstovai. Jokia kita valstybės valdžios institucija nėra Tautos atstovybė; joks kitas valstybės pareigūnas nėra Tautos atstovas. Seimo nariai, sudarydami Tautos atstovybę, paverčia Tautos valią įstatymais ir kitais sprendimais; būtent per Seimą - Tautos atstovybę - Tautos valia įgauna valstybinės valios formą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 str. skelbia, jog „Seimą sudaro Tautos atstovai“. Tad parlamentas, vykdydamas Konstitucijos suteiktus įgaliojimus, vykdo ir Tautos atstovaujamoji funkciją. Kaip atstovaujamoji institucija Seimas tampa Tautos (visų piliečių) valios ir interesų reiškėju.

Konstitucijoje įtvirtinta Seimo, kaip Tautos atstovybės, koncepcija yra grindžiama šiomis nuostatomis:

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992 Nr.33-1014.

²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 23 d. išvada “Dėl Respublikos Prezidento paklausimų, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas” // Valstybės žinios 1996-11-27, Nr. 114-2644.

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. lapkričio 7 d. išvados „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2008 m. lapkričio 5 d. dekretu Nr. 1K-1564 išdėstyto paklausimo, ar per 2008 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas“ // Valstybės žinios, 2008-11-13, Nr. 130-4992.

1) Seimą - Tautos atstovybę steigia pati Tauta. Tauta tai daro priimdama Konstituciją ir įtvirtindama joje Seimą - Tautos atstovybę - vieną iš valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų;

2) Tauta - subjektas, kuriam priklauso suverenitetas ir kuris vykdo aukščiausią suverenią galią, įgalioja Seimą - Tautos atstovybę - Konstitucijoje nustatytų įgaliojimų ribose vykdyti (įgyvendinti) įstatymų leidžiamąją valdžią, atlikti kitas Konstitucijoje numatytas ir iš jos kylančias funkcijas;

3) Seimas - Tautos atstovybė, vykdydamas jam pagal Konstituciją priskirtus įgaliojimus, negali peržengti ribų, kurias jam Konstitucijoje nustatė Tauta, t. y. Seimą jo veikloje saisto Konstitucija, taip pat jo paties priimti įstatymai;

4) Tauta, siekdama užtikrinti, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos, taip pat ir Tautos atstovybė - Seimas, laikytųsi Konstitucijos, jos nepažeistų, Konstitucijoje numato (steigia) konstitucinės kontrolės instituciją - Konstitucinį Teismą, kuriam paveda prižiūrėti *inter alia* tai, ar Seimas - Tautos atstovybė, įgyvendindamas savo įgaliojimus, veikia Konstitucijoje jam nustatytų įgaliojimų ribose, ar neperžengia Konstitucijoje jam nustatytų įgaliojimų, ar paiso Konstitucijos. Tauta suteikia Konstituciniam Teismui *inter alia* įgaliojimus spręsti, ar Seimo priimti įstatymai atitinka konstitucinius įstatymus ir Konstituciją, ar konstituciniai įstatymai atitinka Konstituciją, ar Seimo priimti poįstatyminiai aktai atitinka įstatymus, konstitucinius įstatymus ir Konstituciją, ir, nustačius, kad Seimo priimti įstatymai, kiti teisės aktai prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams ir pirmiausia Konstitucijai - šalinti juos iš Lietuvos teisės sistemos.

5) Seimas - Tautos atstovybė - formuojama demokratinių, laisvų, sąžiningų rinkimų būdu; Seimo narys yra visos Tautos atstovas, neatsižvelgiant į tai, pagal kokią rinkimų sistemą jis yra išrinktas. Seimo narys nėra jį išrinkusių rinkimų apygardos rinkėjų, kurios nors jį iškėlusios politinės partijos ar politinės organizacijos, kurio nors kito subjekto atstovas Seime. Seimo narys, kaip minėta, yra visos Tautos atstovas. Seimo nario mandatas yra laisvas - savo veikloje Seimo narys vadovaujasi tik Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine. Seimo narys negali būti varžomas jokių mandatų; Seimo narys negali būti atšauktas.²³

Pagal Konstituciją negali būti priešpriešos tarp aukščiausios suverenios galios, kurią Tauta vykdo tiesiogiai, ir aukščiausios suverenios galios, kurią Tauta vykdo per savo demokratiškai išrinktus atstovus – Seimo narius. Taigi, pagal Konstituciją negali būti ir nėra

²³ Sinkevičius V. Seimas - tautos atstovybė: konstituciniai pagrindai // Jurisprudencija, 2006, t. 9 (87). P. 53.

priešpriešos tarp Tautos ir jos atstovybės – Seimo: Seimas įgyvendina tuos įgaliojimus, kuriuos jam Tauta nustatė savo priimtoje Konstitucijoje.²⁴

1.2. Parlamento teisinė padėtis: funkcijos ir įgaliojimai

Klasinis demokratijos teoretikas Montesquieu (XVIII a. prancūzų filosofas) išvystė valdžios galių padalinimo principą. Veikale „Apie įstatymų dvasią“ valdžių padalijimą įvardijo kaip valstybinės sanklodos (santvarkos) įstatymą, kuris užtikrina piliečių politinę laisvę. Todėl valdžių padalijimas – tai vienas iš svarbiausių konstitucinių principų, kuris lemia valstybės valdžios organizaciją, jos funkcionavimą, garantuoja žmogaus teises, laisves ir yra vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių demokratinę valstybės plėtrą.²⁵ Pagal Montesquieu teoriją negalima sutelkti visos valstybės valdžios vieno asmens arba vienos žmonių grupės rankose, nes tuomet valdžios piktnaudžiavimas ir piliečių skriaudimas pasidarytų neišvengiamas. Tačiau sukurtos atskiros ir savistovios valdžios galios turėtų savaime viena kitą kontroliuoti, ko pasekoje piliečių teisės būtų apsaugotos. Montesquieu ištyrė valstybėje tris galias: įstatymų leidimo, administracijos ir teismo galią.²⁶ Šitokią valstybės galių konstrukciją mes randame daugumoje modernių konstitucijų.

Valdžių padalijimo konstitucinis principas reiškia, kad parlamentas arba kita įstatymų leidžiamoji valdžia kuria teisės taisykles, vykdomoji valdžia yra atsakinga už tų taisyklių įgyvendinimą, o teisminė valdžia – už minėtų taisyklių aiškinimą ir taikymą. Tokia valdžios padalijimo sistema savaime garantuoja, kad įstatymus gali leisti tik įstatymų leidejais išrinkti asmenys. Taigi įstatymai yra tautos atstovų kūrybos rezultatas, o iš to išeina, jog vykdomosios valstybės institucijos neturi teisės leisti įstatymų. Šiuo atžvilgiu vykdomosios valdžios galios yra ribotos. Maža to, valdžių padalijimas garantuoja, kad joks asmuo, vykdamas įstatymų leidimo arba vykdymo funkcijas, negali vykdyti teisminių funkcijų. Teismų ir teisėjų nepriklausomumas bei jų autonomija taip pat yra asmens teisių garantai.²⁷

Remiantis valdžių padalijimo teorija, kuri atsispindi bet kurios demokratinės valstybės konstitucionalizmo raidoje, parlamentas - įstatymų leidžiamoji valdžia - užima reikšmingą vietą valstybinės valdžios šakų sistemoje.

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 11 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004-05-26, Nr. 85-3094.

²⁵ Monkevičius M. Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys: atvejo studija // Santalka. Filosofija. 2009, t. 17, nr. 1. P. 51.

²⁶ Šidlauskas K. Lietuvos prezidentų konstitucinės galios // Aidai, 1956. Nr. 4 (90). http://www.aidai.us/index.php?option=com_content&view=article&id=6084:po&catid=369:4-balandis&Itemid=420 Prisijungimo laikas: 2010-05-14.

²⁷ Spruogis E. Šiuolaikinės demokratinės valstybės socialinė paskirtis // Jurisprudencija, 2002, t. 25 (17). P. 129-138.

Konstitucija numato, jog Seimas yra viena iš valstybės valdžią vykdančių institucijų, kurios įgaliojimams Konstitucijoje yra skirtas V skirsnis. Tai savarankiška valdžių padalijimo doktrinos požiūriu institucija. Parlamento kaip valdžios institucijos nepriklausomumas yra demokratijos garantija. Todėl Lietuvos parlamentas – vienintelė institucija, turinti įgaliojimus įstatymams kurti. Parlamentas nepavaldus jokiai vykdomosios valdžios kontrolei. Parlamentas pats nustato savo vidaus struktūrą ir veiklos procedūrą. Svarbu tai, kad niekas negali kištis į Seimo svarbiausią teisę – kurti įstatymus – aukščiausios juridinės galios norminius aktus. Tuo ir pasireiškia akivaizdus parlamento išskirtinumas.

Tačiau Seimui priskirti įstatymų leidybos įgaliojimai nėra absoliutūs. Pirmiausia Seimas yra saistomas Konstitucijos. Be to, šie įgaliojimai yra ribojami tokio instituto kaip referendumas. Dalį Lietuvos Respublikos Konstitucijos normų galima keisti tik referendumu. Taip pat Konstitucinis Teismas turi galimybę pripažinti Seimo priimtą įstatymą prieštaraujančiu Konstitucijai. Respublikos Prezidentas naudojasi veto teise bei turi įgaliojimus, esant Konstitucijoje numatytais aplinkybėmis, paskelbti pirmalaikius Seimo rinkimus. Šie apribojimai pasireiškia kaip valdžių padalijimą garantuojančio „stabdžių ir atsvarų“ mechanizmo dalis.²⁸

Literatūroje išvardijama daugybė funkcijų, kurias atlieka demokratinė valstybių parlamentai. Pavyzdžiui, Italijos (kuri pagal valdymo formą priskirtina parlamentinių respublikų grupei) Konstitucijoje parlamento kompetencija išdėstyta bendrais bruožais, neribojama konkrečiu ir baigtiniu įgaliojimų sąrašu. Iš Konstitucijos išplaukia, kad pagrindinės parlamento funkcijos yra šios: įstatymų leidimas; valstybės biudžeto priėmimas ir jo vykdymo kontrolė; vyriausybės veiklos politinė kontrolė; valstybės institucijų sudarymas. Parlamentas taip pat sprendžia klausimus dėl karo padėties įvedimo, tarptautinių sutarčių ratifikavimo, visiškos ar dalinės amnestijos paskelbimo. Parlamento rūmai gali sudaryti įvairias komisijas ištirti klausimus, kurie yra viešųjų interesų sritis. Tokių komisijų veiklos pobūdis, kompetencijos ribos smulkiau nereglamentuojamos.²⁹

Lietuvos Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: Seimas leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija), ir kt. Minėtos Seimo funkcijos yra konstitucinės vertybės. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, kiti teisėkūros subjektai negali

²⁸ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt.. Lietuvos konstitucinė teisė. Antrasis leidimas. Vilnius, 2002. P. 701-702.

²⁹ Žilys J. Italijos Respublikos Konstitucija / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinių reguliavimą. Kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 151-152.

nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamos minėtos Seimo konstitucinės funkcijos arba būtų suvaržomos galimybės jas vykdyti, nes taip būtų kliudoma Seimui - Tautos atstovybei - efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.³⁰

Parlamentinė kontrolė, viena iš klasikinių Tautos atstovybės funkcijų, yra reikšminga valstybės valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros užtikrinimo priemonė. Tai vienas iš parlamento instrumentų, kuriuo įtakojama vykdomosios valdžios veikla. Parlamento įtaka vyriausybei bei jos atskiroms grandims įvairiose šalyse labai skiriasi - parlamentinėse respublikose ši kontrolė yra didesnė, o prezidentinėse - mažesnė.

Seimas, įgyvendindamas valdžios galias, yra savarankiškas tiek, kiek šių galių neriboja Konstitucija, bet jis visada privalo užtikrinti nepertraukiamą Konstitucijoje numatytą savo įgaliojimų įgyvendinimą. Atsižvelgiant į Seimo, kaip įstatymų leidybos valdžios, konstitucinį statusą, turi būti sukurta tokia Seimo struktūra ir demokratiniais principais pagrįsta darbo tvarka, kad šalyje esant bet kokiai situacijai Tautos atstovybė galėtų konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai įgyvendinti aukščiausią suverenią Tautos galią.³¹ Kad galėtų vykdyti legislatyvinę veiklą ir priimti kitus sprendimus, Seimas privalo vadovautis išsamia informacija. Tuo tikslu reikia, kad Seimas turėtų galimybę susipažinti su kiekvienu valstybės, visuomenės gyvenimui svarbiu klausimu, jį ištirti. Priešingu atveju būtų paneigta Seimo, kaip Tautos atstovybės, pareiga konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai įgyvendinti aukščiausią suverenią Tautos galią.³²

Parlamentinė kontrolė yra įvairiapusė, todėl gali pasireikšti įvairiomis formomis. Keletą parlamentinės kontrolės formų savo publikacijose³³ pateikia dr. G.Kalinauskas. Jis parlamentinės kontrolės formas skirsto į: informacinę, biudžetinę – finansinę, sankcionuojančią bei politinę. Parlamentinės kontrolės formos yra įtvirtintos konstituciniu lygmeniu (Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo aktuose). Parlamentinės kontrolės formos LR Konstitucijoje yra tokios: nepasitikėjimo pareiškimas ministrui, Ministrui pirmininkui ar visai Vyriausybei (LR Konstitucijos 101 straipsnis), sesijos metu ne mažesnė kaip 1/5 Seimo narių grupė gali pateikti interpeliaciją Ministrui Pirmininkui (Konstitucijos 61 straipsnio 2 dalis), Seimo narys turi teisę

³⁰ Sinkevičius V. Seimas - tautos atstovybė: konstituciniai pagrindai // Jurisprudencija, 2006, t. 9 (87). P. 55.

³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 9, 9(3), 9(6), 10 ir 10(1) straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1994 . Nr. 16-271.

³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 4 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo - Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 2 d. nutarimas Nr. IX -1868 "Dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimų grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui išvados" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 3 bei 8 straipsniams (2003 m. balandžio 3 d. redakcija)“// Valstybės žinios, 2004-05-18, Nr. 81-2903.

³³ Kalinauskas G. Parlamentinė kontrolė. Mykolo Romerio universiteto dėstytojo tinklalapis. http://gintarask.home.mruni.eu/?page_id=43 Prisijungimo laikas 2010-05-20.

pateikti paklausimą Ministrui Pirmininkui, ministrams (Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis), Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi atsiskaityti už savo veiklą (Konstitucijos 101 straipsnis) ir kt.

Taigi, Seimas turi dideles galias, kurios yra atsvara vykdomosios valdžios – prezidento ir vyriausybės įgaliojimams. Seimas veikia pagal Konstitucijoje jam nustatytus įgaliojimus; Seimo įgaliojimai taip pat gali būti nustatyti ir įstatymais; Seimas gali turėti ir vykdyti ir tokius įgaliojimus, kurie, nors nėra *expressis verbis* nustatyti Konstitucijoje ar įstatymuose, tačiau kyla iš Seimo, kaip Tautos atstovybės ir įstatymų leidžiamosios institucijos, konstitucinės paskirties.

Pagal Konstituciją Seimas gali ne tik iškelti nepasitikėjimo votumą Ministru Pirmininku ar Vyriausybe, bet tam tikru Konstitucijoje numatytu atveju ir paskelbti pirmalaikius Prezidento rinkimus (Konstitucijos 61 str. 3 d., 67 str. 9 p., 101 str. 2 p., 87 str. 1 d.). Esant tokiam galių pasiskirstymui Prezidentas didžiumą savo funkcijų gali atlikti derindamas savo veiksmus su Seimu ir gavęs jo pritarimą (Konstitucijos 67 str. 6 p., 84 str. 4, 5, 11, 12, 13, 14 p.). Skiriant Ministrą Pirmininką, teikiant Seimui Aukščiausiojo, Konstitucinio ir Apeliacinio teismų teisėjus ir jų pirmininkus, taip pat kitų aukštų valstybės pareigūnų kandidatūras, yra būtinas Seimo sprendimas, kuriuo jis gali pritarti Prezidento siūlymams ar jiems nepritarti (Konstitucijos 67 str. 6, 7, 10 p.). Nors kontroliuojant įstatymų leidybą Prezidentas ir turi veto teisę, tačiau Prezidento atidedamojo veto teisė gali būti Seimo įveikta pakartotiniu balsavimu daugiau kaip pusės Seimo narių balsų dauguma gražinant nekonstitucinį įstatymą ir ne mažiau kaip 3/5 – gražinant konstitucinį įstatymą (Konstitucijos 77 str.). Seimo galioje yra ir Prezidento pašalinimas iš pareigų apkaltos proceso būdu, jei jis šiurkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką ar padarė nusikaltimą (Konstitucijos 74 str.).

Kaip jau buvo minėta, didžiuma Prezidento įgaliojimų gali būti realizuota tik Seimui priėmus tam tikrą sprendimą. Tai rodo, kad Seimas, turėdamas didelius įgaliojimus, turi daug reikšmės tarp valdžios institucijų. Tokią Seimo reikšmę lemia ir prerogatyvos, kurias jam suteikia Konstitucija. Pagal Konstitucijos 67 straipsnį tik Seimas turi teisę svarstyti ir priimti Konstitucijos pataisas, leisti įstatymus, nutarimus dėl referendumų, skelbti Prezidento ir savivaldybių rinkimus, tvirtinti valstybės biudžetą, ratifikuoti ir denonsuoti tarptautines sutartis, įvesti tiesioginį valdymą, karo ir nepaprastąją padėtį.

Tam, kad Vyriausybė, turėdama realią vykdomąją valdžią, neviršytų savo įgaliojimų ir neperžengtų kompetencijos ribų, Konstitucijoje yra nemažai straipsnių, reglamentuojančių jos priežiūrą, kontrolę ir atsakomybę Seimui (Konstitucijos 61 str., 67 str. 7, 9 p., 96, 101 str.).

Viena iš veiksmingiausių Vyriausybės priežiūros ir kontrolės priemonių yra Vyriausybės atsakomybės parlamentui principas, kuris yra būdingas daugeliui demokratiškos konstitucijų. Vyriausybės atsakomybę Seimui reglamentuoja Konstitucijos 61 str., 67 str. 9

punktas, 96, 101 straipsniai. Šiuose straipsniuose teigiama, kad Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą veiklą, bet Seimui suteikiama teisė prižiūrėti jos veiklą, prireikus pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe, Ministru Pirmininku, ministrais. Be to, Vyriausybės veikla gali būti nuolat kontroliuojama Seimo narių paklausimais ir interpeliacijomis (Konstitucijos 61 str.). Taigi Vyriausybės egzistencija priklauso nuo Seimo daugumos, kuri gali ją atstatydinti, iškelti nepasitikėjimo votumą Vyriausybe arba Ministru Pirmininku (Konstitucijos 61 str., 67 str. 9 p., 101 str. 2 p.).

Apibendrinant galima teigti, kad Konstitucijoje nustatyti Seimo įgaliojimai ir funkcijos leidžia daryti išvadą, jog Seimas užima reikšmingą vietą valdžios institucijų sistemoje. Seimas yra ne tik Tautai atstovaujamoji ir įstatymus leidžiančioji institucija, tačiau ir turi plačius įgaliojimus kontroliuojant bei prižiūrint vykdomąją valdžią.

2. LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARIO TEISINIS STATUSAS

Seimo nario teisinis statusas sudėtingas ir kompleksinis institutas, kurį sudaro teisės ir pareigos, parlamentinės veiklos garantijos, taikomi apribojimai ir kiti elementai, skirti tam, kad kiekvienas Seimo narys turėtų galimybę vykdyti savo, kaip tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus bei atlikti priedermes atstovauti visai Tautai. Lietuvos Respublikos Seimo statute³⁴ (toliau - Seimo statutas) nėra Seimo nario statuso sąvokos, nors jo reglamentavimui skirta pirmoji dalis „Seimo nario statusas“, o 1 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad pagrindines Lietuvos Respublikos Seimo nario teises bei pareigas apibrėžia Lietuvos Respublikos Konstitucija ir šis statutas, o kitas jo teises bei pareigas – kiti Lietuvos Respublikos įstatymai. Minėtoje Seimo statuto dalyje taip pat yra numatyti: Seimo nario įgaliojimų atsiradimo pradžia ir teisių įgijimas, teisės ir pareigos, Seimo nario įgaliojimų nutrūkimas, garantijos, atsakomybė ir pan.

Atskleidžiant parlamentaro konstitucinį teisinį statusą, esminis statuso elementas – tai parlamento nario mandato pobūdis.

2.1. Seimo nario mandatas

Parlamentaro teisinį politinį statusą apibūdina jo mandato pobūdis. Šis klausimas yra esminis, vertinant parlamento nario priedermes parlamentinėje demokratijoje bei parlamento vaidmenį politinėje sistemoje.

Kaip ir kiti konstituciniai institutai bei reiškiniai, taip ir deputato mandato politinis teisinis turinys brendo istorinėje demokratijos raidoje. Prancūzijos Didžiosios Revoliucijos pradžioje buvo populiarios Ž. Ž. Ruso idėjos apie tai, kad suverenitetas priklauso tautai ir yra nedalomas, jog suvereniteto negali reikšti ar jam atstovauti jokia valstybės institucija ir individualūs asmenys – deputatai. Šiems subjektams galima perduoti valdžią, bet ne bendrąją valią – suverenitetą. Ž. Ž. Ruso tvirtino, kad liaudies išrinkti deputatai nėra ir negali būti liaudies atstovais, o yra tik liaudies įgaliojami asmenys vykdyti tam tikras funkcijas, pvz., priimti įstatymus. Buvo teigiama, kad vykdydami ir šią funkciją deputatai privalo reikšti liaudies valią. Vadovaujantis tokia konstrukcija, seka logiška išvada, kad rinkėjai galėjo duoti privalomus nurodymus deputatams, o jeigu jie nepateisino liaudies lūkesčių – nušalinti nuo pareigų vykdymo.

Laisvojo mandato samprata ir turinys brendo parlamentinės demokratijos ilgalaikėje istorinėje raidoje ir įsitvirtino kaip vienas esmingiausių požymių, išreiškiančių politinės demokratijos bei parlamentarizmo fundamentaliuosius dėsnius. Laisvasis mandatas reiškia tokį

³⁴ Lietuvos Respublikos Seimo statutas // Valstybės žinios, 1994, Nr. 15-249.

atstovaujamosios institucijos (parlamento) nario ryšį su rinkėjais, kai jis juridškai nesaistomas vadinamaisiais rinkėjų priesakais, neprivalo įgyvendinti rinkimų apygardos rinkėjų valingų nurodymų ir negali būti atšauktas prieš laiką, tai yra nutrauktas mandato galiojimas nepasibaigus parlamento kadencijos laikui. Vadinasi, po to, kai parlamentaras buvo išrinktas ir jam suteiktas mandatas, be jo valios niekas negali nutraukti mandato galios iki kitų rinkimų. Kita vertus, toks deputato teisinis statusas reiškia, kad jam negali daryti poveikio ir regiono, kurio teritorijoje yra deputato rinkimų apygarda, valdžia. Konstitucinėje doktrinoje taip pat pripažįstama, kad laisvojo mandato principas galioja ne tik mažoritarinės rinkimų sistemos pagrindu išrinktų deputatų atžvilgiu, tačiau ir tiems, kurie mandatą įgijo dalyvaudami proporciniuose (partinių sąrašų) rinkimuose. Toks požiūris į laisvąjį mandatą reiškia ir tai, kad deputato mandato negali atimti politinės partijos vadovybė (rinkiminis susivienijimas) netgi tuo atveju, kai deputatas nutraukė narystę šioje politinėje partijoje ar kitoje politinėje organizacijoje.³⁵

Laisvojo mandato turinyje atsispindi ir tai, kad politinėje deputato veikloje gali nesutapti valstybiniai ir vietiniai interesai, tačiau parlamentaras visada privalo vadovautis tais tikslais ir uždaviniais, kurie aktualūs tautos siekiuose, visos valstybės mastu. Žinoma, pasirinkdamas įvairių sprendimų variantus, deputatas vadovausis savo įsitikinimais (sąžine), kurių niekas jam negali primesti ar priversti elgtis prieš savo valią.

Laisvasis mandatas, užtikrinantis deputato nepriklausomybę nuo elektorato grupių, politinių partijų, regioninių valdžių, politinių valstybės institucijų nereiškia deputato absoliučios laisvės ir neneigia parlamentarų ir rinkėjų organiškojo nuolatinio ryšio būtinumo. Atstovaujamosios institucijos narys negali prarasti ryšio su rinkėjais jau vien todėl, kad jis sieks rinkėjų palaikymo kituose rinkimuose. Negalima neatsižvelgti ir į tai, kad deputato darbas parlamente bus efektyvus, jeigu jis priklausys atitinkamai parlamento politinei struktūrai – frakcijai, kurios reiškiamos politinės valios ir sprendimų jis taip pat neturėtų ignoruoti.³⁶

Imperatyviojo mandato prielaidos yra tiesiogiai paneigiamos valstybių konstitucijose ir nepripažįstamos konstitucinėje doktrinoje. Italijos Respublikos Konstitucijos³⁷ 67 straipsnyje skelbiama, kad kiekvienas parlamento narys atstovauja tautai ir savo funkcijas įgyvendina be imperatyviojo mandato. Ispanijos Konstitucijos³⁸ 67 straipsnio 2 dalyje nustatoma, kad Generalinių Kortėsų nariai nesaistomi imperatyviuoju mandatu. Panašiai šis klausimas

³⁵ Žilys J. Parlamentaro konstitucinio statuso bruožai demokratijoje. Teisinis istorinis aspektai // Parlamento studijos, 2004. Nr. 2. http://www.parlamentostudijos.lt/Nr3/Teise_Zilys.htm Prisijungimo laikas: 2010-01-14.

³⁶ Ten pat.

³⁷ The Constitution of the Italian Republic.

http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf Prisijungimo laikas: 2010-05-30.

³⁸ The Spanish Constitution. <http://www.tribunalconstitucional.es/en/constitucion/Pages/ConstitucionIngles.aspx> Prisijungimo laikas: 2010-05-31.

sprendžiamas ir Prancūzijos Respublikos Konstitucijos³⁹ 27 straipsnyje: „Joks imperatyvusis mandatas negalioja“. Ne mažiau kategoriškai skelbiama Vokietijos Konstitucijos 38 straipsnio 1 dalyje: „Vokietijos Bundestago deputatai <...> Jie yra visos Tautos atstovai, nesusaistyti pavedimais bei nurodymais ir besivadovaujantys tik savo sąžine.“⁴⁰

Lyginamojoje konstitucinėje teisėje imperatyvusis mandatas (lot. – *imperativus*) visu pirma suprantamas kaip atstovaujamosios institucijos nario (parlamentaro) santykis su rinkėjais, o dar konkrečiau – šių santykių konkretus teisinis turinys, kai atstovaujamosios institucijos narys privalo vykdyti rinkėjų valingus nurodymus. Politinėje teisinėje praktikoje, nustatant rinkėjų pavedimų privalomumą, numatoma išrinktųjų atsakomybė už šių priesakų įgyvendinimą. Pagrindinė tokios politinės atsakomybės forma – deputato atšaukimo institutas, reiškiantis, kad asmuo, įgydamas parlamento nario mandatą, įsipareigoja vykdyti rinkėjų išreikštą valią ir savo pažadus, įsipareigojimus, duotus rinkimų kampanijos metu ar vėliau. Tokiu būdu deputato laisvė, sprendžiant parlamente įvairius klausimus, yra suvaržoma, nes jis privalo atstovauti ne visos tautos, bet rinkimų apygardos rinkėjų interesams. Taip atsiranda deputato mandato dvilypumas – jis turi vadovautis ne valstybės užsienio ar vidaus politikos bendraisiais tikslais ir prioritetais, o rinkimų apygardos bendruomenės vertybėmis. Pripažįstant tokį santykį tarp rinkėjų ir deputato, visiškai realu, kad atstovaujamosios institucijos nariui įtaką galės daryti atitinkamo regiono administracija, reikalaujanti iš jo atitinkamų veiksmų. Kolizija tarp valstybės ir vietinių interesų gali sukelti neįveikiamas kliūtis įgyvendinant tautos, valstybės politinės raidos prioritetus.

Oficialusis požiūris į laisvąjį ar imperatyvųjį mandatą yra tas kriterijus, kuriuo remiantis galima vertinti politinės valstybinės kultūros kokybę ir nuostatas dėl parlamentinės demokratijos.⁴¹

Laisvas parlamento nario mandatas nereiškia pareigų ir atsakomybės nebuvimo. Valstybėse, kuriose pripažįstamas laisvas mandatas, numatoma ir pakankamai parlamentarų pareigų bei sankcijų už jų nevykdymą, pavyzdžiui:

1) Pareiga dalyvauti parlamento komitetų ir komisijų posėdžiuose sąlygojama būtinybe užtikrinti nepertraukiamą parlamento darbą ir kvorumą įstatymams priimti. Pavyzdžiui, Suomijoje parlamentaras be pateisinamos priežasties praleidęs keturis komisijos, kurios narys jis yra, posėdžius, gali būti pašalinamas iš komisijos sudėties. Už praleistą be pateisinamos priežasties parlamento posėdį Suomijoje, Šveicarijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir daugelyje kitų valstybių, parlamentaras netenka dalies savo atlyginimo. Meksikos Konstitucijos 63 straipsnyje

³⁹ The Constitution of France (Constitution of October 4, 1958). <http://www.assemblee-nationale.fr/english/8ab.asp> Prisijungimo laikas: 2010-05-31.

⁴⁰ Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos: mokomasis leidinys: antrasis leidimas. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004. P. 54.

⁴¹ Žilys J. Parlamento konstitucinio statuso bruožai demokratijoje. Teisinis istorinis aspektai // Parlamento studijos, 2004. Nr. 2. http://www.parlamentostudijos.lt/Nr3/Teise_Zilys.htm Prisijungimo laikas: 2010-05-30.

numatyta, kad parlamentaras, be pateisinamos priežasties arba negavęs parlamento rūmų sutikimo, nedalyvavęs posėdžiuose dešimt dienų iš eilės, gali būti pakeistas pavaduotoju. Austrijoje numatyta galimybė parlamento sprendimu atimti mandatą iš parlamentarų piktybiškai praleidinėjusių posėdžius.⁴²

2) Pareiga dalyvauti balsavime. Eilėje valstybių, kaip ir Lietuvoje, minėta pareiga privalo būti įgyvendinta tik asmeniškai ir negali būti perduota jokiais aplinkybėmis. Pavyzdžiui, pagal Austrijos Nacionalinės tarybos reglamento 68 paragrafą, visi deputatai privalo asmeniškai įgyvendinti savo teisę į balsavimą. Tačiau daugumoje valstybių, siekiant užtikrinti kворumą, įstatymai numato parlamentaro teisės balsuoti delegavimo galimybę. Tuo pačiu nustatomos griežtos taisyklės, kad būtų užkirstas kelias galimam piktnaudžiavimui. Pagal Prancūzijos 1958 m. lapkričio 7 d. Ordonansą Nr. 58-1066 parlamentarams išmintiniais atvejais (baigtinis šių atvejų sąrašas pateikiamas minėtame akte) leidžiama perduoti savo balso teisę.⁴³

3) Parlamento nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu. Pavyzdžiui, Graikijos Parlamento nario pareigos nesuderinamos su jokia administracine ar profesine veikla. Parlamento narys turi teisę atsisakyti pareigų, nesusijusių su parlamentine veikla, per aštuonias dienas nuo oficialaus parlamento nario mandato patvirtinimo. Parlamentaras, nepateikęs atitinkamo raštiško pareiškimo, automatiškai netenka mandato.⁴⁴

Lietuvos Seimo nario konstitucinis statusas integruoja Seimo nario, kaip Tautos atstovo, pareigas, teises ir veiklos garantijas, atsakomybę ir yra grindžiamas konstituciniu Seimo nario laisvo mandato principu. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas – viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų⁴⁵. Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 26 d. nutarime pažymėjo: „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų“. Vertindamas šią konstitucinę nuostatą, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkio: pagal Konstituciją Seimo nario nuožiūra ir jo sąžinė turi būti orientuotos į

⁴² Васькова Л. Соотношение свободного мандата с институтами обязанностей и ответственности депутата современного парламента (зарубежный опыт) // Российский юридический журнал. - 2006. - № 3. <http://www.ruzh.org/download.php?id=32088> Prisijungimo laikas: 2010-08-14.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Vaitiekienė E. 1975 m. Graikijos Konstitucija / Konstitucinio reguliavimo įvairovė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. P. 167.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatų, susijusių su teisėjo atleidimu pasibaigus įgaliojimų laikui, išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2009-05-19, Nr. 58-2251.

Konstituciją, į Tautos ir Lietuvos valstybės interesus.⁴⁶ Seimo narys, įgyvendindamas Konstitucijoje ir įstatymuose jam suteiktus Tautos atstovo įgaliojimus, privalo elgtis sąžiningai, valstybės ir Tautos interesus iškelti aukščiau asmeninių interesų.

Taigi Konstitucija įtvirtina laisvą Seimo nario mandatą ir nepripažįsta imperatyvaus mandato. Laisvo mandato esmė - Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusią partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį.⁴⁷ Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime⁴⁸ konstatavo, kad Seimo nario laisvas mandatas – ne Tautos atstovo privilegija, o viena iš teisinių priemonių, užtikrinančių, kad Tautai bus deramai atstovaujama jos demokratiškai išrinktoje atstovybėje Seime. Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“. Ši nuostata suponuoja tai, kad visos valdžios – taipogi ir įstatymų leidžiamoji - atlieka minėtąją funkciją. Taigi, Seimo nario laisvas mandatas negali būti naudojamas Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniams ar grupiniams interesams, kandidatą į Seimo narius iškėlusią ar jį rėmusią politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesams, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesams. Pagal Konstituciją Seimo narys yra ne politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų, interesų grupių, teritorinių bendruomenių, savo apygardos rinkėjų atstovas Seime, o atstovauja visai Tautai. Kiekvienas Seimo narys, eidamas Seimo nario pareigas, privalo vengti interesų konflikto tarp Seimo nario privačių interesų ir jo pareigų atstovauti visuomenės interesams, taip pat neturi elgtis taip, kad visuomenėje kiltų abejonių, kad toks konfliktas yra. Seimo narys privalo daryti viską, kad jo sąžiningumas nekeltų visuomenei abejonių ir kad visuomenė turėtų visas galimybes tuo įsitikinti.

Pagal Konstituciją Seimo nario mandatas gali būti įgyjamas tik rinkimų būdu (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis). Konstitucija nenumato, kad Seimo nario mandatas galėtų būti įgyjamas dar koku nors kitu būdu. Taigi pagal Konstituciją Seimo nario mandatas yra individualus. Tai reiškia, kad rinkėjai Seimo nario – Tautos atstovo – mandatą suteikia tik tam asmeniui, kurį Konstitucijos ir Seimo rinkimų įstatymo nustatyta tvarka išrinko Seimo nariu. Seimo nario mandato individualumas taip pat suponuoja, kad Seimo narys turi teisę ir pareigą tik

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios, 2004-07-06, Nr. 105-3894.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 5 skirsnio 25 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios, 1993-12-03, Nr. 66-1260.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios, 2004-07-06, Nr. 105-3894.

pats asmeniškai įgyvendinti jam rinkėjų suteiktą Seimo nario mandatą, kad jis negali įgalioti jokio kito asmens, taip pat ir kito Seimo nario, įgyvendinti jam rinkėjų suteikto Seimo nario mandato. Taigi konstitucinė individualaus Seimo nario mandato prigimtis draudžia Seimo nariui jam rinkėjų suteiktą Seimo nario – Tautos atstovo – mandatą bei jo įgyvendinimą perduoti ar koku nors kitu būdu perleisti kuriam nors kitam asmeniui, o joks kitas asmuo pagal Konstituciją negali tokio Seimo nario – Tautos atstovo – mandato perimti, pasisavinti ir koku nors būdu jo įgyvendinti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konstitucija šiuo atžvilgiu nenumato jokių išimčių – asmeniui rinkėjų suteiktą Seimo nario mandatą gali įgyvendinti tik pats asmuo, kuriam rinkėjai suteikė šį Seimo nario mandatą, t. y. Seimo narys jam rinkėjų suteikto mandato negali perduoti ar koku nors kitu būdu perleisti jokiam kitam Seimo nariui. Kitu atveju visada kiltų ir išliktų abejonė dėl to, ar Seimo priimtame įstatyme yra išreikšta tikroji Tautos valia, nes ją įgyvendinant dalyvavo ne pats Seimo narys, kuriam rinkėjai suteikė Seimo nario mandatą, o jo vardu – kitas Seimo narys.

Konstitucinis imperatyvas, kad Seimo nario mandatas yra individualus, kad šis mandatas ir jo įgyvendinimas negali būti koku nors būdu perduotas kitam Seimo nariui, reiškia ir tai, kad Konstitucija draudžia kitam Seimo nariui įgyvendinti tą mandatą, kuris jam nepriklauso.⁴⁹

Seimo specialioji tyrimo komisija, dėl Seimo narių pateiktų siūlymų pradėti apkaltos procesą Seimo nariui Linui Karaliui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti⁵⁰, atkreipė dėmesį į tai, kad 2008–2012 metų Seimo kadencijos, taip pat ir ankstesnių Seimo kadencijų nariai ne kartą yra pametę ar kitaip praradę Seimo nario pažymėjimus. Taip pat žinomi atvejai, kai Seimo nariui esant užsienyje Seimo posėdyje buvo balsuota naudojant to Seimo nario pažymėjimą, tačiau pripažino, kad jokia atsakomybės forma nė vienam Seimo nariui už tokius veiksmus nebuvo pritaikyta.

2010 m. spalio 27 d. konstitucinės justicijos byloje⁵¹, kurią inicijavo Seimas, pateikęs, be kita ko, paklausimą, ar Konstitucijai prieštarauja Seimo nario A. Sacharuko veiksmai - naudojimas Seimo nario L. Karaliaus pažymėjimu Seimo plenariniuose posėdžiuose ir sąmoningas balsavimas už jį 11 kartų, nustatyta, kad Seimo narys A. Sacharukas Seimo 2010 m. sausio 14 ir 19 d. plenariniuose posėdžiuose naudojo Seimo nario L. Karaliaus Seimo nario

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. XI-828 „Dėl pritarimo Seimo specialiosios tyrimo komisijos dėl Seimo narių pateiktų siūlymų pradėti apkaltos procesą Seimo nariui Aleksandrui Sacharukui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti išvadai“ // Valstybės žinios, 2010-05-29, Nr. 62-3033.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. XI-829 priedas „Išvada dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą Seimo nariui Linui Karaliui.“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373401&p_query=Pagrindai%20prad%EBti%20apkaltos%20proces%E0&p_tr2=2 Prisijungimo laikas: 2010-09-12.

⁵¹ Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nario Lino Karaliaus, kuriam pradėta apkaltos byla, ir Lietuvos Respublikos Seimo nario Aleksandro Sacharuko, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2010-10-30, Nr. 128-6545.

pažymėjimu ir daug kartų (8 kartus) sąmoningai balsavo už jį priimant įstatymus bei kitus Seimo aktus. Atlikdamas šiuos veiksmus Seimo narys A. Sacharukas nepaisė iš Konstitucijoje, be kita ko, jos 59 straipsnio 2, 4 dalyse, įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo, be kita ko, Seimo nario mandato individualumo reikalavimo, kylančio draudimo Seimo posėdyje balsuoti už kitą Seimo narį, išreiškė ne Seimo nario L. Karaliaus, bet savo valią, uzurpavo Seimo nario L. Karaliaus teisę savo nuožiūra balsuoti priimant įstatymus ir kitus Seimo aktus, iškreipė balsavimo rezultatus. Seimo narys A. Sacharukas, Seimo plenariniuose posėdžiuose balsuodamas už Seimo narį L. Karalių, savo pareigas ėjo nesąžiningai, pažeidė iš Konstitucijos kylančius imperatyvus, parodė nepagarbą Konstitucijai ir įstatymams, diskreditavo Seimo, kaip Tautos atstovybės, autoritetą.

Konstitucinis Teismas pateikė išvadą, kad Seimo nario A. Sacharuko veiksmai – naudojimasis Seimo nario L. Karaliaus pažymėjimu Seimo plenariniuose posėdžiuose ir sąmoningas balsavimas už jį prieštarauja Konstitucijai; šiais veiksmais Seimo narys A. Sacharukas šiurkščiai pažeidė Konstituciją ir sulaužė priesaiką. Tačiau Seimas nesiryžo panaikinti Seimo nario A. Sacharuko Seimo nario mandato.

Pakankamai rimta problema laikytina ir tai, kad kaip rodo statistika, Seimo nariai, einantys ministro pareigas, palyginti su kitais Seimo nariais mažiausiai prisideda prie įstatymų leidybos ir kitų savo, kaip Seimo narių, pareigų įgyvendinimo. Ministrai yra tarp prasčiausiai posėdžius lankančių parlamentarų. Iš 25 rečiausiai posėdžius lankančių politikų 14 dirba ar anksčiau dirbo Vyriausybėje. Seimo nariai, einantys ministrų pareigas, atsiduria nuolatiname interesų konflikte, jiems tenka rinktis, kaip konkrečiose situacijose elgtis - kaip Seimo nariams ar ministrams. Todėl Seime atsiranda siūlymų, kuriais siekiama panaikinti konstitucinę nuostatą, leidžiančią derinti Seimo nario mandatą ir ministro pareigas⁵². Kaip jau minėta, Konstitucijos 5 straipsnyje nustatyta, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Konstitucinė valdžių konstrukcija turi užtikrinti, kad kiekviena iš valstybės valdžios institucijų vykdytų tik jai patikėtas funkcijas ir negalėtų vykdyti kitoms institucijoms pavestų funkcijų. Lietuvoje šiuo metu realizuotas valdžių padalijimo principas numato, jog Seimo narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru. Tačiau Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybės įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse.

Konstitucijos 99 straipsnyje nustatyta, kad Ministras Pirmininkas ir ministrai negali užimti jokių kitų renkamų ar skiriamų pareigų, dirbti verslo, komercijos ar kitokiose privačiose įstaigose ar įmonėse.

⁵² Konstitucijos 60 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. Numeris: XIP-337. 2009-02-11 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=337103 Prisijungimo laikas: 2010-06-10.

Iš Europos valstybių parlamentaras griežtai negali būti paskirtas ministru Šveicarijoje, Kipre, Lichtenšteine ir Prancūzijoje. Griežčiausiai draudžiama parlamentaro mandatą derinti su ministro pareigomis tose šalyse, kuriose valdžių atskyrimas yra formaliai, įstatymiškai apibrėžtas. Daugelyje Europos valstybių, tai yra Austrija, Belgija, Olandija, Liuksemburgas, Portugalija, Švedija, Norvegija, Kroatija, Slovėnija ir Slovakija, parlamentarui tapus ministru, jo parlamentaro mandatas yra suspenduojamas. Tik Danijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje ministrai yra kartu ir parlamentarai. Abi pareigos yra suderinamos Čekijoje, Vokietijoje, Suomijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Rumunijoje.⁵³

Panaikinus konstitucinę nuostatą, leidžiančią derinti Seimo nario mandatą ir ministro pareigas, būtų aiškiai nustatytos Vyriausybės ir Seimo valdinių įgaliojimų ribos ir tuo būtų užtikrinta laisva pilietinės visuomenės raida, užkirstas kelias galimiems piktnaudžiavimams valdžia bei galimybei sukcentruoti valdžią kelių asmenų ar jų grupės rankose. Nė viena iš šių institucijų negalėtų kištis į kitoms institucijoms pavestų įgaliojimų vykdymą. Todėl tikslinga įtvirtinti galimybę Seimo nariams, tapusiems ministru, savo parlamentaro mandatą suspenduoti, t. y. laikinai sustabdyti. Tokiu atveju šio Seimo nario vieta parlamente turėtų atitekti kitam asmeniui. Kai ministras atsisako ar netenka savo posto vyriausybėje, jis vėl grįžta į parlamentą. Į ministro pareigas išėjusį ir laikinai savo mandatą sustabdžiusį parlamentarą, kuris yra išrinktas daugiamandatėje rinkimų apygardoje, be rinkimų laikotarpiu, kai jie eina ministro pareigas, turėtų pakeisti kandidatas, kuris yra įrašytas pirmuoju iš eilės jo partijos rinkimų sąrašė ir yra nepatekęs į Seimą. Į ministro pareigas išėjusį ir laikinai savo mandatą sustabdžiusį parlamentarą, kuris yra išrinktas vienmandatėje rinkimų apygardoje, be rinkimų laikotarpiu, kai jie eina ministro pareigas, turėtų pakeisti iš anksto, per rinkimus, jo paskirtas pakaitinis asmuo.⁵⁴

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinis parlamentas negali vykdyti savo funkcijų, kai atstovavimas siejamas su imperatyviniu mandatu: parlamentaras nėra jį išrinkusių rinkėjų atstovas Seime, jis atstovauja visai Tautai arba viešajai nuomonei, o dar tiksliau - bendrajam nacionaliniam interesui. Bendrajam nacionaliniam interesui reikia, kad deputatai atsisakytų grupinių interesų.

Seimo nario, kaip Tautos atstovo, teisinis statusas yra išskirtinis, individualus ir skiriasi nuo visų kitų valstybės pareigūnų, visų kitų piliečių teisinio statuso. Seimo nario ypatingas teisinis statusas Konstitucijoje įtvirtintas dėl to, kad Seimo narys galėtų laisvai ir nevaržomai įgyvendinti jam rinkėjų suteiktą mandatą atstovauti Tautai. Seimo nario mandatas suteikia teisę

⁵³ Rimas A. Lietuvos Respublikos Seimas. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 60 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“. 2009-02-11.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=337105&p_query=Ministrai%20yra%20tarp%20pras%EB8iausiai%20pos%EBd%FEius%20lankan%E8i%F8%20parlamentar%F8&p_tr2=2 Prisijungimo laikas: 2010-06-10.

⁵⁴ Ten pat.

asmeniui įgyvendinti išskirtinius ir tik jam pavestus Lietuvos Respublikos įstatymų leidžiamosios valdžios įgaliojimus.

Politinėje deputato veikloje gali nesutapti valstybiniai (nacionaliniai) interesai ir vietiniai (rinkėjų) interesai. Tačiau esant prieštaravimui tarp rinkėjų ir Tautos (nacionalinių) interesų, parlamento narys prioritetu turėtų suprasti pastaruosius. Parlamentaras visada privalo vadovautis tais tikslais ir uždaviniais, kurie aktualūs tautos siekiuose, visos valstybės mastu. Išrinktas parlamento narys yra laisvas balsuodamas bet kuriuo klausimu. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusią partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti parlamento narį. Kiekvienas parlamento narys atstovauja visai Tautai, taigi visi parlamento nariai yra Tautos atstovybė.

Seimo nario laisvas mandatas yra viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų, kartu tai yra Seimo nario konstitucinės priedermės atstovauti visai Tautai vykdymo būtina sąlyga. Pabrėžtina, kad Seimo nario laisvas mandatas – ne Tautos atstovo privilegija, o viena iš teisinių priemonių, užtikrinančių, kad Tautai bus deramai atstovaujama jos demokratiškai išrinktoje atstovybėje Seime, kad Tautos atstovybė – Seimas veiks tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

2.2. Seimo nario įgaliojimų įgijimas ir pasibaigimas

Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip trys penktadaliai Seimo narių; pagal Konstituciją Seimą sudaro 141 Seimo narys. Taigi Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkti ne mažiau kaip 85 Seimo nariai.

Tam, kad būtų užtikrintas Seimo, kaip tautos atstovybės, veiklos nepertraukiamumas, Konstitucijos 59 straipsnyje nustatyta, kad Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį, ir kad nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas.

Seimo nario išrinkimas savaime nereiškia, kad išrinktas Seimo narys iš karto įgyja visas Tautos atstovo teises. Visų Tautos atstovo teisių įgijimas Konstitucijoje yra siejamas su Seimo nario priesaika, kurią išrinktas Seimo narys turi duoti Seimo posėdyje. Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai. Ši konstitucinė nuostata reiškia ir tai, kad tol, kol išrinktas Seimo narys neprisiekia, jis neturi visų Tautos atstovo teisių - toks išrinktas

Seimo narys dar nėra Tautos atstovas, jis dar neturi Seimo nario įgaliojimų ir dar negali jų vykdyti. Naujai išrinktas Seimas kaip visavertė Tautos atstovybė turi pradėti funkcionuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį.

Konstitucinės nuostatos, kad Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį, ir kad nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas, aiškinamos Konstitucijoje įtvirtinto Seimo veiklos nepertraukiamumo principo kontekste, suponuoja tai, kad naujai išrinktas Seimas kaip visavertė Tautos atstovybė turi pradėti funkcionuoti būtent nuo šio posėdžio pradžios. Kadangi pagal Konstituciją Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, išrinkti Seimo nariai pagal Konstituciją privalo prisiekti pirmame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokią Seimo nario priesaikos davimo tvarką, kad visi Seimo nariai prisiektų būtent pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Išimtis galėtų būti padaryta tik tiems išrinktiems Seimo nariams, kurie negali atvykti į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį dėl ypač svarbių pateisinamų priežasčių (pavyzdžiui, dėl ligos); pagal Konstituciją toks išrinktas Seimo narys privalo prisiekti artimiausiame Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktas Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje.

Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narys, įstatymo nustatyta tvarka neprisiekęs arba prisiekęs lygtinai, netenka Seimo nario mandato; dėl to Seimas priima nutarimą. Pabrėžtina, kad Konstitucija netoleruoja tokios situacijos, kai išrinkti Seimo nariai nesirenka į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį arba kai jie į jį susirenka, bet neprisiekia. Toks išrinkto Seimo nario elgesys, kai jis neatvyksta į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį be ypač svarbių pateisinamų priežasčių arba į jį atvyksta, bet neprisiekia, vertintinas kaip šio išrinkto Seimo nario atsisakymas prisiekti ir turi sukelti Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje numatytus teisinius padarinius – Seimo nario mandato netekimą. Taip pat vertintinas ir tokius pačius teisinius padarinius turi sukelti toks išrinkto Seimo nario elgesys, kai jis neprisiekia artimiausiame Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktas Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Dėl to Seimas privalo priimti nutarimą.⁵⁵

Apibendrinami, galime teigti:

- 1) Seimo nariai privalo prisiekti pirmame naujai išrinkto Seimo posėdyje;

⁵⁵ Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004. Nr. 105-3894.

2) Jei Seimo narys dėl pateisinamų priežasčių negali prisiekti pirmame Seimo posėdyje, jis prisiekia artimiausiame Seimo posėdyje, kai tik išnyksta pateisinama priežastis;

3) Jei Seimo nariai be pateisinamos priežasties neatvyksta į pirmą Seimo posėdį arba atvykę neprisiekia, Seimo narys netenka Seimo nario mandato;

4) Jei Seimo narys pasibaigus pateisinamai priežastiai, dėl kurios negalėjo prisiekti pirmajame Seimo posėdyje, neatvyksta į artimiausią Seimo posėdį ar jame neprisiekia, Seimo narys netenka Seimo nario mandato;

5) Neprisiekęs Seimo narys Seimo nario mandato netenka Seimo nutarimu.

Seimo nario priesaika nėra vien formalus ar simbolinis aktas; ji nėra vien iškilmingas priesaikos žodžių ištarimas ir priesaikos akto pasirašymas. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime konstatavo, kad Seimo nario priesaikos aktas yra konstituciškai teisiškai reikšmingas: duodamas priesaiką išrinktas Seimo narys viešai ir iškilmingai įsipareigoja veikti taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti; nuo priesaikos davimo jam atsiranda konstitucinė pareiga veikti tik taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti⁵⁶.

Remiantis Konstitucijos 63 straipsniu Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai: 1) pasibaigia įgaliojimų laikas arba susirenka į pirmąjį posėdį pirmalaikiuose rinkimuose išrinktas Seimas; 2) Seimo narys miršta; 3) Seimo narys atsistatydina; 4) teismas pripažįsta Seimo narį neveiksniu; 5) Seimas panaikina Seimo nario mandatą apkaltos proceso tvarka; 6) rinkimai pripažįstami negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas; 7) Seimo narys pereina dirbti arba neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis; 8) Seimo narys netenka Lietuvos Respublikos pilietybės.

Remiantis Konstitucijos 74 straipsniu Seimo nario mandatas gali būti panaikintas už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužimą, nusikaltimo padarymą.

Visapusiškos Tautos atstovo teisinės padėties analizės labai tikslinga detalizuoti Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo konstitucinius pagrindus.

Įgaliojimų laiko pasibaigimas (Konstitucijos 63 straipsnio 1 punktas), kaip Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo pagrindas, sietinas su tuo momentu, kai pradedamas skaičiuoti naujai išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas - nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį (Seimo statuto 2 straipsnio 1 dalies 1 sakiny). Būtent nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas (Seimo statuto 2 straipsnio 1 dalies 2 sakiny).

⁵⁶ Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 11 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 85-3094.

Seimo nario mirtis (Konstitucijos 63 straipsnio 2 punktą) sąlygoja ne tik Seimo nario įgaliojimų pasibaigimą, bet ir piliečio teisnumo išnykimą.

Seimo nario atsistatydinimas (Konstitucijos 63 straipsnio 3 punktą) vertintinas kaip laisvo mandato teikiamų galimybių įgyvendinimas. Skirtingai nuo imperatyvaus mandato, kurio savininkas savo atsistatydinimą principiniu požiūriu turėtų suderinti su rinkėjais, politine partija ar kita politine jėga, Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalies požiūriu Seimo narys turi teisę bet kada (apkaltos proceso metu - iki balsavimo pradžios - Seimo statuto 243 straipsnis) ir be jokių trečiųjų asmenų išankstinių „sutikimų“ ar „suderinimų“ atsisakyti savo mandato. Šiuo atveju lemiamą reikšmę turi ne Seimo komiteto, frakcijos ar politinės partijos nurodymai, rekomendacijos, bet Seimo nario valia.

Seimo nario pripažinimas neveiksniu (Konstitucijos 63 straipsnio 4 punktą) vertintinas civilinio - teisinio reglamentavimo dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu požiūriu. Toks pripažinimas reikšmingas tiek civiliniu - teisiniu, tiek konstituciniu požiūriu: asmuo, pripažintas neveiksniu, negali savo vardu sudarinėti sandorių ir atstovauti Tautai (Konstitucijos 63 straipsnio 4 punktą).

Rinkimų pripažinimas negaliojančiais (Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktą), kaip Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo pagrindas, sietinas su konstitucine nuostata, kad Tauta savo suverenitetą įgyvendina per demokratiškai išrinktus savo atstovus (Konstitucijos 4 straipsnis, taip pat Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalį). Kitaip tariant, nedemokratinis Seimo narių išrinkimas prieštarauja Tautos suvereniteto principui (Konstitucijos 2 straipsnis). Todėl suprantama, kad Vyriausioji rinkimų komisija gali pripažinti rinkimų rezultatus rinkimų apygardose negaliojančiais, jeigu nustato, kad šiurkštūs šio įstatymo pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba apygardoje, dokumentų suklastojimas ar jų praradimas turėjo lemiamos įtakos rinkimų rezultatams.

Perėjimas dirbti arba neatsisakymas darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis (Konstitucijos 63 straipsnio 7 punktą) sietinas su valdžių atribojimo principu (Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalis) ir tuo grįstiniu Seimo nario profesionalumu (Konstitucijos 60 straipsnio 1 ir 2 dalys).

Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas (Konstitucijos 63 straipsnio 8 punktą), kaip Seimo nario įgaliojimų nutrūkimo pagrindas, aiškintinas tuo, kad konstituciškai Seimo nariu gali būti renkamas ne užsienietis ar asmuo be pilietybės, bet Lietuvos Respublikos pilietis, nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei (Konstitucijos 56 straipsnio 1 dalis). Suprantama, galima teigti, kad moderni demokratinė valstybė (Konstitucijos 1 straipsnis) sietina su visų valstybėje gyvenančių žmonių, tiek piliečių, tiek užsieniečių ar apatridų, galimybe įgyvendinti savo socialinį ir politinį aktyvumą. Tačiau iš esmės valstybę kuria Tauta, o ne gyventojai (Kon-

stitucijos 2 straipsnis), t.y. specifinės parlamentinės teisės ir pareigos suteiktinos tik asmeniui, su valstybe susijusiam pilietybe - specifiniu santykiu, sąlygojančiu, viena vertus, piliečio lojalumą ir įsipareigojimus (pavyzdžiui, pareigą ir teisę ginti valstybę nuo užsienio ginkluoto užpuolimo - Konstitucijos 139 straipsnio 1 dalis) valstybei ir, kita vertus, valstybės įsipareigojimą savo teritorijoje ir už jos ribų nepalikti piliečio likimo valiai. Todėl objektyviai pagrįsta laikytina taisyklė, kad Seimo narys, netekęs Lietuvos Respublikos pilietybės, praranda galimybę tiesiogiai daryti įtaką valstybinės valios subrandinimui ir išraiškai Seime.⁵⁷

Mandato netekimas apkaltos proceso tvarka. Seimo nario konstitucinės priedermės nesilaikymas gali užtraukti pačioje Konstitucijoje numatytą atsakomybę. Konstitucijoje įtvirtintas apkaltos – ypatingos parlamentinės procedūros institutas, konstitucinės sankcijos – pašalinimo iš užimamų pareigų – taikymas Seimo nariams yra viena iš valstybinės bendruomenės – pilietinės Tautos savisaugos priemonių, toks jos gynimosi nuo aukščiausių valstybės valdžios pareigūnų, nepaisančių Konstitucijos ir teisės, būdas, kai jiems nebeleidžiama eiti tam tikrų pareigų, nes jie nevykdo savo įsipareigojimo be išlygų vadovautis Konstitucija, teise, Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, savo veiksmais yra diskreditavę valstybės valdžią. Pažymėtina, kad pagal Konstituciją nėra ir negali būti įvardyta konkrečių veikų, galinčių būti apkaltos pagrindu. Konstitucijos 74 straipsnyje nustatytas baigtinis apkaltos proceso pagrindų sąrašas ir šie pagrindai suformuluoti ne kaip konkretūs veiksmai (veikos), o abstrakčiai – kaip šiurkštus Konstitucijos pažeidimas, priesaikos sulaužymas, taip pat jei paaiškėtų, kad padarytas nusikaltimas. „Apkalta galima tik esant Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytiems pagrindams: šiurkščiam Konstitucijos pažeidimui, priesaikos sulaužymui arba paaiškėjus, kad padarytas nusikaltimas <...>“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas⁵⁸). Kaip konkretūs veiksmai (veikos) vertinami ir pripažintini pagrindai pradėti apkaltos procesą Konstitucijos 74 straipsnyje nustatytais pagrindais, nustatoma Seimo statuto trisdešimt aštuntajame skirsnyje nustatyta tvarka.

Apkalta, kaip parlamentinė, o ne teisminė procedūra, pasireiškia ir tuo, kad Seimo narys, pripažintas kaltu apkaltos proceso tvarka, netenka Seimo nario mandato, t.y. jis nebaudžiamas kriminaline bausme. Kita vertus, Seimo nario pripažinimas kaltu apkaltos proceso tvarka sukelia konkrečių teisinių pasekmių: Seimo narys netenka mandato, jis gali būti be Seimo sutikimo, t.y. bendraja tvarka, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, gali būti kitaip suvaržoma jo laisvė (Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalis). Be to, apkaltos turinį sudaro ne tik asmens, šiurkščiai pažeidusio Konstituciją, sulaužiusio priesaiką, pašalinimas iš užimamų

⁵⁷ Šileikis E. Seimo nario teisinė padėtis. Finansų ministerijos Mokymo centro leidybos grupė. Vilnius. 1996. P. 165-167.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 11 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004-05-26, Nr. 85-3094.

pareigų, bet ir iš to išplaukiantis draudimas tokiam asmeniui ateityje užimti tokias Konstitucijoje numatytas pareigas, kurias asmuo gali pradėti eiti tik po to, kai duoda Konstitucijoje numatytą priesaiką⁵⁹.

Vienas iš galimų Seimo nario mandato panaikinimo apkaltos proceso tvarka pagrindų - šiurkštus Konstitucijos pažeidimas (Konstitucijos 74 straipsnis; Seimo statuto 228 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Koks Konstitucijos pažeidimas kvalifikuotinas „šiurkščiu“ ir koks „nešiurkščiu“, Konstitucija ir Seimo statutas nekonkretina. Šiuo atveju galima teigti, kad būdvardis „šiurkštus“ vartojamas neatsitiktinai: tuo pabrėžiama, kad apkaltos procesas, kaip ypatinga parlamentinė procedūra, galimas ne kiekvieno, bet tik ypatingo Konstitucijos pažeidimo atveju, kai padaroma esminė žala konstitucinei santvarkai, pažeidžiami itin svarbūs valstybės ar visuomenės interesai, itin neigiamai paveikiamas valstybės autoritetas, sklandus Seimo ar kitų valstybinių institucijų funkcionavimas ir pan.

Priesaikos sulaužymas kaip apkaltos proceso pagrindas kelia ne mažiau politinių - teisinių problemų nei šiurkštus Konstitucijos pažeidimas: Seimo nario priesaikos (Seimo statuto 3 straipsnis) turinys apima abstrakčias, konkretaus turinio stokojančias sąvokas. Paprasčiau tariant, kadangi amžiumi, išsilavinimu, lytimi, sveikata ir kitais požymiais Seimo nariai skiriasi, teisiškai itin sunku konstatuoti, kad, pavyzdžiui, konkretus parlamentaras veikia ne „visomis išgalėmis“, „vykdo“ Konstituciją, tačiau jos „negerbia“, „tarnauja“ Lietuvos Respublikai, tačiau „nesąžiningai“. Pagaliau pagrindiniai priesaikos akcentai - nepriklausomybė, Tėvynė, demokratija, žmonių gerovė - daugiau politologinės nei teisinės kategorijos. Turint tai omenyje, Seimo nario priesaikos (Seimo statuto 3 straipsnis) sulaužymas teisinėje valstybėje iš esmės laikytinas netinkamu apkaltos proceso pagrindu. Kaip toks jis gali būti legitimuojamas tik dėl tiesioginių savo sąsajų su kitu minėto proceso pagrindu, šiurkščiu Konstitucijos pažeidimu: neįmanoma sulaužyti Seimo statuto 3 straipsnyje nustatytos Seimo nario priesaikos (pavyzdžiui, netesint įsipareigojimo vykdyti Lietuvos Respublikos Konstituciją) šiurkščiai nepažeidžiant Konstitucijos, ir atvirkščiai - neįmanoma šiurkščiai pažeisti Konstitucijos nesulaužant Seimo nario priesaikos.

Pagal Konstitucijos 74 straipsnį, apkaltos procesas Seimo nariui galimas ir „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, tiksliau, kai Seimo narys „įtariamas padaręs nusikaltimą“ (Seimo statuto 228 straipsnio 2 dalies 3 punktas). Kitaip tariant, paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimo narys gali būti įtariamas padarius paaiškėjusį nusikaltimą.

⁵⁹ Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 11 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 85-3094.

Teisė spręsti, ar Seimo narys padarė nusikaltimą, ar ne - nepriklausomo teismo, o ne Seimo prerogatyva. Seimui gavus įsiteisėjusio apkaltinamojo teismo nuosprendžio nuorašą, Seimo Pirmininkas ar jo pavaduotojas nedelsdami su juo supažindina Seimo narius. Supažindinus Seimo narius su apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu, apkaltos procesas vyksta šio statuto 239-242 straipsnių nustatyta tvarka (Seimo statuto 228 straipsnio 7 dalis). Apkaltos proceso pradėjimas Seimo nariui dėl įtarimo padarius nusikaltimą iš anksto nesaisto teismo veiksnu, t.y. teismas gali pripažinti asmenį, kuriam pradėtas apkaltos procesas, nekaltu. Seimui gavus įsiteisėjusio išteisinamojo teismo nuosprendžio nuorašą arba sprendimą nutraukti baudžiamąją bylą, Seimo Pirmininkas ar jo pavaduotojas nedelsdami su juo supažindina Seimo narius. Supažindinus Seimo narius su išteisinamuoju teismo nuosprendžiu ar sprendimu nutraukti baudžiamąją bylą, Seimas artimiausiam posėdyje priima nutarimą nutraukti apkaltos procesą (Seimo statuto 228 straipsnio 6 dalis).

2.3. Seimo nario imunitetas ir indėnitetas

Žmogaus teisė į asmens neliečiamybę yra įtvirtinta Konstitucijos 21 straipsnio 1 dalyje. Asmens neliečiamumo, kaip teisės saugomos vertybės, turinį sudaro fizinis bei psichinis neliečiamumas. Tai reiškia, kad įstatymai turi užtikrinti, jog žmogus bus saugomas nuo bet kokio nepagrįsto išorinio valstybės, savivaldybių institucijų, jų pareigūnų ir tarnautojų, taip pat kitų asmenų poveikio jo gyvybei, sveikatai, fizinio aktyvumo laisvei ir bet kokio kėsinosi į jo psichinę ir dvasinę būseną, jo intelektualinę ir kūrybinę raišką. Pabrėžtina, kad žmogaus teisė į laisvę ir asmens neliečiamybę esant būtinybei gali būti ribojama. Tai gali būti daroma tik įstatymuose nustatytais pagrindais bei tvarka.

Parlamento nariai yra Tautos atstovai. Tautos atstovo statusas skiriasi nuo visų kitų piliečių statuso. Parlamento nario statuso ypatybės lemia ir skirtingas teisės į neliečiamybę garantijas, šių asmenų imuniteto apimtį.

Parlamentinė neliečiamybė (imunitetas) yra ne Parlamento nario privilegija, o Parlamento ir jo narių nepriklausomumo nuo kitų valdžios institucijų garantija. Remiantis šiuo principu, svarbu ne veikų, kuriomis kaltinama, įvykdymo data, – jos gali būti įvykdytos prieš išrenkant Parlamento nariu ar jau išrinkus, o tik parlamentinės institucijos apsauga, kuri užtikrinama apsaugant jos narius. Paprastai, remiantis parlamentinės neliečiamybės (imuniteto) paskirties principu nustatoma, kad neliečiamybė taikoma visą mandato galiojimo laikotarpį, nesvarbu, ar norima patraukti baudžiamojon atsakomybėn, ar kalbama apie ikiteisminio tyrimo teisėjo veiksmus, jau priimtų nuosprendžių vykdymą ar apeliacines arba kasacines procedūras.

Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucijos 46 straipsnis reglamentuoja parlamentinio indemniteto ir imuniteto apimtį. Straipsnio 1 dalyje teigiama, kad Bundestago narys už balsavimus ar kalbas Bundestage arba Bundestago komitetuose negali būti persekiojamas teismine arba drausmine tvarka arba patrauktas atsakomybėn už Bundestago ribų. Straipsnio 2–4 dalyse pateikiamos parlamentinio imuniteto nuostatos. Šis straipsnis suformuluotas taip:

„46 straipsnis (Indemnitetas ir imunitetas)

1) Bundestago narys už balsavimus ar kalbas Bundestage arba Bundestago komitetuose negali būti persekiojamas teismine arba drausmine tvarka arba patrauktas atsakomybėn už Bundestago ribų. Ši nuostata netaikoma diskredituojantiems įžeidimams.

2) Bundestago narys be Bundestago sutikimo negali būti traukiamas atsakomybėn ar suimamas dėl baudžiamosios veikos, išskyrus atvejus, kai jis užtinkamas bedarantis nusikaltimą arba suimamas kitą dieną po nusikalstamos veikos įvykdymo.

3) Bundestago sutikimas taip pat būtinas norint apriboti Parlamento nario asmens laisvę arba iškelti bylą remiantis 18 straipsnio nuostatomis.

4) Bet kokia baudžiamoji byla arba remiantis 18 straipsnio nuostatomis iškelta byla prieš Parlamento narį turi būti nutraukta, o suėmimas ir asmens laisvės apribojimas atšaukti.⁶⁰

Prancūzijos Konstitucijos⁶¹ 26 straipsnyje numatyta:

„Parlamento narys negali būti traukiamas atsakomybėn, apklausiamas, suimamas, sulaikomas ar teisiamas už vykdant pareigas išreikštą nuomonę ar balsavimą.

Negalima dėl baudžiamosios arba administracinės teisės pažeidimo suimti parlamento narį arba kitaip atimti arba suvaržyti jo laisvę, jei asamblėjos, kurios narys jis yra, biuras tam nesuteikė sutikimo. Toks sutikimas nėra būtinas akivaizdaus nusikaltimo arba kito pažeidimo (lot. *flagrante delicto*) atveju arba paskelbus galutinį kaltinamąjį nuosprendį.

Jei asamblėja reikalauja, parlamento nario sulaikymas, laisvės atėmimas arba suvaržymas arba jo traukimas atsakomybėn yra sustabdomas iki asamblėjos sesijos pabaigos.

Asamblėja turi nevaržomą teisę, esant reikalui, surengti papildomą posėdį, skirtą pirmesnės pastraipos taikymui apsvastyti.⁶²

⁶⁰ Speroni F. E. Pranešimas dėl prašymo atšaukti Tobiaso Pflügerio imunitetą (2006/2030(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2007m. kovo 28d. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0156&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-08-03.

⁶¹ The Constitution of France (Constitution of October 4, 1958). <http://www.assemblee-nationale.fr/english/8ab.asp> Prisijungimo laikas: 2010-08-03.

⁶² Lehne K. L. Pranešimas dėl prašymo ginti Gérardo Onestos imunitetą ir privilegijas (2006/2121(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2006m. lapkričio 7d. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0386&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-08-03.

Pagal Prancūzijos Respublikos baudžiamojo kodekso 100-7 straipsnį Parlamento ir Senato narių telefono linijų negali būti klausomasi, nebent, jei susirinkimo, kurio nariais jie yra, vadovą apie tai iš anksto informuoja tyrimą vykdančias teisėjas.⁶³

Kaip ir daugumoje kontinentinės teisės sistemų, Vengrijos teisėje yra du parlamentinio imuniteto aspektai. Pirmasis – materialinio pobūdžio: parlamento narys negali būti traukiamas atsakomybėn už bet kokią veiksmą, kurį jis / ji padarė būdamas įstatymų leidžiamosios valdžios atstovu savo įgaliojimų metu (*immunitas*). Antrasis aspektas – procedūrinio pobūdžio: bet kokia parlamento nario traukimo atsakomybėn procedūra – net už veiksmus, kuriuos ji / ji padarė veikdamas ne kaip įstatymų leidžiamosios valdžios atstovas – gali būti pradėta tik iš anksto gavus įstatymų leidžiamosios valdžios leidimą (*inviolabilitas*). Skirtingai nei daugelis kitų kontinentinės teisės konstitucijų, Vengrijos Konstitucija⁶⁴ išsamiai nereglamentuoja šių dviejų imuniteto aspektų. Joje nustatyta tik tiek, kad parlamento nariams suteikiamas imunitetas, o išsamias šio imuniteto taisykles paliekama nustatyti įstatymų leidėjui (Vengrijos Konstitucijos 20 straipsnio 3 dalis – „Remiantis įstatymo, nustatančio teisinį Parlamento narių statusą, nuostatomis Parlamento nariams suteikiama parlamentinė neliečiamybė“).

1990 m. Įstatymas LV dėl Parlamento narių teisinio statuso (toliau – VP narių įstatymas) įtvirtino taisykles, reglamentuojančias Vengrijos Parlamento narių imunitetą.

VP narių įstatymo II skyriuje (Parlamento narių parlamentinė neliečiamybė) nustatyta:

„4 skirsnis

(1) Dabartiniai arba buvę Parlamento nariai negali būti patraukti atsakomybėn teisme ar kitoje institucijoje už pareikštas pozicijas balsuojant, taip pat faktus ar nuomones, pareikštas vykdant įgaliojimus. Ši neliečiamybė netaikoma valstybinės paslapties atskleidimo, diskreditacijos ar šmeižto atveju, taip pat Parlamento narių atsakomybei pagal civilinę teisę.

(2) 1 dalyje apibrėžta neliečiamybė apima valstybines pareigas atliekančių asmenų arba politikų kaip viešų asmenų diskreditaciją ir taip pat apima šmeižtą, jeigu Parlamento narys nežinojo, kad pareiškimas iš esmės klaidingas.

5 skirsnis

(1) Parlamento nariai gali būti suimti tik flagrante delicto atveju. Baudžiamasis procesas arba už mažus pažeidimus taikomos teisinės procedūros Parlamentų narių atžvilgiu gali būti pradėtos ir vykdomos tik gavus išankstinį Parlamento leidimą. Baudžiamajame procese

⁶³ Speroni E. F. Pranešimas dėl prašymo ginti J. C. Marchiani imunitetą ir privilegijas (2005/2105(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2005 m. birželio 22 d. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2005-0208&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-08-07.

⁶⁴ The Constitution of the Republic of Hungary (Act XX of 1949 as revised and restated by Act XXXI of 1989) as of 1 January 2010. http://www.mkab.hu/index.php?id=cimer_en Prisijungimo laikas: 2010-08-07.

išankstinio Parlamento leidimo taip pat reikalaujama priverstinio teisės aktų vykdymo veiksams Parlamento narių atžvilgiu atlikti.

(2) Prieš pateikiant kaltinimą Generalinis prokuroras Parlamento Pirmininkui pateikia prašymą dėl parlamentinės neliečiamybės sustabdymo. Pateikus kaltinimą ir privataus kaltinimo tvarka pradėto baudžiamojo proceso atveju šį prašymą Parlamento Pirmininkui pateikia teismas. Parlamento nario *flagrante delicto* atveju šis prašymas turi būti pateikiamas nedelsiant.

(3) Už mažus pažeidimus taikomų teisinių procedūrų atveju gavęs kompetentingu institucijų prašymą Generalinis prokuroras Parlamento Pirmininkui pateikia prašymą dėl parlamentinės neliečiamybės sustabdymo.

(4) Parlamento Pirmininkas prašymą sustabdyti parlamentinę neliečiamybę nedelsdamas pateikia Neliečiamybės, įgaliojimų nesuderinamumo ir tikrinimo komitetui toliau svarstyti ir apie tai kitoje plenarinėje sesijoje praneša Parlamentui.

(5) Neliečiamybės, įgaliojimų nesuderinamumo ir tikrinimo komitetas per 30 dienų pateikia Parlamentui rezoliucijos projektą.

(6) Parlamentas šiuos klausimus sprendžia be diskusijų, bet atitinkamas Parlamento narys turi teisę pateikti savo poziciją dėl šios bylos. Rezoliucijai dėl parlamentinės neliečiamybės sustabdymo priimti būtina dviejų trečdalių posėdyje dalyvaujančių Parlamento narių balsų dauguma.

(7) Bet kokia priimta su parlamentinės neliečiamybės sustabdymu susijusi rezoliucija taikoma tik konkrečioje pradiniame prašyme dėl neliečiamybės sustabdymo nurodytoje byloje.

6 skirsnis

(1) Parlamento nariams neleidžiama atsisakyti parlamentinės neliečiamybės, išskyrus atvejus, kai taikomos teisinės procedūros už mažus pažeidimus. Parlamento narių parlamentinę neliečiamybę turi gerbti visi.

(2) Parlamento nariai privalo nedelsdami pranešti Parlamento Pirmininkui apie jų parlamentinės neliečiamybės pažeidimus. Parlamento Pirmininkas nedelsdamas imasi reikiamų veiksmų.

7 skirsnis

(1) Parlamento nariai naudojasi parlamentine neliečiamybe nuo jų išrinkimo dienos.

(2) Šio įstatymo 5 skirsnyje apibrėžtos parlamentinės neliečiamybės atveju kandidatais į Parlamentą užregistruoti asmenys per Parlamento rinkimus laikomi Parlamento nariais, bet dėl parlamentinės neliečiamybės sustabdymo sprendžia ne Parlamentas ir jo Neliečiamybės,

įgaliojimų nesuderinamumo ir tikrinimo komitetas, o Nacionalinė rinkimų taryba. Atitinkamas prašymas turi būti teikiamas Nacionalinės rinkimų tarybos pirmininkui.⁶⁵

2006 m. skirtingų tarnybų ir institucijų narių imuniteto taisyklių sistema buvo supaprastinta priėmus Įstatymą LXXXVII, keičiantį kelių įstatymų nuostatas dėl imuniteto.

Naujosios sistemos logika tokia: materialinis aspektas reglamentuojamas VP narių įstatyme. Visuose kituose įstatymuose, kuriuose reglamentuojamas imunitetas, daromos nuorodos į VP narių įstatymo nuostatas. Procedūriniai klausimai, pvz., kas turi teisę suspenduoti imunitetą, kas turėtų būti informuojamas apie areštą ir t. t., išdėstomi specialiuose įstatymuose.

VP narių įstatymo 4 skyriaus 1 dalyje nustatyta, kad „imunitetas netaikomas valstybės paslapties pažeidimo, taip pat diskreditavimo ar šmeižto atveju ir kai parlamento narys atsakingas pagal civilinę teisę“. Vienas Vengrijos Parlamento narys kreipėsi į Konstitucinį Teismą prašydamas išaiškinti žodžius „diskreditavimas ir šmeižtas“ ir ar šie apribojimai neprieštarauja Konstitucijai. Teismas priėmė sprendimą⁶⁶, kuriame, išnagrinėjęs kitų Europos šalių Konstitucijose (Italijos, Ispanijos, Austrijos, Prancūzijos, Belgijos, Kroatijos, Slovėnijos, Bulgarijos, Norvegijos, Airijos, Lenkijos, Latvijos, Vokietijos) nustatytus parlamento nario imuniteto reguliavimo pavyzdžius, padarė išvadą, kad šis imuniteto apribojimas neprieštarauja Konstitucijai, nes žmogaus orumo apsauga gali būti konstitucinis žodžio laisvės ribojimas.

VP narių įstatyme nustatyta, kad „parlamento nariai negali atsisakyti savo parlamentinio imuniteto, išskyrus kai teismo procesas inicijuojamas dėl mažareikšmių nusižengimų. Niekas negali pažeisti parlamento narių parlamentinio imuniteto.“ Šią nuostatą Vengrijos Konstitucinis Teismas išaiškino taip: „Imunitetas yra teisė, susijusi su parlamento nario statusu. Imunitetas parlamento nariui nepriklauso, kai jis / ji veikia kaip pilietis, bet priklauso, kai jis / ji veikia kaip parlamento narys. Tai teisė, kuria siekiama apsaugot patį parlamentą nuo kitų valdžių, nors ji suvokiama kaip parlamento nario asmeninė teisė. Nepaisant to, kad ši teisė yra asmeninė, parlamento narys neturi teisės ją panaikinti, parlamento nariai negali atsisakyti savo parlamentinio imuniteto, išskyrus kai teismo procesas inicijuojamas dėl mažareikšmių nusižengimų, parlamento nariai privalo savo imunitetu remtis teismo procesų metu. Imuniteto panaikinimas, imuniteto suspendavimas [...] yra parlamento teisė.“⁶⁷

⁶⁵ Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto 2007 m. rugsėjo 14 d. pranešimas dėl parlamentinio imuniteto Vengrijos Respublikoje (Konsultacija dėl József Szijer parlamentinio imuniteto). http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/cm/684/684651/684651lt.pdf Prisijungimo laikas: 2010-08-10.

⁶⁶ Vengrijos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugsėjo 28 d. sprendimas 34/2004. http://www.mkab.hu/admin/data/file/691_34_2004.pdf Prisijungimo laikas: 2010-08-10.

⁶⁷ Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto 2007 m. rugsėjo 14 d. pranešimas dėl parlamentinio imuniteto Vengrijos Respublikoje (Konsultacija dėl József Szijer parlamentinio imuniteto). http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/cm/684/684651/684651lt.pdf Prisijungimo laikas: 2010-08-10.

Jungtinėje Karalystėje parlamentaro kalbą gina absoliuti parlamentaro privilegija pagal 1689 m. Teisių Bilio 9 straipsnį. Privilegija laipsniškai susiformavo kaip Parlamento atsakas į Karalių bandymus kištis į Parlamento debatus ir riboti Parlamento iniciatyvos teisę. Privilegija pradžioje taikyta kaip erdvėje ribota institucinė priemonė, nes tuo metu politinis dialogas buvo sutelktas parlamente. Parlamento valdžia buvo priešiška monarcho valdžiai, kuris parlamentinėje veikloje išvelgė grėsmę savo paties statusui; taip kilo noras kištis į tai, kas vyko parlamente, o pastarojo atsakas lėmė privilegijos įtvirtinimą.⁶⁸

Imunitetas, suteiktas parlamento nariams Jungtinėje Karalystėje, daugeliu aspektų yra siauresnis, nei tas, kuriuo naudojasi kai kurių Europos valstybių įstatymų leidžiamosios valdžios nariai, nes imunitetas siejamas tik su pareiškimais per debatus Bendruomenių ar Lordų rūmuose, o ne su pareiškimais už parlamento ribų, net jei šie buvo tik vykstant parlamento debatams pasakytų teiginių pakartojimas. Parlamentaro imunitetas taip pat netaikomas parlamento narių spaudoje pasakytams teiginiams, kurie paskelbti iki parlamento debatų, nors jie vėliau būtų pakartoti ir ten. Parlamentaro nariams suteiktu absoliučiu imunitetu siekiama apsaugoti viso parlamento, o ne konkrečių jo atstovų interesus, kaip rodo faktas, kad imunitetas netaikomas už parlamento ribų.

Jungtinės Karalystės Parlamentui diskutuojant dėl municipalinės aprūpinimo būstu politikos 1996 m. liepą parlamento narys paminėjo poniją A. Jis teigė, kad jos brolis kalėjime, nurodė tikslų jos adresą ir pasakė žeminančių pastabų dėl jos ir jos vaikų elgesio. Jis paminėjo žodinę prievartą, pamokų praleidinėjimą, vandalizmą, veiklą, susijusią su narkotikais, pavadino jos šeimą „kaimynais iš pragaro“ (šią frazę vėliau citavo regioninė ir nacionalinė spauda). Kreipdamasi į Europos žmogaus teisių teismą, pareiškėja A. skundėsi, kad dėl absoliutaus parlamentaro privilegijos pobūdžio ji neteko galimybės kreiptis į teismą ir apginti savo reputaciją.

Europos žmogaus teisių teismas nurodė⁶⁹, kad parlamentaro imunitetu, kuriuo šiuo atveju naudojosi minėtas parlamento narys, siekiama teisėtų tikslų – ginti žodžio laisvę parlamente ir atskirti įstatymų leidžiamosios ir teismo valdžios galias. Teismas nusprendė, kad parlamentaro imuniteto taisyklė, atitinkanti ir atspindinti visuotinai pripažintas taisykles Europos Tarybos ir ES valstybėse narėse, iš esmės negali būti laikoma neproporcingai ribojančia teisminės gynybos prieinamumo teisę. Teismas nurodė, kad šmeižiančio klaidingo pareiškimo

⁶⁸Generalinio advokato išvada pateikta 2008 m. birželio 26 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismui. <http://curia.europa.eu> Prisijungimo laikas: 2010-09-03.

⁶⁹The European Court of Human Rights (Second Section), case of A. v. the United Kingdom (*Application no. 35373/97*). Judgment 17 December 2002. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=5&portal=hbkm&action=html&highlight=&sessionid=55195211&skin=hudoc-en> Prisijungimo laikas: 2010-09-04.

parlamente aukos nėra paliktos be atsisteisimo priemonių. Per kitą parlamento narį jos gali pateikti parlamento rūmams peticiją, kur skatinama atsiimti savo žodžius.⁷⁰

1920 m. birželio 10 d. Laikinoje Lietuvos Valstybės Konstitucijoje⁷¹ (17 str.) buvo nustatyta, kad Steigiamojo Seimo nario asmuo neliečiamas. Tikslinant šią pagrindinę teisinę poziciją buvo pabrėžiama, kad Steigiamojo Seimo narį „suimti, iškrėsti jo butą ar daiktus ir peržiūrėti korespondenciją“ galima tik Steigiamajam Seimui sutikus. Steigiamojo Seimo statute papildomai buvo nustatyta, kad Steigiamojo Seimo narį suimti arba „iškratyti“ galima tik Steigiamojo Seimo visų narių 2/3 balsų dauguma.

1922 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos Valstybės Konstitucijoje⁷² (38 str.) pabrėžiant, kad atstovo asmuo neliečiamas ir kad jį galima suimti tik Seimo sutikimu, buvo numatyta viena išimtis. Be Seimo sutikimo atstovą buvo galima suimti tuo atveju, kada „atstovas yra užtiktas nusikaltimo vietoje (*in flagranti*). Apie atstovo suėmimą ir suėmimo pamatą tokiu atsitikimu ne vėliau kaip po 48 valandų pranešama Seimo Pirmininkui, kuris praneša apie tai Seimui jo artimiausiame posėdyje. Seimas gali suimtajam atstovui gražinti laisvę“. Ši nuostata dėl Seimo nario imuniteto buvo perkelta ir į 1928 m. gegužės 15 d. Lietuvos Valstybės Konstituciją⁷³.

1938 m. vasario 11 d. Lietuvos Konstitucijoje⁷⁴ (94 str.) Seimo nario laisvės apribojimo prielaidos suformuluotos kiek kitaip: „Suimti Seimo Narį sesijos metu galima tik darantį nusikaltimą arba padariusį tokį nusikaltimą, už kurį graso ne mažesnė kaip sunkių darbų kalėjimo bausmė; Seimo Nario suėmimo nutarimas pranešamas Seimo Pirmininkui ne vėliau kaip per dvidešimt keturias valandas po suėmimo. Kitais atvejais suimti Seimo Narį sesijos metu galima Seimo sutikimu“. Ši nuostata, atspindinti Seimo vaidmenį to meto šalies politinėje sistemoje, rodo, kad ir Seimo nario asmens neliečiamybės garantijos buvo labai susiaurintos, nes iš esmės jos buvo taikomos tik Seimo sesijos metu. 1936 m. rugsėjo 17 d. įstatymu patvirtintame Seimo statute buvo patikslintos procedūros dėl leidimo suimti Seimo narį. Teismo, karinio arba administracinio organo motyvuotą nutarimą suimti tautos atstovą Seimo sesijos metu turėjo pateikti Vyriausiojo tribunolo prokuroras su savo nuomone Seimo Pirmininkui. Šį klausimą Seimo Pirmininkas turėjo teikti Seimui artimiausiame posėdyje, o svarstymas turėjo vykti be eilės. Perskaičius nutarimą suimti tautos atstovą ir paskelbus Vyriausiojo tribunolo prokuroro nuomonę šiuo klausimu, buvo suteikiamas žodis tautos atstovams. Po diskusijų turėjo būti balsuojama dėl sutikimo suimti tautos atstovą. Seimui priėmus sprendimą leisti suvaržyti atstovo

⁷⁰ Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencija // Justitia, 2003 m. Nr. 3–4 (45–46). http://justitia.lt/magazine.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=404&zurnalas=Justitia&tem=%DEmo%20teis%EBs&zur_id=45 Prisijungimo laikas: 2010-09-04.

⁷¹ Laikinoji Lietuvos Valstybės Konstitucija // Laikinosios Vyriausybės žinios, 1920-06-12, Nr. 37-407.

⁷² Lietuvos Valstybės Konstitucija (1922 m. rugpjūčio 1 d.) // Vyriausybės žinios, 1922-08-06, Nr. 100-799.

⁷³ Lietuvos Valstybės Konstitucija (1928 m. gegužės 15 d.) // Vyriausybės žinios, 1928-05-25, Nr. 275-1778.

⁷⁴ Lietuvos Konstitucija (1938 m. gegužės 12 d.) // Vyriausybės žinios, 1938-05-12, Nr. 608-4271.

laisvę, jis galėjo būti suimtas nedelsiant. Taigi atstovo suėmimo klausimo svarstymas Seime nebuvo „komplikuojamas“ sudėtingesnėmis taisyklėmis ir teisinėmis procedūromis. Šiuo atžvilgiu žymiai daugiau politinių ir teisinių garantijų buvo numatoma keliant bylą Vyriausybės nariui ar Valstybės kontrolieriui.⁷⁵

1992 m. Lietuvos Konstitucijoje nustatytos įvairios Seimo nario veiklos garantijos. Viena iš jų yra Seimo nario imunitetas, t. y. Konstitucijos 62 straipsnyje nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas (1 dalis), kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė (2 dalis). Pagal Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalį Seimo narys už kalbas ir balsavimus Seime negali būti persekiojamas, tačiau už asmens įžeidimą ar šmeižtą jis gali būti traukiamas atsakomybėn bendrąja tvarka.

Teisės mokslinėje literatūroje visuotinai pripažįstama, kad draudimas be Seimo sutikimo patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę sudaro Seimo nario imunitetą. Apibūdinant Seimo nario imunitetą pabrėžiama, kad imunitetas – tai speciali garantija, kuria siekiama užtikrinti nenutrūkstamą Seimo narių įgaliojimų įgyvendinimą ir kartu Seimo funkcionavimą. Nurodoma ir tai, kad imunitetas yra procesinė užkarda suimti ar kitaip suvaržyti Seimo nario judėjimo ir bendrąją veiksmų atlikimo laisvę.⁷⁶ Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime⁷⁷ konstatuota, kad Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių ir kitų valstybės pareigūnų konstitucinio teisinio statuso, kad Seimo nario imunitetai apima Seimo nario asmens neliečiamumą, draudimą Seimo narį be Seimo sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti jo laisvę.

Teisės mokslinėje literatūroje yra įvairių nuomonių dėl to, kokie elementai sudaro Seimo nario imunitetą: ar tik minėtas draudimas be Seimo sutikimo patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti jo laisvę, ar ir draudimas persekioti Seimo narį už kalbas ir balsavimus Seime. M.Varaška ir D. Butvilavičius teigia, kad „teisės doktrinoje terminas indemnitetas gali būti suprantamas trimis reikšmėmis: pirmoji - tai neatsakingumas už kalbas, nuomonės dėstymą ir kitus veiksmus, atliekant parlamentaro pareigas: parlamento rūmuose, komitete, komisijoje ar kitur, kai kalba yra viešojo pobūdžio, lygiai taip pat už teikiamų įstatymų projektų ar kitų dokumentų turinį, už balsavimą, paklausimus, pataisas ir t. t.

⁷⁵ Žilys J. Parlamentaro konstitucinio statuso bruožai demokratijoje. Teisinis istorinis aspektai // Parlamento studijos, 2004. Nr. 2. http://www.parlamentostudijos.lt/Nr3/Teise_Zilys.htm Prisijungimo laikas: 2010-09-05.

⁷⁶ Sinkevičius V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos // Socialinių mokslų studijos. 2009, 1(1). P. 7–35.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 105-3894.

Antruoju požiūriu indėmnitetas - tai draudimas apklausti parlamentarą dėl aplinkybių, kurias jis sužinojo atlikdamas savo, kaip tautos atstovo, pareigas. Trečiaja reikšme ši konstitucinė kategorija apima visumą parlamentaro veiklos garantijų, turinčių socialinį - ekonominį pobūdį.⁷⁸ Prof. V. Sinkevičius atkreipia dėmesį, kad „minėtame Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime apie draudimą persekioti Seimo narį už balsavimus ar kalbas Seime rašoma ne tame pačiame nutarimo punkte, kuriame nurodomi Seimo nario imunitetai, o kitame punkte – tai irgi gali būti laikoma argumentu, leidžiančiu daryti prielaidą, kad ir Konstitucinis Teismas draudimą persekioti Seimo narį už balsavimus ar kalbas Seime nepriskiria Seimo nario imunitetams.“⁷⁹

Konstitucijoje nėra vartojama nei Seimo nario *imuniteto*, nei *indėmniteto* sąvoka, taip pat *expresis verbis* nėra nurodoma, kokie elementai sudaro vieną ar kitą institutą. Teisės mokslinėje literatūroje taip pat nėra pateikiami kriterijai, kuriais remiantis draudimas persekioti Seimo narį už kalbas ir balsavimus Seime yra (ar nėra) priskiriamas Seimo nario imunitetui. Pažymėtina, kad Seimo nario *imunitetas* ir *indėmnitetas* – tai teisiniai institutai, kurių kiekvienas turi ir tik jam būdingą turinį. Nors kiekvienas iš šių institutų turi ir tik jam būdingą turinį, šie teisiniai institutai ir juos sudarantys elementai negali būti priešiniai, nes jie yra susiję ir kartu su kitomis Seimo nario veiklos garantijomis sudaro prielaidas Seimo nariui laisvai ir netrukdomai kartu su kitais Seimo nariais vykdyti konstitucines Seimo funkcijas bei visus Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus. Prof. V. Sinkevičius taip pat laikosi nuomonės, kad Seimo nario *imunitetas* yra Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas be Seimo sutikimo patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę, o Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas persekioti Seimo narį už kalbas ir balsavimus Seime yra kitokio turinio ir priskirtinas Seimo nario *indėmnitetui*. Pagrindinis Seimo nario imuniteto ir indėmniteto skirtumas yra tai, kad *indėmnitetas*, t. y. draudimas persekioti Seimo narį už kalbas ir balsavimus Seime, yra absoliutus – Seimas neturi teisės spręsti, ar panaikinti minėtą draudimą; Seimo narys už kalbas ir balsavimus Seime negali būti traukiamas atsakomybėn, negali būti kitaip persekiojamas niekada, taigi net ir po to, kai pasibaigia Seimo nario kadencija ir asmuo jau nėra Seimo narys. (Be abejo, šis draudimas nesusijęs su galimybe traukti Seimo narį atsakomybėn už asmens įžeidimą ar šmeižtą – už tai jis gali būti traukiamas atsakomybėn bendrąja tvarka.) Kitaip yra su Seimo nario imuniteto panaikinimu ir jo persekiojimu už nusikalstamos veikos padarymą: pagal Konstituciją Seimas turi įgaliojimus spręsti, ar panaikinti Seimo nario imunitetą, t. y. ar leisti Seimo narį patraukti baudžiamojon

⁷⁸ Butvilavičius D., Varaška M. Parlamento nario indėmnitetas: teoriniai ir praktiniai aspektai // Jurisprudencija. Mokslo darbai. Nr. 64 (56), 2005. P. 93.

⁷⁹ Sinkevičius V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos // Socialinių mokslų studijos. 2009, 1(1). P. 9– 10.

atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti jo laisvę; Seimo nario imunitetas pasibaigia, kai baigiasi Seimo nario kadencija – pasibaigus Seimo nario kadencijai jis be Seimo sutikimo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn net ir už nusikalstamą veiką, kurią jis padarė būdamas Seimo nariu.

Apibendrinant galime teigti, kad parlamentinė neliečiamybė (imunitetas) yra ne atskiro Parlamento nario privilegija, o Parlamento ir jo narių nepriklausomumo nuo kitų valdžios institucijų garantija. Remiantis šiuo principu, svarbu ne veikų, kuriomis kaltinama, įvykdymo data (jos gali būti įvykdytos prieš išrenkant Parlamento nariu ar jau išrinkus), o tik parlamentinės institucijos apsauga, kuri užtikrinama saugant jos narius. Pagrindinis Parlamento nario imuniteto ir indemniteto skirtumas yra tai, kad *indemnitetas*, t. y. draudimas persekioti Parlamento narį už kalbas ir balsavimus Parlamente, yra absoliutus – Parlamentas neturi teisės spręsti, ar panaikinti minėtą draudimą; Parlamento narys už kalbas ir balsavimus Parlamente negali būti traukiamas atsakomybėn, negali būti kitaip persekiojamas net ir po to, kai pasibaigia Parlamento nario kadencija ir asmuo jau nėra parlamentaras. Imuniteto ypatumas - Parlamentas gali panaikinti Parlamento nario neliečiamybę, o pasibaigus Parlamento nario kadencijai asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

3. SEIMO NARIO KONSTITUCINIO TEISINIO STATUSO TURINYS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

Konstitucijoje yra įtvirtinta trinarė valdžių sistema. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) vietą šioje sistemoje lemia Konstitucinio Teismo paskirtis, jo vykdomos funkcijos ypatumai.

Tautos suverenumas valdžios atžvilgiu suponuoja šios besąlygišką teisinę ir moralinę pareigą – visada vadovautis Tautos priimta Konstitucija, nepažeisti joje nustatytų šios valdžios įgaliojimų ribų, saugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, siekius, nuolat vykdyti tarnystės Tautai ir valstybei konstitucinę misiją. Deja, kaip teigia D. Butvilavičius, „šiuolaikinėje Lietuvoje neretai tenka matyti įsteigtosios valdžios „visagalybės“ demonstravimą, asmeninėmis ambicijomis ar partikuliariniais interesais grįstą Konstitucijos nepaisymą, Tautos atstovų susitapatinimą su Tauta ir jos valia, tik Tautai priklausančių suverenių galių „asmeninį“ prisiskyrimą sau. Tokia realybė netoleruotina. Tautos atstovybei privalu išsąmoninti, kad Tauta jiems suteikė tik tiek įgaliojimų, kiek numatė Tautos priimtame steigiamajame akte – Konstitucijoje. Privalu nepamiršti ir to, kad Tauta ir jos atstovai yra ne tas pat, kaip ne tas pat yra Tautos valia ir Tautos atstovų valia. Dėl šios priežasties įstatymų leidžiamosios valdžios valia privalo būti kontroliuojama. Ko būtų vertas svarbiausias valstybės įstatymas, kurio laikymosi niekas nekontroliuotų arba būtų kontroliuojama neefektyviai? Tauta priimdama Konstituciją jos apsaugos funkciją suteikė Konstituciniam Teismui.“⁸⁰

Pagal Konstitucijos 102 ir 105 straipsnius svarbiausia Konstitucinio Teismo funkcija – užtikrinti Konstitucijos viršenybę tiriant ir sprendžiant ginčus, ar įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai neprieštarauja Konstitucijai, ar Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymams, taip pat Konstitucijoje numatytais atvejais teikiant išvadas. Vykdydamas šiuos įgaliojimus Konstitucinis Teismas įgyvendina konstitucinį teisingumą. Konstitucinis Teismas yra Konstitucijoje įtvirtinta institucinė Konstitucijos viršenybės ir teisinės valstybės principų garantija. Konstitucinio Teismo sprendimai dėl Seimo priimtų įstatymų ir kitų teisės aktų, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktų nekonstitucingumo turi teisinį poveikį šių valstybės valdžią vykdančių subjektų priimtų aktų taikymui ir sukuria jiems pareigą suderinti priimtus aktus su Konstitucijos reikalavimais. Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriuo pripažįstama, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, oficialiai paskelbiamas „Valstybės

⁸⁰ Butvilavičius D. Steigiamosios ir įsteigtosios valdžių konstitucinė skirtis // Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. 2009, Nr. 2 (2). P. 94.

žiniose“. Tačiau, nors ši (neteisinių normų „valymo“ iš teisinės sistemos) Konstitucinio Teismo funkcija yra esminė, pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo vaidmuo neapsiriboja tik normų konstitucingumu, t. y. atitikties Konstitucijai, nustatymu ir pripažinimu. Konstitucinis Teismas taip pat aiškina konstitucinių normų turinį. Kitaip tariant, Konstitucinio Teismo pagrindiniai įgalinimai, įtvirtinti Konstitucijoje, yra skirti konstitucinių principų, nuostatų ir normų, taip pat Konstitucijos viršenybės teisinėje sistemoje apsaugos užtikrinimui. Pagrindinis šio tikslo įgyvendinimo konstitucinis būdas yra iširti ir nustatyti, ar tam tikras teisės aktas (ar teisės norma) atitinka Konstitucijos nuostatas. Tai yra konstitucinės kontrolės (priežiūros) esmė; ją realizuodamas Konstitucinis Teismas savo nuožiūra interpretuoja Konstitucijos turinį. Nors nei Konstitucijoje, nei Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatose nėra suformuluota, kad Konstitucinis Teismas turi įgalinimus aiškinti Konstituciją, tačiau kiekvienoje konkrečioje byloje, kai akto konstitucingumo klausimas yra kvestionuojamas, dažnai tenka atskleisti konstitucinės normos turinį, konstitucinių principų prasmę ir reikšmę, jų ryšį su ginčijamu teisės aktu. Iš tiesų, objektyvios priežastys lemia tai, kad kol Konstitucijos normos nėra išaiškintos, nėra jokių galimybių nustatyti, ar teisės aktas (ar jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai. Negana to, Konstitucinis Teismas, kaip pats nutarimuose ne kartą pažymėjo, savo veikloje taiko ne tik gramatinį, bet ir sisteminį, istorinį bei kitus tyrimo metodus.

Stabili Konstitucija, jos pagrindu veikiantis Konstitucinis Teismas - tai teisinės prielaidos formuotis politinei ir teisei kultūrai, valstybingumo tradicijoms. Stabili Konstitucija yra ir svarbus konstitucinės priežiūros institucijos veiklos veiksnys, nes ilgesnį laiką kaupiasi patirtis, sudaranti sąlygas tolesniam vyksmui.

Vadinasi, pirmiausiai Konstitucinis Teismas yra Lietuvos (pozityviosios) teisės „valytojas“. Konstitucinio Teismo priimtuose nutarimuose pateiktais argumentais atskleidžiamas Teismo siekis išaiškinti konstitucines normas konstitucinių vertybių panoramoje. Neabejodamas pozityviais įstatymų leidėjo ketinimais, Konstitucinis Teismas, vykdydamas savo funkcijas, eliminuoja iš teisės sistemos tas normas, kurių forma ar turinys prieštarauja Konstitucijai, jos principams ar nuostatoms. Kartu Konstitucinis Teismas interpretuoja konstitucinių normų turinį ir kuria Lietuvos konstitucinę doktriną. Be to, Konstitucinis Teismas savo nutarimuose dažnai ne tik pripažįsta normas neteisėnėmis, t. y. prieštaraujančiomis Konstitucijai; jis nurodo įstatymų leidėjui, kokios normos yra ydingos, kur yra teisinio reguliavimo spragos ir kokios teisinės vertybės negali būti pamiršamos bei ignoruojamos.

Konstitucinis Teismas negali pats savo iniciatyva (*ex officio*) pradėti konstitucinio proceso. Jam nėra privalu sekti Lietuvos teisės sistemos teisinio reguliavimo ydas, spragas ir kitus nesklandumus. Tokią teisę, būtent teisę inicijuoti procesą Konstituciniame Teisme, turi Seimo narių grupė, Vyriausybė, Prezidentas ir bendrosios kompetencijos bei administraciniai

teismai, t. y.: 1) teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų Seimo priimtų aktų turi Vyriausybė, ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių, taip pat teismai; 2) dėl Respublikos Prezidento aktų sutikimo su Konstitucija ir įstatymais į Konstitucinį Teismą turi teisę kreiptis ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių ir teismai; 3) dėl Vyriausybės aktų sutikimo su Konstitucija ir įstatymais į Konstitucinį Teismą gali kreiptis ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių, teismai, taip pat Respublikos Prezidentas.

Nuo pat įsteigimo Konstitucinis Teismas nuosekliai plėtojo ankstesniuose savo nutarimuose (sprendimuose, išvadose) suformuotą Seimo, kaip Tautos atstovybės, vykdančios įstatymų leidžiamąją valdžią, konstitucinę doktriną. Kartu buvo atskleistas Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario konstitucinį teisinį statusą, turinys ir suformuota pakankamai išsami, apimanti įvairius aspektus Seimo nario konstitucinio teisinio statuso doktrina. Visapusiškos Tautos atstovo teisinės padėties analizės labai tikslinga paanalizuoti Konstitucinio Teismo suformuluotą konstitucinę doktriną, kurioje atskleidžiamas Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, statusas.

3.1. Konstitucinio Teismo doktrina dėl Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valstybės valdžios institucijos, statuso

Nagrinėjant Konstitucinio Teismo doktriną dėl Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valstybės valdžios institucijos, statuso reikėtų atkreipti dėmesį į vienoje iš konstitucinės justicijos bylų⁸¹ nagrinėtą klausimą, ar pagal Konstituciją Seimas, kai į jį kreipiasi Seimo narių grupė, prašydama sudaryti specialiąją tyrimo komisiją valstybinės reikšmės klausimui ištirti, privalo sudaryti tokią komisiją.

Bylą inicijavo Seimo narių grupė ir Seimas. Jie prašė ištirti, ar Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalies nuostata „Jeigu ne mažesnė kaip 1/4 Seimo narių grupė raštu pareikalauja sudaryti laikinąją kontrolės ar tyrimo komisiją, tokią komisiją Seimas turi sudaryti artimiausio posėdžio metu“ neprieštarauja Konstitucijai. Prašymai buvo grindžiami tuo, kad Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas laisvo mandato principas reiškia, jog Seimo narys, vadovaudamasis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine, gali nuspręsti, kaip balsuoti *inter alia* dėl Seimo laikinosios kontrolės ar tyrimo komisijos sudarymo. Tuo tarpu pagal Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalį Seimas turi pareigą priimti nutarimą sudaryti laikinąją kontrolės ar tyrimo komisiją, jeigu to raštu pareikalauja ne mažesnė kaip 1/4 Seimo narių grupė.

⁸¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios, 2006, Nr. 38-1349.

Atsakydamas į šį klausimą Konstitucinis Teismas atskleidė tam tikrus Seimo, kaip vienos iš valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų, kompetencijos aspektus.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti kokio nors išsamaus (baigtinio) klausimų, kuriems iširti Seimas gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, sąrašo: kadangi Seimas, kaip Tautos atstovybė ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija (vykdanti, kaip minėta, ne tik įstatymų leidybos, bet ir įvairias kitas funkcijas), gali leisti įstatymus ir kitus teisės aktus, reguliuojančius kuo įvairiausių visuomeninius santykius, jis iš esmės gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, skirtas kuo įvairiausiems valstybėje ir visuomenėje vykstantiems procesams iširti.

Be to, Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad:

1) Konstitucija suponuoja tokį Seimo laikinųjų tyrimo komisijų institutą ir tokį įstatymuose įtvirtintą šių komisijų sudarymo ir veiklos teisinį reguliavimą, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos yra sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams iširti; Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimai sietini su Seimo konstitucine paskirtimi bei funkcijomis;

2) Konstitucija nesuponuoja galimybės sudaryti tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama iširti tokius dalykus, kurių pagal Konstituciją viešosios valdžios institucijos apskritai negali tirti, kaip antai žmogaus asmeninio ar šeimyninio gyvenimo aplinkybių, jeigu tokiu tyrimu galėtų būti konstituciškai nepagrįstai įsiterpta į Konstitucijos ginamą ir saugomą žmogaus privatų gyvenimą, pažeistas jo neliečiamumas ir pan.;

3) iš konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama iširti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus;

4) prieš sprendamas dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo Seimas gali (*inter alia* tikslingumo aspektu) įvertinti ir tai, ar nėra kitų aplinkybių, kurios pateisintų tos komisijos nesudarymą, kaip antai: ar atitinkamas klausimas nebuvo jau iširtas arba nėra tiriamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos ar kitos institucijos, ar atitinkamo darbo negali atlikti kuris nors jau įsteigtas ir veikiantis Seimo struktūrinis padalinys ir t. t.

Lietuvos Respublikos Prezidentas 2006 m. spalio 16 d. dekretu⁸² prašė Konstitucinį Teismą išaiškinti, ar Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo⁸³ nuostata „Iš

⁸² Lietuvos Respublikos Prezidento 2006 m. spalio 16 d. dekretas Nr. 778 „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" nuostatą“ // Valstybės žinios, 2006-10-19, Nr. 111-4200.

konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus“ reiškia, kad:

– Seimas neturi įgaliojimų sudaryti tokių Seimo laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, susijusius su kitų valstybės institucijų darbo organizavimu, jei šių klausimų sprendimas pagal įstatymus priklauso tų institucijų vadovams, kaip antai: institucijų struktūros nustatymo, struktūrinių padalinių steigimo ir likvidavimo, darbuotojų priėmimo į darbą ir jų atleidimo ar perkėlimo į kitas pareigas, nušalinimo nuo pareigų bei kitų klausimų, susijusių su institucijos darbuotojų karjera, teisiniu statusu ir pan.;

– Seimas negali pavesti Seimo laikinajai tyrimo komisijai ištirti tokių dalykų, kurie savaime reikštų, kad jiems ištirti reikės tik valstybės institucijos vykdomo ikiteisminio, operatyvinio ar kitokio tyrimo medžiagos, kurios pagrindu būtų formuluojamos galutinės laikinosios tyrimo komisijos išvados, o jos atskleidimas galėtų pakenkti ikiteisminiam, operatyviniam ar kitokiam tyrimui.

Konstitucinis Teismas 2006 m. lapkričio 21 d. sprendime⁸⁴ aiškindamas minėtas nuostatas konstatavo, kad Konstitucijos nuostatos suponuoja galimybę įstatymu nustatyti plačius Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimus, bet kartu įtvirtina tam tikras Seimo laikinųjų tyrimo komisijų tiriamosios veiklos ribas, kurių įstatymais ar kitais teisės aktais negalima praplėsti.

Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad Konstitucija įtvirtina parlamentinę demokratiją. Tačiau parlamentinė demokratija nėra tokia sistema, kur parlamentas tiesiogiai organizuoja kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbą arba gali bet kada įsikišti į bet kurios viešąją valdžią įgyvendinančios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnų) veiklą. Parlamentinė demokratija nėra ir tokia sistema, kur parlamentas, esant nors menkiausiai dingsčiai, gali kontroliuoti bet kokius tokių institucijų (jų pareigūnų) sprendimus, inicijuoti sankcijų taikymą atitinkamiems asmenims, juo labiau pats priimti sprendimus už atitinkamą kompetenciją turinčias valstybės ar savivaldybių institucijas (jų pareigūnus), t. y. priimti tokius sprendimus, kuriuos gali priimti tik atitinkamą kompetenciją turinčios valstybės institucijos (jų

⁸³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 38-1349.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas „Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" motyvuojamosios dalies II skyriaus 6.3 punkto nuostatos išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2006-11-25, Nr. 127-4849.

pareigūnai), pavyzdžiui, teismai, prokurorai, Valstybės kontrolė, ikiteisminio tyrimo institucijos, įstatymuose numatyti operatyvinės veiklos subjektai.

Seimas negali pavesti Seimo laikinajai tyrimo komisijai ištirti tokių dalykų, kurie savaime reikštų, kad jiems ištirti reikės tik valstybės institucijos vykdomo ikiteisminio, operatyvinio ar kitokio tyrimo medžiagos, kurios pagrindu būtų formuluojamos galutinės laikinosios tyrimo komisijos išvados, o jos atskleidimas galėtų pakenkti ikiteisminiam, operatyviniam ar kitokiam tyrimui, pažymėtina, jog, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime⁸⁵, „akivaizdu, kad Seimas nėra nei ikiteisminio tyrimo institucija, nei prokuratūra, nei teismas“.

Konstitucijoje įtvirtintas parlamentinės demokratijos modelis yra racionalus ir nuosaikus. Jis nėra grindžiamas vien parlamentine kontrole, vien tarpinstituciniais stabdžiais ir atsvaromis; ne menkesnį vaidmenį parlamentinėje demokratijoje vaidina tarpfunkcinė partnerystė, grindžiama *inter alia* pasitikėjimu. Konstitucinio Teismo aktuose yra konstatuota, kad „įgyvendinant bendruosius valstybės uždavinius, vykdamas jos bendrąsias funkcijas tarp valstybės institucijų yra tarpfunkcinė partnerystė, taip pat tarpusavio kontrolė ir atsvara“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d., nutarimas⁸⁶). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad „valstybės valdžių sąveika negali būti traktuojama kaip jų priešprieša ar konkurencija, vadinasi, ir stabdžiai bei atsvaros, kuriuos teisminė valdžia (jos institucijos) ir kitos valstybės valdžios (jų institucijos) turi viena kitos atžvilgiu, negali būti traktuojami kaip valdžių priešpriešos mechanizmai“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas⁸⁷).

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 4 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo - Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 2 d. nutarimas Nr. IX -1868 "Dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimų grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui išvados" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 3 bei 8 straipsniams (2003 m. balandžio 3 d. redakcija)“// Valstybės žinios, 2004-05-18, Nr. 81-2903.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1998-01-14, Nr. 5-99.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 3 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 4, 5, 6 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 57 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 28 d. redakcija), 63 straipsnio 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 70 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 71 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 72 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 74 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 75 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 76 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 77 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 78 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 79 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 81 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 90 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio 3, 4 punktų (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo "Lietuvos aukščiausiojo teismo statutas" 11 straipsnio 3 dalies 13 punkto (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 17 straipsnio 1, 3 dalių (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 dalies (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 18 straipsnio 3 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 10 d. dekreto nr. 2048 "Dėl apygardos teismo teisėjo atleidimo" 1 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios, 2006-05-11, Nr. 51-1894.

Kitoks Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo kontrolės funkciją (*inter alia* nuostatų, kuriomis yra grindžiama galimybė sudaryti Seimo laikinąsias tyrimo komisijas), interpretavimas neišvengiamai paneigtų konstitucinius atsakingo valdymo, valdžių padalijimo, teisinės valstybės, demokratijos principus, Konstitucijos preambulėje skelbiamą atviros, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekį, sudarytų prielaidas nestabilumui valdant valstybę, tvarkant viešuosius reikalus, taip pat prielaidas pažeisti asmens teises ir laisves, teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, kitas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nusprendė išsiaiškinti, kad:

1) Lietuvos Respublikos Seimas pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją turi įgaliojimus, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, sudaryti ir tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama iširti valstybės ar savivaldybių institucijų veiklą, t. y. tai, kaip atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos vykdo savo funkcijas, apibrėžtas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose, kaip jos įgyvendina Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus; kad galėtų įvykdyti tokį Lietuvos Respublikos Seimo pavedimą, Seimo laikinoji tyrimo komisija turi turėti galimybę įstatymų nustatyta tvarka gauti ir tokią informaciją, kuri yra susijusi su atitinkamų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo organizavimu, nepriklausomai nuo to, ar atitinkamų klausimų, *inter alia* dėl institucijų struktūros nustatymo, struktūrinių padalinių steigimo ir likvidavimo, darbuotojų priėmimo į darbą ir jų atleidimo ar perkėlimo į kitas pareigas, nušalinimo nuo pareigų bei kitų klausimų, susijusių su institucijos darbuotojų karjera, teisiniu statusu ir pan., sprendimas pagal įstatymus priklauso tų institucijų vadovams, ar juos priimant dalyvauja ir kiti asmenys, tačiau Seimo laikinosios tyrimo komisijos negali būti sudaromos vien tokiems kaip minėtieji klausimams specialiai išsiaiškinti – tokios faktinės informacijos gavimas tegali būti priemonė ypatingiems (valstybinės svarbos) klausimams išsiaiškinti;

2) Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama teisėtumo ir (arba) tikslingumo atžvilgiais tirti bei vertinti, taip pat kontroliuoti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimų dėl atitinkamose institucijose dirbančių asmenų profesinės karjeros, nes atlikti tokį tyrimą, vertinimą, kontrolę ir priimti atitinkamus sprendimus gali tik reikiamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos, jų pareigūnai;

3) Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms gali būti pavedama tirti, vertinti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimus *inter alia* dėl atitinkamų institucijų struktūros, tačiau tik tiek, kiek reikia, kad būtų išsiaiškinta, ar šie sprendimai yra tokie, kad atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos gali tinkamai vykdyti savo funkcijas, apibrėžtas Lietuvos

Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose, kad jos gali įgyvendinti savo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus;

4) Lietuvos Respublikos Seimas turi įgaliojimus, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, pavesti Seimo laikinajai tyrimo komisijai iširti ir tokius dalykus, kuriems iširti bus reikalinga ir atitinkamų valstybės institucijų vykdomo tyrimo (taip pat ir ikiteisminio, operatyvinio) medžiaga, tačiau tai negali būti tokia informacija, kuri pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją apskritai negali būti atskleidžiama Seimo laikinajai tyrimo komisijai, taip pat negali būti paneigti įstatymų nustatytų subjektų įgaliojimai neatskleisti informacijos, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalą Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, taip pat ir nebaigtam ikiteisminiam, operatyviniam tyrimui;

5) turi būti užtikrinta, kad Seimo laikinųjų tyrimo komisijų gauta informacija, kurios neatskleidimą gina ir saugo Lietuvos Respublikos Konstitucija, nebūtų paviešinta, atskleista asmenims, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms;

6) Seimo laikinųjų tyrimo komisijų veiklos teisiniu reguliavimu negalima sudaryti prielaidų Seimo laikinajai tyrimo komisijai ar visam Lietuvos Respublikos Seimui tiesiogiai organizuoti kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo, kištis į kitų valstybės ir savivaldybių institucijų (jų pareigūnų) veiklą, priimti tokių sprendimų, kuriuos gali priimti tik atitinkamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos (jų pareigūnai).⁸⁸

3.2. Seimo nario teisės ir pareigos

Konstitucija tiesiogiai apie Seimo nario teises užsimena lakoniškai: Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis numato, kad Seimo narys turi teisę pateikti paklausimą Ministrui Pirmininkui, ministrams, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro ar renka Seimas, vadovams, o Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalis skelbia, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime, be kita ko, priklauso ir Seimo nariams. Šiaip Konstitucijos leidėjas Seimo nario teisių nustatymo našta perkelia įstatymų leidėjui: Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis). Suprantama, toks įgaliojimas nėra „tuščiaaviduris“, t.y. neturintis apčiuopiamo turinio: įstatymų leidėjo teisinė kūryba negali prieštarauti Konstitucijai (Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalis), t.y. įstatymiškai įtvirtintos Seimo nario teisės turi atitikti

⁸⁸

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas „Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" motyvuojamosios dalies II skyriaus 6.3 punkto nuostatos išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2006-11-25, Nr. 127-4849.

konstitucinę Tautos atstovo padėtį, ypač laisvo mandato principą (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis).

Įstatymų leidėjas, remdamasis Konstitucijos 60 str. 3 dalies įgaliojimu, parlamentaro teises įkomponavo Seimo statute, o ne specialiaime Seimo nario statuso įstatyme.

Daugelis Seimo nario teisių gali būti traktuojamos ir kaip parlamentaro pareigos. Pvz., teisė balsuoti dėl visų svarstomų klausimų Seimo, komiteto ir komisijos, kurių narys jis yra, posėdžiuose (Seimo statuto 9 straipsnio 1 punktas) - tai ir nerašyta, tačiau iš Konstitucijos kildintina Tautos atstovo pareiga. Ir atvirkščiai, Seimo nario pareigos gali būti vertinamos ir kaip parlamentaro teisės. Pvz., ištikimybės Lietuvos Respublikai priesaika (Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalis; Seimo statuto 2 straipsnio 2 dalis, 3 straipsnis) - Seimo nario pareiga ir teisė, nes neprisiekęs Seimo narys netenka Seimo nario mandato (Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalis; Seimo statuto 5 straipsnis).

Pastebėtina, kad Seimo statuto 1 straipsnio 1 dalis įtvirtina, kad pagrindines Seimo nario teises ir pareigas apibrėžia Konstitucija ir Seimo statutas, o kitas jo teises ir pareigas - ir kiti įstatymai. Taigi Konstitucija ir Seimo statutas numato tik pagrindinių Tautos atstovo teisių katalogą, kuris yra nebaigtinis, plečiamas kitų įstatymų nustatytais nepagrindinėmis teisėmis.⁸⁹

Analizuojant Konstitucinio Teismo formuluojamą Seimo nario konstitucinio statuso doktriną, visų pirma reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad prieš pradėdamas aiškinti atskirus Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementus Konstitucinis Teismas suformulavo bendruosius tokio aiškinimo principus. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad:

1) Seimo nario konstitucinis statusas, atskiri jo elementai (Seimo nario teisės ir pareigos, Seimo darbo ir kitos parlamentinės veiklos garantijos, taikomi apribojimai ir kt.) turi būti aiškinami ne izoliuotai vienas nuo kito, bet kaip visuma, sistema, kaip vienos visumos - Seimo nario konstitucinio statuso - dalis;

2) Seimo nario konstitucinis teisinis statusas ir atskiri jo elementai aiškintini atsižvelgiant ir į kitus konstitucinius institutus, tokius kaip teisė į nuosavybę, teisė laisvai pasirinkti darbą ir verslą ir kt.;

3) Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario konstitucinį statusą, negalima interpretuoti taip, kad būtų pažeistos asmens konstitucinės teisės ir laisvės. Kartu Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog Konstitucijos nuostatos, įtvirtinančios asmens teises ir laisves, negali būti interpretuojamos taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas Seimo nario konstitucinio statuso turinys, t. y. būtų sudarytos prielaidos supriešinti Seimo nario viešuosius ir privačius interesus, Seimo nariui neatlikti priedermės atstovauti visai Tautai, naudoti Seimo nario mandatą ne Tautos ir

⁸⁹ Šileikis E. Seimo nario teisinė padėtis. Finansų ministerijos Mokymo centro leidybos grupė. Vilnius. 1996. P. 82-83.

Lietuvos valstybės, bet jam artimų asmenų, jį rėmusių politinių partijų, visuomeninių organizacijų interesais.⁹⁰

Turint omenyje šią konstitucinę paradigmą buvo išaiškintas atskirų Seimo nario konstitucinio statuso elementų turinys.

Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime, interpretuodamas Seimo nario konstitucinį statusą, konstatavo:

1) Dalyvauti Seimo posėdžiuose yra Seimo nario konstitucinė pareiga.

Seimo statuto 10 straipsnyje detalizuojama minėta konstitucinė Seimo nario pareiga ir nustatyta, kad Seimo narys privalo dalyvauti Seimo posėdžiuose ir Seimo valdybos, Seniūnų sueigos, Seimo komitetų, komisijų ir pakomitečių, kurių narys jis yra, posėdžiuose. Kaip jau minėta, Konstitucijoje yra nustatyta tokia valstybės valdžios struktūra, kai kiekviena valstybės valdžios institucija savo funkcijas vykdo nepertraukiamai. Pagal Konstituciją negali būti tokių teisinių situacijų, kai kuri nors valstybės valdžią įgyvendinanti institucija nefunkcionuoja. Konstitucinis Teismas dar 1994 m. vasario 24 d. nutarime⁹¹ yra konstatavęs, kad Seimas visada privalo užtikrinti, kad Konstitucijoje nustatyti jo įgaliojimai būtų nepertraukiamai įgyvendinami ir kad šalyje esant bet kokiai situacijai Tautos atstovybė galėtų konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai įgyvendinti aukščiausią suverenią Tautos galią.

Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad Seimas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą ir veikti taip, kad būtų užtikrintas šios Seimo narių konstitucinės pareigos – pareigos dalyvauti Seimo posėdžiuose – vykdymas. Vadinasi, Seimas turi *inter alia* nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad Seimo nario nedalyvavimas Seimo posėdžiuose būtų galimas tik esant ypač svarbioms pateisinamoms priežastims. Pabrėžtina, kad toks Seimo nario elgesys, kai jis be ypač svarbios pateisinamos priežasties nedalyvauja Seimo posėdžiuose, vertintinas kaip Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinės priedermės neatlikimas; pagal Konstituciją šis nedalyvavimas Seimo posėdžiuose negali nesukelti atitinkamų teisinių padarinių (teisinės atsakomybės) Seimo nariui, nedalyvaujančiam Seimo posėdžiuose be ypač svarbios pateisinamos priežasties. Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė paskirtis, konstitucinė Seimo nario priedermė atstovauti Tautai, Seimo nario konstitucinis teisinis statusas suponuoja ir tai, kad turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris leistų užtikrinti veiksmingą Seimo narių dalyvavimo Seimo posėdžiuose kontrolę, taip pat nuolatinį, sistemingą visuomenės

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 105-3894.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 9, 9(3), 9(6), 10 ir 10(1) straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1994-03-02, Nr. 16-271.

(rinkėju) informavimą apie Seimo narių dalyvavimą Seimo posėdžiuose ir jų viešą balsavimą Seime svarstomais klausimais. Taigi, galima išskirti šiuos Konstitucinio Teismo nurodymus dėl Seimo narių konstitucinės pareigos – pareigos dalyvauti Seimo posėdžiuose: a) Seimas privalo teisiškai užtikrinti, kad Seimo narys dalyvautų posėdžiuose; b) praleisti Seimo posėdžius leistina tik esant ypač svarbioms pateisinamoms priežastims; c) jei Seimo narys be ypač svarbios pateisinamos priežasties nedalyvauja Seimo posėdyje, jam už tai atsiranda teisinė atsakomybė; d) turi būti sukurta veiksminga Seimo narių dalyvavimo Seimo posėdžiuose kontrolė; e) visuomenė (rinkėjai) turi būti nuolat ir sistemingai informuojama apie Seimo narių dalyvavimą posėdžiuose ir jų viešą balsavimą Seime svarstomais klausimais.

Minėtoje 2010 m. spalio 27 d. konstitucinės justicijos byloje⁹² nustatyta, kad Seimo narys L. Karalius išvyko į užsienio kelionę ir dėl to be pateisinamos priežasties nedalyvavo 2010 m. sausio mėn. vykusiuose Seimo plenariniuose posėdžiuose ir Seimo Sveikatos reikalų komiteto posėdžiuose. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad Seimo narys L. Karalius savo pareigas ėjo nesąžiningai, veikė savo asmeninius interesus iškeldamas aukščiau už Tautos ir valstybės interesus, sąmoningai nevykdė Seimo nariui Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytų pareigų, taip parodė nepagarbą Konstitucijai ir įstatymams, taigi neveikė taip, kaip įpareigoja duota priesaika. Šiais veiksmais jis diskreditavo Seimo, kaip Tautos atstovybės, autoritetą. Konstitucinis Teismas pateikė išvadą, kad Seimo nario L. Karaliaus veiksmai – išvykimas į užsienio kelionę ir dėl to nedalyvavimas be pateisinamos priežasties vykusiuose Seimo plenariniuose posėdžiuose ir Seimo Sveikatos reikalų komiteto posėdžiuose, prieštarauja Konstitucijai; šiais veiksmais Seimo narys L. Karalius sulaužė priesaiką ir šiurkščiai pažeidė Konstituciją.

Seimas, atsižvelgdamas į minėtą Konstitucinio Teismo išvadą, ir vadovaudamasis Seimo statuto 242 straipsniu, nutarė panaikinti Seimo nario L. Karaliaus Seimo nario mandatą⁹³.

2) Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad Seimo sesijos nėra vienintelė Seimo veiklos forma; laikas tarp Seimo sesijų nėra Seimo narių atostogos ar kitoks jų poilsio laikas ir iš Konstitucijos įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas. Pažymėtina, jog Konstitucijos 64 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimas kasmet renkasi į dvi eilines sesijas - pavasario ir rudens, kad pavasario sesija prasideda kovo 10 dieną ir baigiasi birželio 30 dieną, kad rudens sesija prasideda rugsėjo 10 dieną ir baigiasi gruodžio 23 dieną, kad Seimas gali nutarti sesiją pratęsti. Šiame kontekste galima išskirti šiuos Konstitucinio Teismo nurodymus: a) laikas tarp Seimo sesijų negali būti

⁹² Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nario Lino Karaliaus, kuriam pradėta apkaltos byla, ir Lietuvos Respublikos Seimo nario Aleksandro Sacharuko, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2010-10-30, Nr. 128-6545.

Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. XI-1106 “Dėl Lino Karaliaus Seimo nario mandato panaikinimo“ // Valstybės žinios, 2010-11-13, Nr. 133-6769.

traktuojamas kaip laikas, prilygstantis Seimo narių atostogoms ir kitokiam poilsiui. b) būtina nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę ir kitas sąlygas.

3) Su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu yra nesuderinama jokia Seimo nario veikla Lietuvos, užsienio valstybės ar tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, jeigu ši veikla yra susijusi su pareigų užėmimu, darbo atlikimu (vadinamųjų garbės pareigų užėmimu), neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla yra nuolatinė, ar laikina, ir į tai, ar už tą veiklą yra ar nėra atlyginama.

4) Pagal Konstituciją Seimo narys, kuris yra kokios nors privačios įmonės, įstaigos steigėjas, savininkas ar akcininkas, toje įmonėje, įstaigoje negali užimti jokių pareigų ar jai atstovauti.

5) Konstitucijos 60 straipsnyje teigiama, kad Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ir įmonėse. Seimo statuto 6 straipsnyje atkartojama Konstitucijos nuostata, kad Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybės įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad siekiant užtikrinti, kad būtų paisoma Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo Seimo nariui užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar Seimo nario nuosavybės naudojimas, pajamų iš jos gavimas, jam nuosavybės teise priklausančio turto tvarkymas ir pan., taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas nėra verslas, komercija ar kita privati veikla, kuria siekiama pelno. Tokia kontrolė turi būti veiksminga, vieša, ne vienkartinė, bet nuolatinė.

Įstatymu nustatydamas nurodytą konstituciškai būtiną teisinį reguliavimą įstatymų leidėjas kartu privalo nustatyti ir būdus, kurie sudarytų teisinę prielaidas užkirsti kelią Seimo nario pareigų nesuderinamumui su užsiėmimu verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, atsirasti. Tokiu teisiniu reguliavimu būtų sudarytos ir prielaidos išvengti Seimo nario mandato naudojimo ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet kurių nors asmenų privačiai naudai gauti, t.y. partikuliariniais interesais, ir Seimo nario privačių interesų supriešinimo su Tautos ir Lietuvos valstybės, t.y. viešaisiais, interesais; tai stiprintų Tautos pasitikėjimą Seimo nariais, kaip Tautos atstovais, ir Seimu, kaip Tautos atstovybe. Tokia kontrolė yra būtina, nes pagal Konstitucijos 63 straipsnio 7 punkto nuostata, Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai jis pereina dirbti arba neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis, įgyvendinimo sąlyga.

Dėl būdų išvengti Seimo nario veiklos nesuderinamumo su jo konstituciniu statusu, - užsienio demokratinėse teisinėse valstybėse yra įvairių būdų užtikrinti parlamento nario pareigų

ir užsiėmimo verslu nesuderinamumą bei kontrolę, kaip antai: parlamento nario turto valdymo patikėjimas ar kitoks privalomas perleidimas kitiems asmenims, anoniminis tokio turto valdymas, įmonių, kurių steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas yra parlamento narys, sandorių, sudaromų su viešojo sektoriaus įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis, kontrolė ir kt..

6) Seimo narys, užimantis tam tikras pareigas bendrijose, politinėse partijose ar kituose susivienijimuose, neturi teisės gauti iš šių susivienijimų ne tik atlyginimo už šias pareigas, bet ir kitokios materialinės naudos.

7) Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario pareigų nesuderinamumą su užsiėmimu verslu, komercija ar kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, negalima aiškinti kaip reiškančių draudimą Seimo nariui naudoti savo nuosavybę, gauti iš jos pajamų, tvarkyti jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan. Tačiau kartu Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad tokia veikla pagal Konstituciją negali peraugti į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno.

8) Konstitucijoje yra nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Seimo nario pareigų nesuderinamumas su jokiais kitomis pareigomis ar darbu (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), apimantis Seimo nario pareigų nesuderinamumą su užsiėmimu verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, ir draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis) Seimo nariui yra taikomi nuo to momento, kai jis įgyja visas Tautos atstovo teises, t. y. kai jis prisiekia. Konstitucijoje nėra numatyta, kad po to, kai Seimo narys prisiekia, jis dar kurį laiką gali eiti kurias nors kitas pareigas, dirbti kurį nors kitą darbą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, gauti kokį nors kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis). Kitoks Konstitucijos aiškinimas, esą Seimo narys, davęs priesaiką, dar kurį laiką gali eiti kokias nors kitas pareigas ar dirbti darbą, nesuderinamą su Seimo nario pareigomis (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, būtų nepagrįstas, nes taip būtų nepaisoma Konstitucijoje nustatytų draudimų Seimo nariui; taip būtų pažeista Konstitucija.⁹⁴

Seime kilo diskusijos, kaip turi būti interpretuojami šie Konstitucinio Teismo teiginiai, ir buvo kreiptasi į Konstitucinį Teismą dėl jų (taip pat ir dėl kitų jau minėtų teiginių, nusakančių Seimo nario konstitucinį teisinį statusą) išaiškinimo. Konstitucinio Teismo *inter alia* buvo prašoma išaiškinti, ar minėti teiginiai reiškia ir tai, kad Seimo narys gali būti juridinio asmens

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2004, Nr. 105-3894.

steigėju, savininku, bendraturčiu ar dalyviu (dalininku, akcininku, kooperatyvo nariu ir pan.), taip pat ūkininko ūkio savininku⁹⁵.

Aiškindamas minėtus teiginius Konstitucinis Teismas 2005 m. vasario 10 d. sprendime⁹⁶ pažymėjo, kad nuosavybės teise priklausančio turto tvarkymas, kita su tuo susijusi veikla gali turėti ypatumą, priklausančių nuo įvairių veiksnių (šio turto pobūdis, jo įsigijimo aplinkybės ir pan.), ir būtent šie veiksniai gali lemti tai, kad asmeniui nuosavybės teise priklausančio turto naudojimas, pajamų iš šios veiklos gavimas, taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas vienais atvejais perauga į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno, o kitais atvejais - ne. Kartu Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad vertinant, ar tam tikra Seimo nario veikla, susijusi su Seimo nariui nuosavybės teise priklausančio turto naudojimu, tvarkymu ir pan., pajamų iš jos gavimu, taip pat su sandorių, susijusių su tuo, sudarymu, yra suderinama ar nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu, Konstitucijos požiūriu svarbu ne vien tai, kaip atitinkama veikla yra apibrėžiama įstatymuose arba kituose teisės aktuose, bet pirmiausia tai, ar Seimo nario faktiškai vykdoma veikla nėra toks darbas, kurį Seimo nariui draudžia Konstitucija, ar ji neperauga į verslą, komerciją arba kitokią veiklą, kurią draudžia Konstitucija.

Būtent remdamasis minėtomis nuostatomis Konstitucinis Teismas konstatavo, jog, atsižvelgiant į tai, kad veikla, kuri apibūdinama kaip ūkininkavimas, pasižymi išskirtine specifika (ši veikla paprastai būna susijusi su žemės, miškų, vandens, taip pat gyvosios gamtos objektų, kaip nuosavybės objektų, naudojimu ir pan.), vien pelno gavimas iš šios veiklos savaime nereiškia, kad ji yra peraugusi į verslą, komerciją arba kitokią veiklą, kurią draudžia Konstitucija.

Tiek Lietuvos, tiek kitų šalių patirtis rodo, kad galimybė panaudoti narystę parlamente (Seime ir pan.), parlamentaro vardą ir įtaką asmeniniams interesams, savo ar trečiųjų asmenų verslo klestėjimui, nulemia tam tikros dalies asmenų, einančių dirbti bet kuriame parlamente sudėtį ir interesus. Pasinaudodami įgyta įtaka, tokie valdžios atstovai stabdo normalų verslo vystymąsi, nes jų proteguojamos įmonės ar įmonių grupių natūralus interesas yra mažinti konkurentų galimybes verslo srityje. Valdžios atstovams tiesiogiai ar per kitus asmenis pelną duodančios įmonės gali išnaudoti pranašumą viešuosiuose pirkimuose ir pan. Asmenys, kurie investuoja į Seimą, kaip praturtėjimo priemonę, gavę Tautos atstovo įgaliojimus, vadovaujasi

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko 2005 m. sausio 25 d. potvarkis Nr. 2B-05 „Dėl pareiškėjo prašymo priėmimo“ // Valstybės žinios, 2005-01-27, Nr. 12-392.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2005, Nr. 21-664.

savo verslo logika ir stengiasi padėti valdžioje išnaudoti savo privatiems interesams tenkinti. Tai galimai sukuria korupcijai ir piktnaudžiavimams skatinančią aplinką.

Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime⁹⁷ atkreipė dėmesį, jog Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje yra vartojama formuluotė „Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime“. Pagal Konstituciją Seimo narys gali užimti dar ir tam tikras kitas pareigas Seime.

Konstitucijoje tiesiogiai nurodytos pareigos Seime, kurias gali užimti Seimo narys, – tai Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo pareigos.

Pagal Konstituciją Seimo narys, kuris yra Seimo Pirmininkas, *ex officio* yra ir Valstybės gynimo tarybos narys (Konstitucijos 140 straipsnis); Seimo Pirmininkas, Respublikos Prezidentui mirus, atsistatydinus, pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka ar tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų, laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas (Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalis); Seimo Pirmininkas, Respublikos Prezidentui laikinai išvykus į užsienį arba susirgus ir dėl to laikinai negalint eiti pareigų, tuo laiku pavaduoja Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalis).

Minėta, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru. Taigi pagal Konstituciją Seimo narys gali tuo pat metu užimti ir Ministro Pirmininko ar ministro pareigas.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas valdžių padalijimo principas. Konstitucinis valdžių padalijimo principas *inter alia* reiškia, kad asmenys, vykdantys funkcijas įgyvendinant vieną valstybės valdžią, negali tuo pat metu vykdyti funkcijų įgyvendinant kitą valstybės valdžią, t. y. asmenys, vykdantys funkcijas įgyvendinant įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ar teisminę valdžią, negali tuo pat metu vykdyti funkcijų įgyvendinant atitinkamai vykdomąją ir teisminę, įstatymų leidžiamąją ir teisminę ar įstatymų leidžiamąją ir vykdomąją valdžią, išskyrus pačioje Konstitucijoje nustatytas išimtis. Pažymėtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalies nuostata, jog Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru, yra Konstitucijoje nustatyta išimtis, kai tas pats asmuo gali vykdyti funkcijas įgyvendinant ir įstatymų leidžiamąją valdžią (kaip Seimo narys), ir vykdomąją valdžią (kaip Vyriausybės narys – Ministras Pirmininkas ar ministras).

Pažymėtina, kad Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis ar darbu įvairiais aspektais yra *expressis verbis* įtvirtintas ir kituose Konstitucijos straipsniuose. Antai pagal Konstituciją Seimo nario pareigos nesuderinamos su Respublikos Prezidento pareigomis

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 105-3894.

(Konstitucijos 83 straipsnio 1 dalis), su tikrąja karo arba alternatyviaja tarnyba, su buvimu karininku, puskarininkiu, liktiniu krašto apsaugos sistemoje, policijoje ir vidaus tarnyboje, su buvimu kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokamu pareigūnu (Konstitucijos 141 straipsnis), su teisėju, taip pat Konstitucinio Teismo teisėjo pareigomis (Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalis, 104 straipsnio 3 dalis), su buvimu savivaldybės tarybos nariu (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas⁹⁸).

Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu principas, taip pat draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis, aiškintas ir Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių, *inter alia* piliečių teisės laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (Konstitucijos 35 straipsnis), darbuotojų teisės kurti profesines sąjungas (Konstitucijos 50 straipsnio 1 dalis) kontekste.

Konstitucijos 35 straipsnyje įtvirtinta viena pagrindinių demokratinės valstybės piliečio teisių – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė, esanti viena iš pilietinio ir politinio veikimo garantijų. Konstitucinis Teismas 2000 m. gruodžio 21 d. nutarime⁹⁹ konstatavo, kad konstitucinė teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas yra daugialypė, jos turinį sudaro teisė steigti bendrijas, politines partijas ar asociacijas, teisė įstoti į jas ir dalyvauti jų veikloje, taip pat teisė nebūti bendrijų, politinių partijų ar asociacijų nariu, teisė išstoti iš šių susivienijimų; Konstitucijoje laidojama teisė savo valia nuspręsti, priklausyti ar nepriklausyti kuriai nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai; asmuo šią konstitucinę teisę realizuoja laisva valia, o ši asmens laisva valia yra pamatinis narystės įvairiose bendrijose, politinėse partijose, asociacijose principas.

Konstitucinė teisė laisvai vienytis į susivienijimus yra susijusi su galimybe užimti įvairias pareigas tuose susivienijimuose; minėta galimybė yra išvestinė iš konstitucinės teisės laisvai vienytis į susivienijimus. Šių pareigų užėmimo susivienijimuose tvarką nustato ne valstybė, o tik paties susivienijimo (kuris, pagal Konstituciją yra autonomiškas viešosios valdžios atžvilgiu) vidaus tvarką reglamentuojantys aktai (įstatatai, statutai ir pan.).

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88(1) straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios, 2003-05-31, Nr. 53-2361.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo (1995 m. vasario 21 d. redakcija) 16 straipsnio 1 dalies, 17 straipsnio 1 ir 2 dalių, 19 straipsnio ir šio įstatymo (2000 m. birželio 20 d. redakcija) 27 straipsnio 4 ir 7 dalių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 852 "Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo įgyvendinimo tvarkos" patvirtintų Tipinių daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatų 8 punkto 1, 3 ir 4 pastraipų, 10 punkto 1 pastraipos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2000-12-28, Nr. 110-3536.

Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris dirbtinai arba nepagrįstai suvaržytų susivienijimų steigimo laisvę ir veiklą, nes taip būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus (asociacijų laisvė). Taigi įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo apribotų Seimo nario teisę būti Konstitucijoje numatyto susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas, nes taip šio asmens atžvilgiu būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė.

Apibendrinant konstatuotina, kad Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu principas reiškia, jog Seimo nario pareigos yra nesuderinamos su jokia kita veikla (pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu), Lietuvos valstybės įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar savivaldybių įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba užsienio valstybių įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas arba implicitiškai numatytas pareigas: 1) Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytas Seimo nario pareigas Seime, apimančias Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas, tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniams padaliniams, kitas pareigas Seime, kurias gali užimti tik Seimo narys, taip pat tokias pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu; 2) Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje nurodytas Ministro Pirmininko ar ministro pareigas; 3) tokias pareigas Konstitucijoje numatytuose susivienijimuose, kurios yra susijusios su jo naryste atitinkamame susivienijime.¹⁰⁰

Konstitucija yra valstybės valdžią ribojanti aukščiausioji teisė. Demokratinėje teisinėje valstybėje visos valstybės institucijos ir visi pareigūnai privalo vadovautis Konstitucija ir teise. Pagal Konstituciją išrinktam Seimo nariui prisiekus ir įgijus visas Tautos atstovo teises, atsiranda konstitucinė pareiga besąlygiškai būti ištikimam Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti Konstituciją ir įstatymus. Seimo nariai, vykdydami savo funkcijas ir įgyvendindami valstybės valdžią, privalo vadovautis Konstitucija, teise ir joms paklusti, taip pat privalo veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Seimo nariai turi turėti piliečių pasitikėjimą. Tačiau kad piliečiai galėtų pagrįstai pasitikėti Seimo nariais, kad būtų galima įsitikinti, jog Seimo nariai vadovaujasi Konstitucija, teise ir joms paklūsta, o Konstitucijai, teisei nepaklūstantys Seimo nariai neitų tokių pareigų, kurioms būtinas piliečių pasitikėjimas, yra reikalinga vieša demokratinė Seimo narių veiklos kontrolė ir atsakomybė visuomenei. Kaip jau minėta, Konstitucijoje, be kita ko jos 74

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2004, Nr. 105-3894.

straipsnyje, įtvirtintas apkaltos – ypatingos parlamentinės procedūros instituto, konstitucinės sankcijos – pašalinimo iš užimamų pareigų – taikymas yra viena iš valstybinės bendruomenės savisaugos priemonių; valstybės pareigūnai, kurie pažeidžia Konstituciją ir įstatymus, asmeninius ar grupinius interesus iškelia aukščiau už visuomenės interesus, savo veiksmais diskredituoja valstybės valdžią, įstatymų nustatyta tvarka gali būti pašalinti iš pareigų.

3.3. Parlamentinės veiklos garantijos

Vienas iš Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementų yra Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijos. Vertinant Konstitucijoje įtvirtintų Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų visumą pažymėtina, kad šiuo atžvilgiu Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių ir kitų valstybės pareigūnų konstitucinio teisinio statuso.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad savo įgaliojimų laikui Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas atlyginamas iš valstybės biudžeto. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šią konstitucinę nuostatą, 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime¹⁰¹ konstatavo, kad Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, taip pat kad Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje. Toks konstitucinis Seimo nario atlyginimo už darbą reguliavimas yra nustatytas tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

Konstitucijoje įtvirtinta ir tokia Seimo nario parlamentinės veiklos garantija, kad Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis).

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimo nario veiklos garantijas nustato įstatymas. Taigi Konstitucijoje yra numatyti du Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemos teisinio reglamentavimo lygmenys: garantijos, nustatytos pačioje Konstitucijoje, ir garantijos, kurias įstatymuose nustato įstatymų leidėjas. Pažymėtina, kad minėta Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata suponuoja Seimo pareigą įstatymuose nustatyti tokią Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemą, kad būtų užtikrinta galimybė Seimo nariams visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų,

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1999-11-12, Nr. 96-2769.

konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; jis *inter alia* negali nustatyti tokių garantijų, kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes taip būtų nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti privilegijų dėl jo socialinės padėties.

Pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo narių darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų nustatymu. Jeigu Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios su iš to kylančiomis pareigomis Seimui neatskaitingoms institucijoms, jų pareigūnams, kitiems asmenims, tokios garantijos pagal Konstituciją turi būti nustatomos įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario darbo Seime ir kitos parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. tik su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

Seimo nario konstitucinio teisinio statuso, kurio esmę atskleidžia Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvas mandatas, elementas yra ir asmenų, buvusių Seimo nariais, socialinės garantijos. Įstatymu nustatant šias garantijas privalu paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Kaip jau minėta, konstitucinių Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistema *inter alia* apima Seimo nario *imunitetą* bei *indemnitetą*.

Konstitucijoje taip pat numatyta ypatinga Seimo nario mandato panaikinimo tvarka: pagal Konstitucijos 74 straipsnį Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali panaikinti Konstituciją šiurkščiai pažeidusio, priesaiką sulaužiusio, nusikaltimą padariusio Seimo nario mandatą.

Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime¹⁰² yra konstatavęs, kad viena svarbiausių Seimo nario nepriklausomos, savarankiškos veiklos garantijų yra tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto.

Taigi ir Seimo nario atlyginimas už darbą, ir Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimas yra svarbūs Seimo nario konstitucinio statuso elementai, traktuotini kaip Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos. Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata „Seimo nario <...> veiklos garantijas nustato įstatymas“ eksplicitiškai įtvirtina Seimo pareigą įstatymuose nustatyti Seimo nario darbo Seime ir kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemą.

Seimo nario parlamentinės veiklos garantijų sistema privalo užtikrinti Seimo nariams galimybę visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; jis *inter alia* negali nustatyti tokių garantijų, kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes taip būtų

¹⁰² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1999-11-12, Nr. 96-2769.

nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti privilegijų dėl jo socialinės padėties (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas¹⁰³).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra suformuota plati Seimo nario atlyginimo oficialioji konstitucinė doktrina:

– Konstitucijoje Seimo narys traktuojamas kaip profesionalus politikas; pagal Konstituciją Seimo nario veikla yra jo nuolatinis darbas, už kurį Seimo nariui mokamas atlyginimas ir kurio tinkamą atlikimą turi užtikrinti atitinkamos socialinės garantijos bei specialios Konstitucijoje ir įstatymuose numatytos parlamentinės veiklos garantijos (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas¹⁰⁴);

– Seimo nario pareigos Seime, už kurias jis gauna atlyginimą, apima tik tas pareigas Seime, kurias gali užimti tik Seimo narys, taip pat tokias pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas);

– Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies nuostatos suponuoja ir tai, kad Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, ir toks konstitucinis Seimo nario atlyginimo už darbą reguliavimas nustatytas tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę (Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas¹⁰⁵);

– Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir negali būti aiškinama remiantis vien tuo, kaip analogiška sąvoka yra apibrėžta įstatymuose ar kituose teisės aktuose (pavyzdžiui, teisės aktuose, reguliuojančiuose darbo arba valstybės tarnybos santykius) (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas).

Aiškindamas Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą Seimo nario teisę gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą, Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime pabrėžė, kad kūrybinės veiklos samprata sietina su siekiu sukurti mokslo, technikos, kultūros ar meno kūrinių; vienas iš Seimo nario konstitucinės kūrybinės veiklos laisvės ypatumų yra tas, kad Seimo narys šią laisvę įgyvendina ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas; tik už tokią kūrybinę veiklą Seimo narys turi teisę gauti atlyginimą.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 105-3894.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" išaiškinimo“ // *Valstybės žinios*, 2005-02-12, Nr. 21-664.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 1999-11-12, Nr. 96-2769.

Seimo narys įgyvendindamas kūrybinės veiklos laisvę turi paisyti Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio statuso ir iš jo kylančių teisinių, etinių imperatyvų, inter alia vengti viešųjų ir privačiųjų interesų konfliktų.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas, be kita ko, prašė išaiškinti:

– ar Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime vartojamas teiginys „Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje“ taikytinas ir išlaidoms, susijusioms su Seimo nario parlamentine veikla;

– ar valstybėje susiklosčius itin sunkiai ekonominei ir finansinei padėčiai įstatymų leidėjas galėtų taip pakeisti teisinį reguliavimą, kad Seimo kadencijos metu įstatymu laikinai galėtų būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje.

Konstitucinis Teismas 2009 m. sausio 15 d. sprendime¹⁰⁶ išaiškino Seimo nario išlaidų, susijusių su jo parlamentine veikla, konstitucinę sampratą. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį visais atvejais būtų galima vertinti, ar atitinkama veikla, kurios išlaidos atlyginamos iš valstybės biudžeto, laikytina parlamentine veikla, ar tam tikros išlaidos, kurios Seimo nariui yra atlyginamos iš valstybės biudžeto, iš tiesų yra susijusios su Seimo nario parlamentine veikla ir ar jos būtinos parlamentinei veiklai vykdyti. Konstitucinis Teismas pabrėžė ir tai, kad iš valstybės biudžeto skirtos lėšos Seimo nario išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, atlyginti negali būti traktuojamos kaip lėšos, gaunamos pagal Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalį kaip teisingas apmokėjimas už darbą.

Konstitucinis Teismas akcentavo, kad Seimo nario atlyginimo už darbą ir Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimo sampratos negali būti tapatinamos, kiekviena jų turi savarankišką turinį, jos nėra sinonimai ir nė viena iš jų neapima kitos. Vadinasi, Seimo nario atlyginimo už darbą samprata negali apimti išlaidų, susijusių su Seimo nario parlamentine veikla, atlyginimo sampratos. Taigi išlaidos, susijusios su Seimo nario parlamentine veikla, kurios yra atlyginamos iš valstybės biudžeto, Seimo kadencijos metu gali būti mažinamos, tačiau tai darant neturi būti paneigiama svarbi konstitucinė Seimo nario veiklos garantija – teisė gauti išlaidų, susijusių su jo parlamentine veikla, atlyginimą.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus konstatavo, kad Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo nuostatoje „Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai" ir 2006 m. kovo 28 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" nuostatų išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2009-01-17, Nr. 6-170.

mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje“ vartojama sąvoka „Seimo nario atlyginimas“ neapima Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimo¹⁰⁷.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai paprastai turėtų būti peržiūrimas ir mažinamas visų valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų biudžetinis finansavimas, taip pat įvairių iš valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų finansuojamų sričių finansavimas. Taip pat nėra konstitucinių argumentų draudžiančių valstybėje susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, įstatymų leidėjui nustatyti mažesnę Seimo nario atlyginimą negu nustatytasis Seimo kadencijos pradžioje. Priešingu atveju Seimas būtų nepagrįstai išskirtas iš kitų valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų, o Seimo nariai būtų nepagrįstai privilegijuojami, taip pažeidžiant iš Konstitucijos kylančius imperatyvus, *inter alia* atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisingumo, Konstitucijos 29 straipsnio reikalavimus.

Tais atvejais, kai susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai nustatomas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu nustatytasis Seimo kadencijos pradžioje, turi būti laikomasi tokių reikalavimų: Seimo nario atlyginimas mažinamas įstatymu, tai daroma laikinai (kol valstybės ekonominė, finansinė padėtis yra itin sunki), turi būti paisoma konstitucinio proporcingumo principo, suponuojančio, jog Seimo nario atlyginimas negali būti sumažintas taip, kad Seimo narys negalėtų visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinės priedermės.

3.4. Seimo nario konstitucinio statuso probleminiai aspektai

Parlamentinis imunitetas yra institucinė priemonė, kurios tikslas – užtikrinti Parlamento ir jo narių nepriklausomumą bei palengvinti jo, kaip kolektyvinio organo, atliekančio esminį vaidmenį laisvoje ir demokratinėje visuomenėje, veikimą. Atskiri asmenys – Parlamento nariai – taip pat naudojami šia priemone. Demokratija remiasi pasitikėjimu: atiduodame savo balsą tam, kuris, mūsų manymu, geriausiai atstovaus mūsų interesams. Parlamentinis imunitetas pagrįstas idėja, kad mes, kaip politinės bendruomenės nariai, susitariame, jog atstovaujamojoje demokratijoje kiekvieno bendruomenės nario interesams naudinga, kad mums atstovauti išrinkti

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai" ir 2006 m. kovo 28 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" nuostatų išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2009-01-17, Nr. 6-170.

asmenys naudotusi šia garantija tam, kad galėtų šias pareigas vykdyti tinkamai ir veiksmingai. Taigi turėtų nekilti abejonių, jog parlamentiniu imunitetu siekiama apsaugoti tiek pačią Parlamento instituciją, tiek jos narius kaip atskirus asmenis. Parlamentinis imunitetas nėra ginklas, kurį parlamento nariai gali naudoti asmeniniams nesutarimams išspręsti, bet yra institucinė priemonė, skirta paremti politinės bendruomenės demokratinį veikimą.

Taigi, parlamentinis imunitetas yra demokratiškai išrinktos institucijos ir jo narių nepriklausomumo nuo kitų valdžios institucijų garantija. Ji padeda užtikrinti, jog parlamentarams nebus taikomas joks išorės spaudimas.

Taip pat turime teisę reikalauti politikų atskaitomybės. Kartais antraštėse mirga pranešimai apie tariamai neleistiną ar net nusikalstamą politikų elgesį bei skamba reikalavimai juos bausti. Tačiau galbūt tai tėra bandymas nutildyti politinį oponentą? Teisingumą gali vykdyti tik teismas, tačiau kokios taisyklės taikomos su įstatymu prasilenkiantiems parlamentarams?

Neliečiamybė turi būti suprantama ne kaip nebaudžiamumas, bet kaip galimybė įgyvendinti savo mandatą. Parlamentinė neliečiamybė nereiškia, jog įstatymus pažeidę deputatai išvengs teisingumo. Kadangi iš Tautos atstovų tikimasi garbingo ir dorą elgesio, Parlamentas privalo rasti pusiausvyrą tarp jų nepriklausomybės bei demokratinės įstatymų leidybos institucijos garbės užtikrinimo.

Parlamentarų neliečiamybė gerokai skiriasi – kaip jau minėta, vienoje šalyse jiems garantuojamas tik laisvas pasisakymas parlamentiniuose debatuose, tuo tarpu kitose parlamentarai turi daug didesnę teisinę apsaugą. Pavyzdžiui, Danijos Parlamento - Folketingo deputatai negali būti persekiojami, negali būti ribojama jų laisvė be Folketingo sutikimo. Tačiau yra išimtis, numatanti, kad Folketingo narys gali būti sulaikytas *fragrante delicto* (*Fragrante delicto* – tai teisės pažeidimas, už kurį asmuo gali būti sulaikomas. Taigi šiuo atveju kalbama ne tik apie baudžiamąją atsakomybę.) metu¹⁰⁸.

Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucijos 46 straipsnis reglamentuoja parlamentinio indemniteto ir imuniteto apimtį. Šio straipsnio 2–4 dalyse pateikiamos parlamentinio imuniteto nuostatos. Be to, tik gavęs Bundestago sutikimą Bundestago narys už sankcionuojamus veiksmus gali būti traukiamas atsakomybėn ar suimamas dėl baudžiamosios veikos.

Italijos Konstitucijos¹⁰⁹ 68 straipsnio pirmojoje pastraipoje numatyta kad Parlamento nariai negali būti patraukti atsakomybėn už einant pareigas išreikštą nuomonę ir balsavimus. Jei Italijos parlamentas nusprendžia, jog atvejis patenka į Konstitucijos 68 straipsnio pirmosios

¹⁰⁸ Mesonis G. Danijos Karalystės konstitucinė sąranga / Konstitucinio reguliavimo įvairovė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. P. 129.

¹⁰⁹ The Constitution of the Italian Republic.

http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf Prisijungimo laikas: 2010-10-22.

pastraipos taikymo sritį, jam taikomas absoliutus imunitetas. Išankstinis Italijos parlamento leidimas yra būtinas, jei teismas ketina Parlamento nario atžvilgiu pritaikyti vieną iš 68 straipsnio antrojoje ir trečiojoje pastraipose išvardytų priemonių, tarp kurių yra krata, areštas ar kitoks laisvės apribojimas, pokalbių pasiklausymas ir korespondencijos poėmis. Šiomis nuostatomis Italijos parlamento nariui suteikiama ribota privilegija – iš principo jie apsaugoti nuo tokių priemonių, nebent Parlamentas, teisminei institucijai paprašius, nuspręstų leisti jas taikyti.

Taigi, numatytas imunitetas saugo Parlamento narius nuo tam tikrų priemonių, galinčių trukdyti jiems eiti pareigas, todėl sprendimas atšaukti imunitetą vien dėl to, kad panaikina šią apsaugą, pakeičia Parlamento nario teisinę padėtį, atkurdamas jo, kaip asmens, kuriam taikomos valstybės bendrosios teisės normos, statusą, ir dėl to šiomis bendromis teisės normomis nustatytos priemonės, tarp jų sulaikymo ir patraukimo atsakomybėn priemonės, jam yra taikomos tiesiogiai nepriimant jokių tarpinių taisyklių.

Paparastai imunitetas neatšaukiamas, kai Parlamento narys kaltinamas atlikęs veiksmus, kurie yra jo politinės veiklos dalis arba tiesiogiai su ja susiję. Prie šių veiksmų priskiriama, pavyzdžiui, Parlamento nario nuomonės reiškinys, jei ši nuomonė susijusi su jo politine veikla ir reiškiamas demonstracijose, viešuose susitikimuose, politiniuose leidiniuose, spaudoje, knygose, televizijoje, pasirašant politinius atsisaukimus ir netgi teismo institucijose. Imunitetas neatšaukiamas esant įtarimui, jog baudžiamųjų veiksmų priežastis yra ketinimas pakenkti Parlamento nario politinei veiklai.

Taigi, kai politinis oponentas siekia pradėti teismo procesą, imunitetas neatšaukiamas, kol bus įrodyta priešingai, nes manoma, jog iškeliant bylą siekiama pakenkti Parlamento nariui. Imunitetas neatšaukiamas ir tais atvejais, kai byla iškeliamą tokiomis aplinkybėmis, kurios verčia manyti, kad vienintelis jo tikslas – pakenkti Parlamento nariui.¹¹⁰

Lietuvos Respublikos Seimo statuto 22 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė, išskyrus atvejus, kai jis užtinkamas bedarantis nusikaltimą (*in flagranti*). Minėta nuostata apima ir tuos atvejus, kai Seimo narys traukiamas administracinėn atsakomybėn už padarytą administracinę teisės pažeidimą, už kurį numatytas administracinis areštas, kuris taip pat laikytinas laisvės suvaržymu.

Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta imperatyvi nuostata, numatanti, kad išklauius generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario patraukimo

¹¹⁰ Speroni F. E. Pranešimas dėl prašymo atšaukti Tobiaso Pflügerio imunitetą (2006/2030(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2007 m. kovo 28 d. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0156&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-10-23.

baudžiamojon atsakomybėn, suėmimo ar kitokio laisvės suvaržymo, Seimas priima vieną iš dviejų sprendimų – sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę arba pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus. Tokios komisijos uždavinys, įvertinti, ar generalinio prokuroro pranešime nurodytos aplinkybės yra pakankamas pagrindas patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn ar kitaip suvaržyti jo laisvę. Seimui, išklausius tyrimo komisijos išvadą, suteikiama pasirinkimo teisė pritarti ar nepritarti tyrimo komisijos pateiktam rezoliucijos projektui.

Konstitucinėje jurisprudencijoje pripažįstama, kad imunitetas apskritai – tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos to asmens pareigoms tinkamai atlikti (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas¹¹¹). Imunitetas negali pavirsti įstatymu atitinkamam asmeniui (jų grupei) suteikiama privilegija, sukuriančia nepagrįstas prielaidas atsirasti atitinkamos asmenų grupės nebaudžiamumui ar taikyti gerokai švelnesnės ir neadekvačios teisinės atsakomybės rūšį. Įstatymo nustatytas imunitetas ir jo apimtis turėtų būti konstituciškai pagrįsti, proporcingi imuniteto nustatymu siekiamiems tikslams, t. y. jis turėtų būti tik tokios apimties, kuri, atsižvelgiant į atitinkamo asmens statusą, vaidmenį valstybės gyvenime, vykdomas funkcijas, atliekamas pareigas ir kitas reikšmingas aplinkybes, būtina ir reikalinga jo pareigų tinkamam atlikimui užtikrinti, išlaikant teisingą įvairių konstitucinių vertybių – atsakomybės neišvengiamumo, bausmės adekvatumo ir būtinybės užtikrinti tinkamą asmens pareigų vykdymą – pusiausvyrą. Priešingu atveju būtų nepaisoma konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo ir proporcingumo principų.

Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio, kuriame nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs (1 dalis), žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (2 dalis), nuostatas Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs:

- Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta formali visų asmenų lygybė, šio straipsnio 2 dalyje įtvirtintas asmenų nediskriminavimo ir privilegijų neteikimo principas;
- konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reikalauja, kad teisėje pagrindinės teisės ir pareigos būtų įtvirtintos visiems vienodai;
- konstitucinio asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant; šis principas nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu;

¹¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198(1) straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2000-05-12, Nr. 39-1105.

– konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokio dydžio skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas;

– vertinant, ar pagrįstai yra nustatytas skirtingas reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teisinės aplinkybes; pirmiausia turi būti įvertinti asmenų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai.¹¹²

Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas neatsiejamas nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, kuris yra universalus principas ir kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema bei pati Konstitucija.

Konstitucinis Teismas 2010 m. gegužės 28 d. nutarime pažymėjo, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas santykius, susijusius su administracinės atsakomybės už administracinių teisės pažeidimų padarymą, *inter alia* nustatydamas tam tikrų subjektų administracinės atsakomybės už administracinių teisės pažeidimų padarymą ribojimus, turi paisyti iš Konstitucijos 29 straipsnio kylančių imperatyvų, kad teisinė atsakomybė už tokius pačius administracinius teisės pažeidimus įstatymu turi būti nustatyta ir taikoma visiems asmenims, išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal Konstituciją tik Respublikos Prezidentas turi imunitetą ne tik nuo baudžiamosios, bet ir nuo administracinės atsakomybės. Seimo nariai turi dalinį imunitetą nuo tam tikrų administracinio poveikio priemonių.

Pateiksime Seimo narių galimai padarytų pažeidimų atvejus.

Ikiteisminio tyrimo metu gautų duomenų pagrindu buvo įtariama, kad Seimo narys G. Mikolaitis vairuodamas jam priklausantį automobilį pažeidė Kelių eismo taisykles, atsitrenkė į kelkraštyje stovintį vilkiką, dėl ko jo vairuojamo automobilio keleiviui buvo nesunkiai sutrikdyta sveikata. Ši G. Mikolaičio veika kvalifikuotina kaip nusikalstama pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio 1 dalį.¹¹³ Tikėtina, kad Seimui nei nusikalstamos veikos, nei atitinkamų valdžios institucijų tyrimo aplinkybės neleido daryti išvados, kad teisėsaugos institucijos ketintų pakenkti arba vykdytų įnirtingą G. Mikolaičio teisminį persekiojimą. Todėl Seimo laikinoji tyrimo komisija, manydama, kad minėtas Seimo narys turėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, bei vadovaudamasi Seimo statuto 23 straipsniu siūlė Seimui duoti

¹¹²

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 15 straipsnio (2007 m. sausio 16 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios, 2010-05-31, Nr. 63-3111.

Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucijos „Dėl Seimo nario G. Mikolaičio asmens neliečiamybės“ projekto priedas. 2006 m. birželio 22 d.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278793&p_query=Gintaut%E0%20Mikolait%E1&p_tr22
Prisijungimo laikas 2010-10-24

sutikimą patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Gintautą Mikolaitį bei kitaip suvaržyti jo laisvę.

2010 m. liepos 9 d. 12 val. 44 min. buvo užfiksuota, kad Lietuvos Respublikos Seimo narys Vincas Babilius kelyje Vilnius–Kaunas–Klaipėda automobiliu važiuo 165,7 km per valandą greičiu, t. y. nustatytą leistiną greitį viršydamas 65,7 km per valandą. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse¹¹⁴ (toliau – ATPK) yra numatyta galimybė teismui už minėtą pažeidimą skirti baudą arba 7 parų administracinį areštą su teisės vairuoti transporto priemonę atėmimu. ATPK 261 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad jeigu už administracinį teisės pažeidimą, kurį padarė Seimo nariai, šis kodeksas numato administracinį areštą, protokolą surašę pareigūnai, prieš šio straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta tvarka perduodami bylą teismui ar kitai bylą nagrinėjančiai institucijai, ne vėliau kaip per tris dienas kreipiasi į Generalinį prokurorą dėl išankstinio Seimo sutikimo suvaržyti šių asmenų laisvę.¹¹⁵ Minėto Seimo nario galimai padarytą pažeidimą turi svarstyti ir įvertinti teismas. Konstitucijoje įtvirtintas valdžių padalijimo principas, numatant, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Konstitucija nesuteikia Seimui teisės spręsti klausimų, priskiriamų teismų kompetencijai ir pačiam vykdyti teisingumą¹¹⁶. Tačiau, vadovaujantis Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalimi, Seimo statuto 22 straipsnio 3 dalimi ir ATPK 261 straipsnio 3 dalimi, siekiant išnagrinėti minėto Seimo nario administracinio teisės pažeidimo bylą teisme, būtinas Seimo sutikimas suvaržyti Seimo nario laisvę. Seimo laikinoji tyrimo komisija, sprendama minėto Seimo nario neliečiamybės klausimą, siūlė Seimui duoti sutikimą suvaržyti Seimo nario Vinco Babiliaus laisvę.

Statuto 23 straipsnyje numatyta Seimo nario asmens neliečiamybės atėmimo procedūra. Ši procedūra trunka nemažai laiko, o neretai Seimo narys, kuris yra traukiamas administracinėn atsakomybėn už administracinį teisės pažeidimą, už kurį numatytas administracinis areštas, išreiškia sutikimą dėl jo neliečiamybės atėmimo.

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes būtų tikslinga supaprastinti Seimo nario asmens neliečiamybės atėmimo klausimą, kai Seimo narys traukiamas administracinėn atsakomybėn už padarytą administracinį teisės pažeidimą, už kurį numatytas administracinis areštas, t.y. numatyti

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo suvaržyti Seimo nario Vinco Babiliaus laisvę pažyma. 2010-09-16. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381017&p_query=&p_tr2=Prisijungimo laikas 2010-10-30

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 4 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo - Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 2 d. nutarimas Nr. IX -1868 "Dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimų grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui išvados" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 3 bei 8 straipsniams (2003 m. balandžio 3 d. redakcija)“// Valstybės žinios, 2004-05-18, Nr. 81-2903.

galimybę išklausus Seimo posėdyje generalinio prokuroro pranešimą jau po pertraukos priimti sprendimą suvaržyti Seimo nario laisvę, jeigu Seimo narys traukiamas administracinė atsakomybėn už padarytą administracinę teisės pažeidimą, už kurią numatytas administracinis areštas, ir Seimo narys sutinka, kad jo laisvė būtų suvaržyta. Todėl Seime yra siūlymų pakeisti ir papildyti Seimo Statuto 23 straipsnio 1 dalį, t. y., be kita ko, sutikti suvaržyti Seimo nario laisvę – toks sprendimas svarstomas ir priimamas, jeigu Seimo narys traukiamas administracinė atsakomybėn už padarytą administracinę teisės pažeidimą, už kurią numatytas administracinis areštas, ir Seimo narys sutinka, kad jo laisvė būtų suvaržyta.¹¹⁷

Kitu atveju, Seimo narys V. Gapšys, be kita ko, buvo kaltinamas tuo, kad jis, siekdamas išvengti mokesčių Darbo partijos naudai, įrašė žinomai neteisingus duomenis apie pajamas, turta ir jų naudojimą į nustatyta tvarka patvirtintas ataskaitas ir deklaracijas ir jas teikė valstybės įgaliotoms institucijoms. V. Gapšys teigė esąs įsitikinęs, kad byla turi politinį atspalvį. Argumentavo tuo, kad kratas būstinėje ir namuose atliko VSD pareigūnai. V. Gapšys aiškino, kad neteisingai suformuluota byla neleis jiems apsiginti teisme. Be to, Seimo nario neliečiamybės praradimas gali trukdyti Seimo nariams atlikti pareigas, numatytas teisės aktuose. Komisija siūlė Seimui neduoti sutikimo, kad Seimo narys V. Gapšys būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir suvaržyta jo laisvė.¹¹⁸

Apibendrinami galime daryti išvadą, kad Konstitucijoje Seimo nario imunitetas nustatytas ne tam, kad sudarytų prielaidas nusikaltimą padariusiam Seimo nariui išvengti baudžiamosios atsakomybės, o tam, jog Seimo narys nebūtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nesant tam teisiniam pagrindui, nebūtų persekiojamas dėl politinių ir kitų panašių motyvų, dėl jo kaip Seimo nario veiklos, kad jam nebūtų daromas toks poveikis, kurį draudžia Konstitucija.

¹¹⁷ Tamašauskas E., Kurpuvesas V., D. Kuodytė. Pasiūlymas Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15(1), 15(3), 15(4), 15(5), 15(6), 16, 16(1), 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 29(1), 29(3), 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Seimo statuto papildymo 11(1), 15(7), 29(4) straipsniais" projektui. 2010-09-21. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381252 Prisijungimo laikas: 2010-10-30.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narius V. Gapšį ir V. Uspaskichą pažyma. 2008 m. gruodžio 3 d. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332188&p_query=&p_tr2= Prisijungimo laikas: 2010-10-30.

IŠVADOS

1. Šiuolaikinis parlamentas užima reikšmingą vietą valstybės valdžios sistemoje. Tai sąlygota parlamento kaip Tautai atstovaujančiosios bei įstatymus leidžiančios institucijos paskirtimi. Parlamentas yra ne tik Tautai atstovaujamoji ir įstatymus leidžiančioji institucija, tačiau ir turi plačius įgaliojimus kontroliuojant bei prižiūrint vykdomąją valdžią. Atstovaujamas parlamento pobūdis nulemtas jo formavimo pagrindo - parlamento nariai yra renkami remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu.

2. Politinėje parlamento nario veikloje gali nesutapti valstybiniai (nacionaliniai) interesai ir vietiniai (rinkėjų) interesai. Tačiau esant prieštaravimui tarp rinkėjų ir Tautos (nacionalinių) interesų, parlamento narys prioritetu turėtų suprasti pastaruosius. Seimo nario laisvas mandatas yra viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų, kartu tai yra Seimo nario konstitucinės priedermės atstovauti visai Tautai vykdymo būtina sąlyga. Seimo nario laisvas mandatas – ne Tautos atstovo privilegija, o viena iš teisinių priemonių, užtikrinančių, kad Tautai bus deramai atstovaujama jos demokratiškai išrinktoje atstovybėje Seime, kad Tautos atstovybė – Seimas veiks tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Seimo narys negali asmeninių ar grupinių interesų iškelti aukščiau visuomenės ir valstybės interesų, negali veikti taip, kad būtų diskredituotas Seimas – valstybės valdžios institucija. Deramas Seimo nario kaip Tautos atstovo konstitucinių pareigų vykdymas yra būtina piliečių pasitikėjimo pačia Lietuvos valstybe, kaip bendru visuomenės gėriu, sąlyga.

3. Laisvas parlamento nario mandatas nereiškia pareigų ir atsakomybės nebuvimo. Seimo nario mandato individualumas, be kita ko, suponuoja, kad Seimo narys turi teisę ir pareigą tik pats asmeniškai įgyvendinti jam rinkėjų suteiktą Seimo nario mandatą, kad jis negali įgalioti jokio kito asmens, taip pat ir kito Seimo nario, įgyvendinti jam rinkėjų suteikto Seimo nario mandato. Tačiau patys Seimo nariai pripažįsta, kad dabartinės Seimo kadencijos, taip pat ir ankstesnių Seimo kadencijų nariai ne kartą yra sudarę sąlygas kitam asmeniui įgyvendinti jam rinkėjų suteiktą Seimo nario mandatą, t. y. balsuoti naudojant to Seimo nario pažymėjimą. Konstitucinis Teismas pateikė išvadą, kad tokie Seimo nario veiksmai – naudojimas kito Seimo nario pažymėjimu Seimo plenariniuose posėdžiuose ir sąmoningas balsavimas už jį prieštarauja Konstitucijai; šiais veiksmais Seimo narys šiurkščiai pažeidžia Konstituciją ir sulaužo priesaiką.

4. Konstitucinis Teismas išaiškino, kad: 1) Seimo nario konstitucinis statusas, atskiri jo elementai turi būti aiškinami ne izoliuotai vienas nuo kito, bet kaip visuma, sistema, kaip vienos visumos - Seimo nario konstitucinio statuso – dalis; 2) Seimo nario konstitucinis teisinis statusas ir atskiri jo elementai aiškintini atsižvelgiant ir į kitus konstitucinius institutus; 3) Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario konstitucinį statusą, negalima interpretuoti taip, kad būtų

pažeistos asmens konstitucinės teisės ir laisvės. Kartu Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog Konstitucijos nuostatos, įtvirtinančios asmens teises ir laisves, negali būti interpretuojamos taip, kad būtų sudarytos prielaidos supriešinti Seimo nario viešuosius ir privačius interesus, Seimo nariui neatlikti priedermės atstovauti visai Tautai, naudoti Seimo nario mandatą ne Tautos ir Lietuvos valstybės, bet jam artimų asmenų, jį rėmusių politinių partijų, visuomeninių organizacijų interesais.

5. Konstitucinėje jurisprudencijoje pripažįstama, kad imunitetas negali pavirsti įstatymu atitinkamam asmeniui (jų grupei) suteikiama privilegija, sukuriančia nepagrįstas prielaidas atsirasti atitinkamos asmenų grupės nebaudžiamumui. Įstatymo nustatytas imunitetas ir jo apimtis turėtų būti konstituciškai pagrįsti, proporcingi imuniteto nustatymu siekiamiems tikslams, t. y. jis turėtų būti tik tokios apimties, kuri, atsižvelgiant į atitinkamo asmens statusą, vaidmenį valstybės gyvenime, vykdomas funkcijas, atliekamas pareigas ir kitas reikšmingas aplinkybes, būtina ir reikalinga jo pareigų tinkamam atlikimui užtikrinti, išlaikant teisingą įvairių konstitucinių vertybių – atsakomybės neišvengiamumo, bausmės adekvatumo ir būtinybės užtikrinti tinkamą asmens pareigų vykdymą – pusiausvyrą. Priešingu atveju būtų nepaisoma konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo ir proporcingumo principų.

6. Atliktas tyrimas parodė, kad magistro baigiamajame darbe suformuluota hipotezė – Lietuvoje teisės aktais nustatytas teisinis reguliavimas sudaro prielaidas Seimo nario mandatą naudoti ne tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, dėl to neišvengiama Tautos ir Lietuvos valstybės interesų supriešinimo su Seimo nario ir jam artimų asmenų privačiais (asmeniniais ar grupiniais) interesais, kandidata į Seimo narius iškėlusius ar jį rėmusius politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais, nepasitvirtino:

- Konstitucijoje ir Seimo statute vienareikšmiškai nurodoma, kad Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis.

- Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra suformuluota plati Seimo nario pareigų derinimo oficialioji konstitucinė doktrina: aiškindamas Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario konstitucinio teisinio statuso esmę, Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, t. y. kaip tokį Tautos atstovą, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla ir kad Seimo narys, įgydamas visas Tautos atstovo teises, apsisprendžia, kad jis bus Tautos atstovas, o ne užsiims verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Žinios, 1992. Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341, Nr. 46.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1.
5. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas // Valstybės žinios, 1992, Nr. 22-635.
6. Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. XI-828 „Dėl pritarimo Seimo specialiosios tyrimo komisijos dėl Seimo narių pateiktų siūlymų pradėti apkaltos procesą Seimo nariui Aleksandrui Sacharukui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti išvadai“ // Valstybės žinios, 2010-05-29, Nr. 62-3033.
7. Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. XI-1106 “Dėl Lino Karaliaus Seimo nario mandato panaikinimo“ // Valstybės žinios, 2010-11-13, Nr. 133-6769.
8. Lietuvos Respublikos Prezidento 2006 m. spalio 16 d. dekretas Nr. 778 „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" nuostatą“ // Valstybės žinios, 2006-10-19, Nr. 111-4200.
9. Konstitucijos 60 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. Numeris: XIP-337. 2009-02-11 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=337103 Prisijungimo laikas: 2010-06-10.
10. The Constitution of the United States of America.
<http://topics.law.cornell.edu/constitution/preamble> Prisijungimo laikas: 2010-05-24.
11. The Constitution of the Republic of Hungary (Act XX of 1949 as revised and restated by Act XXXI of 1989) as of 1 January 2010. http://www.mkab.hu/index.php?id=cimer_en Prisijungimo laikas: 2010-08-07.
12. The Constitution of the Italian Republic.
http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf
Prisijungimo laikas: 2010-05-30.
13. The Constitution of France (Constitution of October 4, 1958). <http://www.assemblee-nationale.fr/english/8ab.asp> Prisijungimo laikas: 2010-05-31.

14. The Spanish Constitution.

<http://www.tribunalconstitucional.es/en/constitucion/Pages/ConstitucionIngles.aspx>

Prisijungimo laikas: 2010-05-31.

Specialioji literatūra

15. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt.. Lietuvos konstitucinė teisė. Antrasis leidimas. Vilnius, 2002.
16. Butvilavičius D. Steigiamosios ir įsteigtosios valdžių konstitucinė skirtis // Socialinių mokslų studijos. 2009, 2(2).
17. Butvilavičius D., Varaška M. Parlamento nario idemnitetas: teoriniai ir praktiniai aspektai // Jurisprudencija. Mokslo darbai. Nr. 64 (56), 2005.
18. Blackburn R., Kennon A. Griffith and Ryle on Parliament Functions, Practice and Procedures. Sweet and Maxwell, 2003.
19. Gudžinskienė V. Kritinio mąstymo įvairios interpretacijos ir jų analizė // Pedagogika: mokslo darbai. 2006. Nr. 81.
20. Jarašiūnas, E., Mesonis, G. Užsienio šalių konstitucijos. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2004.
21. Kalinauskas G. Parlamentinė kontrolė. Mykolo Romerio universiteto dėstytojo tinklalapis. http://gintarask.home.mruni.eu/?page_id=43 Prisijungimo laikas 2010-05-20.
22. Limon D., McKay W.R. Erskine May's Treatise on The Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament. Butterworths, 1997.
23. Macreadie R., Gardiner G. An Introduction to Parliamentary Privilege. Department of Parliamentary Services, Parliament of Victoria, 2010. No. 2. <http://www.parliament.vic.gov.au/> Prisijungimo laikas: 2010-09-14.
24. Monkevičius M. Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys: atvejo studija // Santalka. Filosofija. 2009, t. 17, nr. 1.
25. Mesonis G. Valdžių padalijimas: teisinės valstybės charakteristika Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė. – Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002.
26. Rauličkytė A. Atsakingo valdymo principas ir jo įgyvendinimas // Politologija. 2006, t. 1 (41).
27. Sinkevičius V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos // Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. 2009, Nr. 1 (1).

28. Sinkevicius V. Seimas - tautos atstovybė: konstituciniai pagrindai // Jurisprudencija, 2006, t. 9 (87).
29. Spruogis E. Šiuolaikinės demokratinės valstybės socialinė paskirtis // Jurisprudencija, 2002, t. 25 (17).
30. Šileikis E. Seimo nario teisinė padėtis. Finansų ministerijos Mokymo centro leidybos grupė. Vilnius. 1996.
31. Šidlauskas K. Lietuvos prezidentų konstitucinės galios // Aidai, 1956. Nr. 4 (90).
http://www.aidai.us/index.php?option=com_content&view=article&id=6084:po&catid=369:4-balandis&Itemid=420 Prisijungimo laikas: 2010-05-14.
32. Vaitiekienė E. Meksikos konstitucijos ypatumai // Jurisprudencija, 2009, t. 1(115).
33. Vaitiekienė E. 1975 m. Graikijos Konstitucija / Konstitucinio reguliavimo įvairovė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
34. Žilys J. Italijos Respublikos Konstitucija / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. Kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005.
35. Žilys J. Parlamentaro konstitucinio statuso bruožai demokratijoje. Teisinis istorinis aspektai // Parlamento studijos, 2004, Nr. 2.
http://www.parlamentostudijos.lt/Nr3/Teise_Zilys.htm Prisijungimo laikas: 2010-01-14.
36. Васькова Л. Соотношение свободного мандата с институтами обязанностей и ответственности депутата современного парламента (зарубежный опыт) // Российский юридический журнал. - 2006. - № 3.
<http://www.ruzh.org/download.php?id=32088> Prisijungimo laikas: 2010-08-14.

Teismų aktai

37. Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nario Lino Karaliaus, kuriam pradėta apkaltos byla, ir Lietuvos Respublikos Seimo nario Aleksandro Sacharuko, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2010-10-30, Nr. 128-6545.
38. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 15 straipsnio (2007 m. sausio 16 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2010-05-31, Nr. 63-3111.

39. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatų, susijusių su teisėjo atleidimu pasibaigus įgaliojimų laikui, išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2009-05-19, Nr. 58-2251.
40. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai" ir 2006 m. kovo 28 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" nuostatų išaiškinimo “ // Valstybės žinios, 2009-01-17, Nr. 6-170.
41. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. lapkričio 7 d. išvados „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2008 m. lapkričio 5 d. dekretu Nr. 1K-1564 išdėstyto paklausimo, ar per 2008 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas“ // Valstybės žinios, 2008-11-13, Nr. 130-4992.
42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas „Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" motyvuojamosios dalies II skyriaus 6.3 punkto nuostatos išaiškinimo“ // Valstybės žinios, 2006-11-25, Nr. 127-4849.
43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 3 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 4, 5, 6 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 57 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 28 d. redakcija), 63 straipsnio 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 70 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 71 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 72 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 74 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 75 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 76 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 77 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 78 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 79 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 81 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 90 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija),

- 119 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio 3, 4 punktų (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo "Lietuvos aukščiausiojo teismo statutas" 11 straipsnio 3 dalies 13 punkto (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 17 straipsnio 1, 3 dalių (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 dalies (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 18 straipsnio 3 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 10 d. dekreto nr. 2048 "Dėl apygardos teismo teisėjo atleidimo" 1 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios, 2006-05-11, Nr. 51-1894.
44. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 73 straipsnio 3 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios, 2006, Nr. 38-1349.
45. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 11 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios, 2004-05-26, Nr. 85-3094.
46. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 4 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo - Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 2 d. nutarimas Nr. IX -1868 "Dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimų grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui išvados" neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 3 bei 8 straipsniams (2003 m. balandžio 3 d. redakcija)" // Valstybės žinios, 2004-05-18, Nr. 81-2903.
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88(1) straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos" 9 straipsnio 1 daliai“ // Valstybės žinios, 2003-05-31, Nr. 53-2361.
48. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3

- punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198(1) straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2000-05-12, Nr. 39-1105.
49. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1999-11-12, Nr. 96-2769.
50. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 9, 9(3), 9(6), 10 ir 10(1) straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1994-03-02, Nr. 16-271.
51. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 5 skirsnio 25 str. atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1993-12-03, Nr. 66-1260.
52. Vengrijos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugsėjo 28 d. sprendimas 34/2004. http://www.mkab.hu/admin/data/file/691_34_2004.pdf Prisijungimo laikas: 2010-08-10.
53. The European Court of Human Rights (Second Section), case of A. v. the United Kingdom (*Application no. 35373/97*). Judgment 17 December 2002. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=5&portal=hbkm&action=html&highlight=&sessionid=55195211&skin=hudoc-en> Prisijungimo laikas: 2010-09-04.
54. Europos žmogaus teisių teismo sprendimas *Cordova prieš Italiją*(Nr. 1), Nr. 40877/98. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=40877/98&sessionid=59657337&skin=hudoc-en>
55. Generalinio advokato išvada pateikta 2008 m. birželio 26 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismui. <http://curia.europa.eu> Prisijungimo laikas: 2010-09-03.

Kiti šaltiniai

56. Berger M. Pranešimas dėl prašymo ginti Mario Borghezio imunitetą ir privilegijas (2006/2151(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2006m. spalio 10 d. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0329&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-06-03.
57. Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto 2007 m. rugsėjo 14 d. pranešimas dėl parlamentinio imuniteto Vengrijos Respublikoje (Konsultacija dėl József Sziyer parlamentinio imuniteto).

- http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/cm/684/684651/6846511_t.pdf Prisijungimo laikas: 2010-08-10.
58. Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencija // Justitia, 2003 m. Nr. 3–4 (45–46).
http://justitia.lt/magazine.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=404&zurnalas=Justitia&tem=%DEmogaus%20teis%EBs&zur_id=45 Prisijungimo laikas: 2010-09-04.
59. Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo suvaržyti Seimo nario Vinco Babiliaus laisvę pažyma. 2010m. rugsėjo 16d.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381017&p_query=&p_tr2=
Prisijungimo laikas: 2010-10-30.
60. Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. XI-829 priedas „Išvada dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą Seimo nariui Linui Karaliui.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373401&p_query=Pagrindai%20prad%EBti%20apkaltos%20proces%E0&p_tr2=2 Prisijungimo laikas: 2010-09-12.
61. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos išvada „Dėl Seimo narių papildomos veiklos“. 2009-01-21 Nr.101-I-2.
http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=83033&p_k=1 Prisijungimo laikas: 2010-09-22.
62. Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narius V.Gapšį ir V.Uspaskichą pažyma. 2008 m. gruodžio 3 d.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332188&p_query=&p_tr2=
Prisijungimo laikas: 2010-10-30.
63. Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucijos „Dėl Seimo nario G.Mikolaičio asmens neliečiamybės" projekto priedas. 2006 m. birželio 22 d.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278793&p_query=Gintaut%E0%20Mikolait%E1&p_tr2=2 Prisijungimo laikas: 2010-10-24.
64. Lehne K. L. Pranešimas dėl prašymo ginti Gérardo Onestos imunitetą ir privilegijas (2006/2121(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2006 m. lapkričio 7 d.
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0386&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-08-03.
65. Rimas A. Lietuvos Respublikos Seimas. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 60 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“. 2009-02-11.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=337105&p_query=Ministrai%2

- [Oyra%20tarp%20pras%E8iausiai%20pos%EBd%FEius%20lankan%E8i%F8%20parlamente%F8&p_tr2=2](#) Prisijungimo laikas: 2010-06-10.
66. Sakalas A. Pranešimas dėl prašymo ginti Aldo Patriciello imunitetą ir privilegijas (2008/2323(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2009 m. balandžio 1 d. Prisijungimo laikas: 2010-06-03. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2009-0196&format=XML&language=LT>
67. Speroni F. E. Pranešimas dėl prašymo atšaukti Tobiaso Pflügerio imunitetą (2006/2030(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2007 m. kovo 28 d. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0156&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-08-03.
68. Speroni E. F. Pranešimas dėl prašymo ginti J. C. Marchiani imunitetą ir privilegijas (2005/2105(IMM)). Plenarinio posėdžio dokumentas. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. 2005 m. birželio 22 d. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2005-0208&format=XML&language=LT> Prisijungimo laikas: 2010-08-07.
69. Tamašauskas E., Kurpuvesas V., D. Kuodytė. Pasiūlymas Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15(1), 15(3), 15(4), 15(5), 15(6), 16, 16(1), 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 29(1), 29(3), 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Seimo statuto papildymo 11(1), 15(7), 29(4) straipsniais" projektui. 2010-09-21. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381252 Prisijungimo laikas: 2010-10-30.
70. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. rugsėjo 9 d. sprendimas Nr. KS-75 dėl R.J.Dagio. <http://www.vtek.lt/sprendimai/wordfile.php?id=869> Prisijungimo laikas: 2010-01-14.

SANTRAUKA

Parlamentaro konstitucinio statuso samprata, bruožai ir probleminiai aspektai // Magistro baigiamojo darbo vadovas, Darius Butvilavičius; Mykolo Romerio universitetas. – 2010. – 77 p.

Demokratinis valdymas be parlamento neišsivaizduojamas. Būtent parlamentui tauta rinkimuose paveda spręsti svarbiausius valstybės klausimus ir suteikia teisę kalbėti jos vardu.

Parlamentarizmas pastarojo meto Lietuvos politiniame gyvenime, susiduria su problemomis ir sunkiai sprendžia svarbiausius šalies vidaus ir užsienio politikos iššūkius. Seimo nariai nevensia piktnaudžiauti suteiktomis teisėmis bei garantijomis.

Pagrindinis šio tyrimo tikslas - atskleisti ir įvertinti parlamentaro konstitucinio statuso sampratą, bruožus ir probleminius aspektus.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys darbo skyriai, išvados ir naudotos literatūros šaltinių sąrašas. Pirmajame skyriuje nagrinėjamos įstatymų leidžiamosios valdžios sampratos teorinės išvalgos, antrajame – analizuojami Lietuvos Seimo nario teisinio statuso bruožai; kartu apžvelgti parlamento narių teisinio statuso ypatumai užsienio valstybių teisinėse sistemose. Trečiame tyrimo skyriuje atskleidžiamas Seimo nario teisinio statuso turinys Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje bei analizuojami Seimo nario konstitucinio statuso probleminiai aspektai. Apibendrinant tyrimą formuluojamos tokios pagrindinės išvados:

Seimo nario mandato individualumas, be kita ko, suponuoja, kad Seimo narys turi teisę ir pareigą tik pats asmeniškai įgyvendinti jam rinkėjų suteiktą Seimo nario mandatą. Tačiau patys Seimo nariai pripažįsta, kad šios Seimo kadencijos, taip pat ir ankstesnių Seimo kadencijų nariai ne kartą yra sudarę sąlygas kitam asmeniui įgyvendinti jam rinkėjų suteiktą Seimo nario mandatą, t. y. balsuoti naudojant to Seimo nario pažymėjimą. Konstitucinis Teismas pateikė išvadą, kad tokie Seimo nario veiksmai – naudojimasis kito Seimo nario pažymėjimu Seimo plenariniuose posėdžiuose ir sąmoningas balsavimas už jį prieštarauja Konstitucijai; šiais veiksmais Seimo narys šiurkščiai pažeidžia Konstituciją ir sulaužo priesaiką.

Konstitucinėje jurisprudencijoje pripažįstama, kad įstatymo nustatytas imunitetas ir jo apimtis turėtų būti konstituciškai pagrįsti, proporcingi imuniteto nustatymu siekiamiems tikslams, t. y. jis turėtų būti tik tokios apimties, kuri, atsižvelgiant į atitinkamo asmens statusą, vaidmenį valstybės gyvenime, vykdomas funkcijas, atliekamas pareigas ir kitas reikšmingas aplinkybes, būtina ir reikalinga jo pareigų tinkamam atlikimui užtikrinti, išlaikant teisingą įvairių konstitucinių vertybių – atsakomybės neišvengiamumo, bausmės adekvatumo ir būtinybės užtikrinti tinkamą asmens pareigų vykdymą – pusiausvyrą.

Pagrindinės sąvokos: parlamentas, imunitetas, Seimo narys.

SUMMARY

Master's Thesis // Master Thesis advisor, Darius Butvilavičius; Mykolas Romeris University. - 2010. – 77 p.

Democratic governance is unimaginable without a parliament. In the elections people delegate to the parliament to deal with major public issues and the right to speak on its behalf.

In recent Lithuanian political life the parliamentarism faced with difficult problems and hardly deals with the most important domestic and foreign policy challenges. The members of the parliament do not avoid the abuse of their rights and guarantees.

The main purpose of this research - to reveal and assess the concept of parliament member's constitutional status, features and problematic aspects.

Master's thesis consists of an introduction, three sections of work, conclusions and literature sources. The first chapter deals with the legislative power of the theoretical concept of insight, the second – analysis Lithuanian parliament member's features of legal status, also reviewed the singularities of the members of parliament in foreign legal systems. The third chapter of the work revealed the member's of the parliament legal status in the content of the Constitutional Court jurisprudence, also analysis constitutional status of member's of parliament problematic aspects. In summary, the research formulated following main conclusions:

Individuality of parliament member's mandate, among other things, implies that the member of parliament has the right and obligation to implement his electoral mandate personally. But members of parliament acknowledge that this cadence of parliament, also former members of parliament cadence, have been created the conditions for another person to implement his electoral mandate, etc. vote by using another member's of parliament certificate. The Constitutional Court concluded that such parliament members actions - the use of another parliament member's certificate in plenary sessions and a conscious vote for him is in conflict with the Constitution; member of parliament of these actions grossly violate the Constitution and break the oath.

Constitutional jurisprudence recognizes that the statutory immunity and its scope should be constitutionally reasonable, proportionate to the objectives pursued by the establishment of immunity, etc. it should be such scope that considered person's status and role in public life, performed functions, duties and other relevant circumstances, is necessary for his proper duties ensure, maintaining a fair number of constitutional values - inevitability of responsibility, the adequacy of punishment and the need to ensure adequate personal duties - balance.

Key words: parliament, immunity, a member of parliament.